

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริม
และพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่

นางสาวพรวลัย เอี่ยมอารมณ์

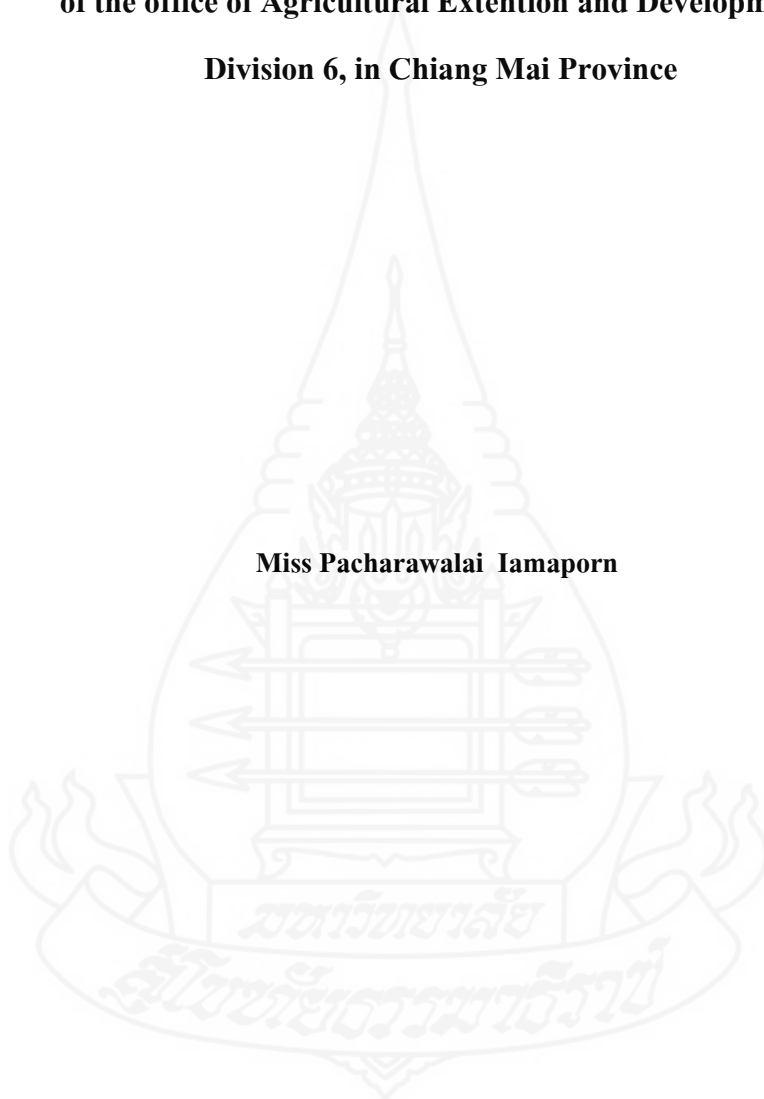

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2557

**Guidelines for Developing of New Generation Farmers under the Responsibility
of the office of Agricultural Extention and Development,
Division 6, in Chiang Mai Province**

Miss Pacharawalai Iamaporn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of agriculture in Agriculture Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2014

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
เขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย นางสาวพรวลัย เอี่ยมอาภรณ์ รหัสนักศึกษา 2569000934

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน (2) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการทำ
การเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ 2) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ 3) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart
Farmer 4) ความคิดเห็นของเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart
Farmer และ 5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer
โครงการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2557
ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
โดยการสุ่มแบบเจาะจง จังหวัดละ 25 ราย รวม 200 ราย โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่อง
คอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด
ค่าสูงสุด และ t-test

ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ให้ข้อมูลมากกว่าครึ่งเป็นเพศชาย อายุอยู่ระหว่าง 31-35 ปี จบ
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ประสบการณ์ใน
อาชีพการเกษตร 5-8 ปี 2) การเรียนรู้ด้านการเกษตรจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ พบว่า มีการเรียนรู้จากการศึกษาดูงานมาก
ที่สุด 3) หลังจากการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดและมีความรู้ในระดับมากที่สุดใน
ทุกประเด็นส่วนการใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากโดยเฉพาะการนำความรู้ไปประยุกต์ในการผลิตพืช สัตว์ ประมง 4)
ด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น พบว่า เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกร เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ และมีเจตคติที่ดีต่อ
เจ้าหน้าที่ 5) สามารถสรุปแนวทางเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ดังนี้ ได้แก่ (1) ด้านหลักสูตรการอบรม ควรมี
การปรับกระบวนการทัศนสร้างแรงจูงใจ เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ต (2) ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ควรการผลักดันให้เกษตรกรมีการเสนอความคิดเห็น การเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านทาง Social media (3) การจัด
ตลาดนัดจำหน่ายสินค้าและ (4) ด้านอื่นๆ เช่น การสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านการเกษตร

คำสำคัญ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 กรมส่งเสริม

การเกษตร

Thesis title: Guidelines for Developing of New Generation Farmers under the Responsibility of the office of Agricultural Extension and Development, Division 6, in Chiang Mai Province

Researcher: Miss Pacharawalai Iamaporn; **ID:** 2569000934;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Bumpen Keowan, Associate Professor;

(2) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic socio-economic status and farming situations of new generation farmers, 2) agricultural learning of new generation farmers, 3) the opinions of new generation farmers on satisfaction, knowledge, and utilization after attending the training course of Young Smart Farmer, 4) the opinions on their changes after attending the training course of Young Smart Farmer, and 5) problems, suggestions, and guidelines for developing new generation farmers.

The population in this study was the new generation of farmer who participated in the training course of Young Smart Farmer in 2014 under the project on strengthening young farmers to be an agricultural leader of the Agricultural Extension Department, under the responsibility of the Office of Agricultural Extension and Development, Division 6, in Chiang Mai Province. The total of 200 samples were selected by using purposive random sampling methodology, 25 samples per each province. The data were collected by using questionnaires. The statistical methodology was used to analyze the data by computerized program including frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum value, maximum value, and t-test.

The findings of this study were as follows: 1) more than a half of new generation farmers were male with age between 31-35 years and finished upper secondary education or equal to the level (vocational education certificate). Most of them had occupation in agriculture. The average of farming experience was 5-8 years. 2) They had learned agricultural knowledge from various sources, it was found that the study visit was learned at the most level. 3) After attending the training course, it was found that they were satisfied at the most level in all aspects, the utilization was perceived at much level especially the utilization of crop, animal, and aqua cultural production. 4) The change after the training, they felt proud of agricultural occupation, had more friends to share ideology, and had positive attitude towards agricultural extensionists. Furthermore 5) The guidelines for developing new generation farmers could be summarized as follow: (1) in the aspect of the curriculum, the process of development should be adapted to motivate them and the knowledge of internet usage should be increased; (2) in the aspect of organizing activity for exchanging the knowledge and learning, they should be pushed to present their ideas; (3) in the aspect of network linking through social media, there should be week-end/open markets for distributing the produces/products; and (4) in other aspects, for example they should be supplied with budgets, material/equipment, and other inputs of agricultural production.

Keywords: Guideline for developing new generation farmer, Office of Agricultural Extension and Development Division 6, Department of Agricultural Extension Chiang Mai Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่างๆ ช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง และติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิด ตลอดเวลาที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณท่านผู้ตรวจ ราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายวิทยา อธิปอนันต์ ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณา ช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง และให้คำแนะนำ ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อย สมบูรณ์ และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัย จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ผู้รับผิดชอบงาน Young Smart Farmer ใน 7 จังหวัดภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงราย) ทุกท่าน ที่ได้ช่วยประสานงานกับเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการตอบแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามกลับคืน และขอขอบคุณ เกษตรกรรุ่นใหม่ทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณนายขงยุทธ อ่อนอุระ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้ช่วยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่างๆ ในการทำการ วิจัย และขอขอบคุณนายวุฒิจักร เสนีวงศ์ ณ อยุธยา เกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน, นางไพรวลัย ชุมสาย ณ อยุธยา หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ตลอดจนพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ นักวิชาการส่งเสริม การเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอนทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนการทำวิจัยใน ครั้งนี้

ขอขอบคุณมารดา ญาติพี่น้อง และเพื่อนๆ ทุกคน และเพื่อนนักศึกษาปริญญาโท รุ่น 14 ภาคเหนือตอนบนทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยเสมอมา นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่ง

คุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้เกษตรกรรุ่นใหม่ทุกท่าน ให้มีกำลังใจในการทำเกษตร และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยให้ ก้าวหน้า ยั่งยืน สืบไป และขอมอบให้ท่านอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ ผู้วิจัย ตลอดจนประชาชนผู้ที่สนใจ

กรกฎาคม 2558

เพชรวัลย์ เอี่ยมอาภรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
สมมุติฐานการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม.....	17
แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ.....	20
แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	22
รูปแบบการทำการเกษตร.....	24
นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/นโยบายกรมส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับเกษตรกร รุ่นใหม่.....	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกร รุ่นใหม่.....	44
ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่.....	58
ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ที่ได้รับและการนำความรู้ไปใช้ ประโยชน์ ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	62
ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรม หลักสูตร Young Smart Farmer.....	70
ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่.....	81
ตอนที่ 6 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย.....	86
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	90
สรุปการวิจัย.....	90
อภิปรายผล.....	96
ข้อเสนอแนะ.....	104
บรรณานุกรม.....	106
ภาคผนวก.....	109
แบบสอบถาม.....	110
ประวัติผู้วิจัย.....	122

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล.....	45
ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจ.....	49
ตารางที่ 4.3 สภาพทางสังคม.....	56
ตารางที่ 4.4 การทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่.....	57
ตารางที่ 4.5 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่.....	59
ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	63
ตารางที่ 4.7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	66
ตารางที่ 4.8 ระดับความคิดเห็นในการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	69
ตารางที่ 4.9 ระดับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยง เครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	71
ตารางที่ 4.10 ระดับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	76
ตารางที่ 4.11 ปัญหาจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่.....	82
ตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่.....	84
ตารางที่ 4.13 การทดสอบสมมุติฐานใช้ค่า t- test เกี่ยวกับค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม หลักสูตร Young Smart Farmer.....	87
ตารางที่ 4.14 การทดสอบสมมุติฐานใช้ค่า t- test เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลง ในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่เปรียบเทียบระหว่างก่อน และหลังการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer.....	87
ตารางที่ 4.15 การทดสอบสมมุติฐานใช้ค่า t- test เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลง ต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ..	88

ญ

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	หน้า 3
------------------------------------	--------

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตภาคเกษตรรายใหญ่และได้ชื่อว่าเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรที่สำคัญ มีมูลค่าการส่งออกถึงปีละ 1.16 ล้านล้านบาท จำนวนครัวเรือนภาคเกษตร 5.8 ล้านครัวเรือน ประชากร 22.7 ล้านคน หรือคิดเป็นจำนวนร้อยละ 35 ของประชากรทั้งประเทศ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2541 ถึงปี 2551 ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 1.87 หรือประมาณ 400,000 คน ต่อปี กรมส่งเสริมการเกษตร (255:163) ปัจจุบันพบว่าประชากรที่ทำอาชีพด้านการเกษตรมีอายุเฉลี่ยมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเยาวชนรุ่นหลัง หรือลูกหลานไม่ได้สานต่องานทางด้านการเกษตร ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น เกิดจากตัวของเยาวชนเองที่มองว่าการทำอาชีพเกษตรกรรมนั้นเป็นอาชีพที่เหนื่อย ลำบาก ได้เงินน้อย ไม่มีเกียรติในสังคม หรือแม้แต่ทัศนคติของเกษตรกรผู้เป็นพ่อแม่ ที่ไม่ยอมให้ลูกต้องมาลำบากในการทำเกษตร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุทำให้ ประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลง และส่วนใหญ่มุ่งเป็นกลุ่มผู้สูงวัย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 9) กล่าวว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายในการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer คือ เกษตรกรที่มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยแบ่ง Smart Farmer ต้นแบบ ออกเป็นสาขาหลัก 10 สาขา ได้แก่ ข้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ประมง ปศุสัตว์ เกษตรผสมผสาน และ Young Smart Farmer

จากนโยบายดังกล่าวข้างต้น เนื่องจาก Young Smart Farmer เป็น 1 ใน 10 ประเภทของ Smart Farmer ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้จัดทำโครงการเพื่อที่จะส่งเสริมให้ยุวเกษตรกร หรือเยาวชนที่ทำการเกษตร ที่มีอายุระหว่าง 17 – 45 ปี ซึ่งถือว่าเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือที่กรมส่งเสริมการเกษตร เรียกว่า Young Smart Farmer มาเข้าร่วมในโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer วัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรเหล่านี้ขึ้นมาทดแทนเกษตรกรรุ่นเก่า และสามารถเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรในรุ่นต่อไปได้ โดยใช้หลักของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการจัดกระบวนการเสริมสร้าง

ศักยภาพ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรทราบความต้องการของตนเอง พัฒนาการเรียนรู้จากสิ่งที่คุณเองทำอยู่ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างความเข้มแข็ง เตรียมความพร้อมสู่การเป็น Smart Farmer ต่อไป โดยมอบหมายให้ทุกจังหวัด ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ตามโครงการดังกล่าว สำหรับในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินโครงการในพื้นที่รับผิดชอบอยู่ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ (อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer) จำนวน 208 ราย

จากความเป็นมาดังกล่าว เพื่อเป็นการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้มีความเป็นเลิศในด้านการเกษตร คือ สามารถที่จะทำการเกษตรให้ประสบความสำเร็จ เป็นต้นแบบในการทำการเกษตร และสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่นที่สนใจได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งสิ้น 8 จังหวัด ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำมาพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลจากการศึกษามาใช้พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่
- 2.2 เพื่อศึกษาการเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่
- 2.3 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer
- 2.5 เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน รวมทั้งสิ้น 8 จังหวัด

4.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกษตรกรรุ่นใหม่ในเรื่อง สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลด้านเศรษฐกิจ สังคมและปัจจัยอื่นๆ การทำการเกษตร รูปแบบการเรียนรู้ ความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ การเชื่อมโยงเครือข่าย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2558

5. สมมุติฐานงานวิจัย

5.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกัน

5.2 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีความแตกต่างกัน

5.3 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ ก่อนและหลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีความแตกต่างกัน

5. นิยามศัพท์

5.1 เกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจหรือประกอบอาชีพทางด้านเกษตร มีพื้นที่ทำการเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุระหว่าง 17 – 45 ปี

5.2 Young Smart Farmer หมายถึง เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ยูวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร

5.3 Young Smart Farmer ต้นแบบ หมายถึง Young Smart Farmer ที่มีความโดดเด่นในการทำเกษตรในสาขานั้นๆ ของแต่ละพื้นที่ และสามารถเป็นต้นแบบและเป็นบทเรียนให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ ได้

5.4 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ของเกษตรกรรุ่นใหม่ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา การประกอบอาชีพ ประสบการณ์การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เป็นต้น

5.5 การทำการเกษตร หมายถึง ลักษณะการทำกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น ทำไร่ ทำสวน ทำนา เป็นต้น โดยมีรูปแบบการทำการเกษตรต่างๆ กัน อาทิเช่น การทำเกษตรผสมผสาน การปลูกพืชเชิงเดี่ยว การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

5.6 การเรียนรู้ หมายถึง การศึกษาหาความรู้และทักษะด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่โดยวิธีการต่างๆ เช่น การฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง การสอบถามจากผู้รู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ การค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การเข้ารับการอบรม สัมมนา เป็นต้น

5.7 การเชื่อมโยงเครือข่าย หมายถึง การติดต่อประสานงานกันระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกันเอง เพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการประกอบอาชีพและดำเนินกิจกรรมทางด้านการเกษตร เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

5.8 ความพึงพอใจในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer) ในด้านต่างๆ เช่น ด้านวิทยากร ด้านสถานที่ ระยะเวลาอบรม หลักสูตรเนื้อหา การได้รับความรู้ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

5.9 การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง หนทาง หรือแนวทางที่จะช่วยเพิ่ม และขยายความรู้ความสามารถของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้สามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ เพื่อสามารถแก้ปัญหาหรือปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น โดยมีวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การฝึกอบรม ให้การความรู้

5.10 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อกลุ่มเครือข่าย ต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่ และการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่

ใหม่ หลังจากได้รับการพัฒนา (อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในเรื่องความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และเจตคติ

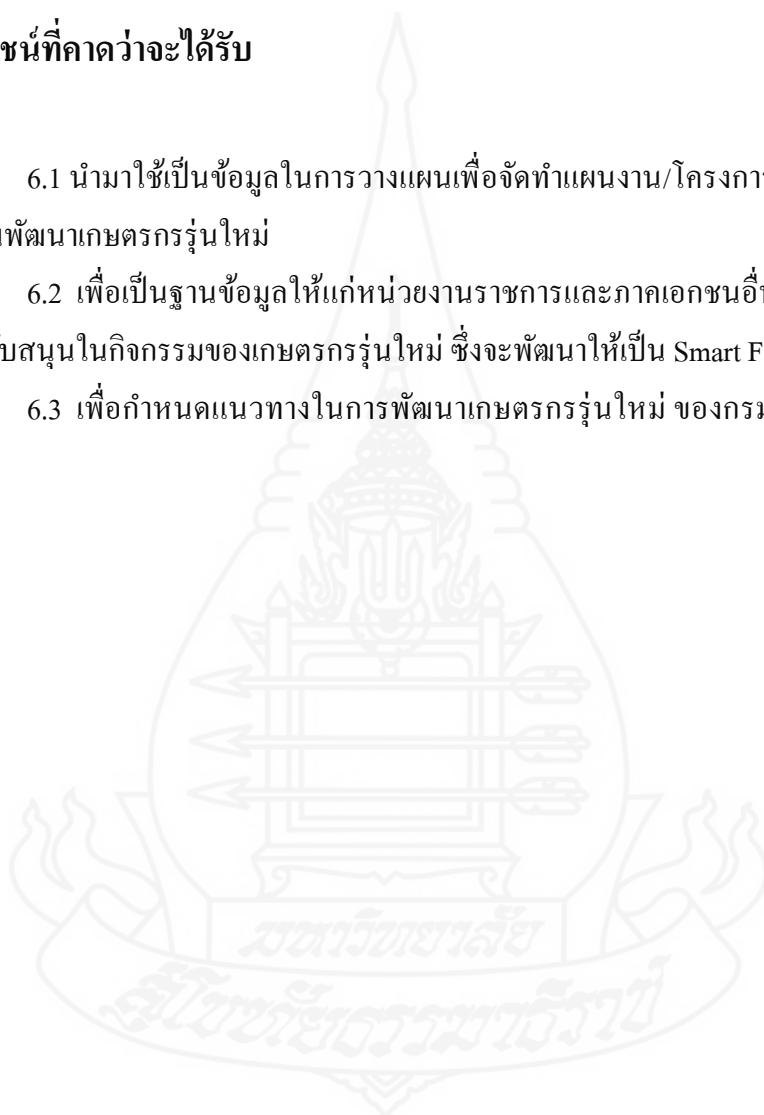
5.11 แนวทางพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ หมายถึง วิธีการ หรือช่องทาง ที่จะทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการดำเนินงานด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้น

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 นำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการในการส่งเสริมการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

6.2 เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้แก่หน่วยงานราชการและภาคเอกชนอื่น ๆ ที่ได้วางแผนให้การสนับสนุนในกิจกรรมของเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งจะพัฒนาให้เป็น Smart Farmer ต่อไป

6.3 เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ (Guidelines for Developing New Generation of Farmers under the Responsibility of the office of Agricultural Extension and Development, Division 6, in Chiang Mai Province) เพื่อนำมาใช้สำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญ 8 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
3. แนวคิดและทฤษฎีการฝึกอบรม
4. แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่าย
6. รูปแบบการทำการเกษตร
7. นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับเกษตรกรรุ่นใหม่
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

1.1 ความหมายของการเรียนรู้

ปราณี รามสูตร (2542:135) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นๆ จะเนื่องมาจากประสบการณ์ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากสาเหตุอื่น เช่น วุฒิภาวะ ความพิการ ความเคยชิน ทฤษฎีสารเคมีถึงแม้จะเป็นการเปลี่ยนอย่างถาวรก็ไม่ใช่การเรียนรู้ ลักษณะของพฤติกรรมการเรียนรู้จะเกิดภายหลังการได้ฝึกฝน ได้มีประสบการณ์ แล้วส่งผลให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ทำไม่ได้มาก่อน เช่น จากไม่รู้กลายเป็นรู้ จากทำไม่ได้แล้วทำได้ จากทำได้ไม่ดีแล้วทำได้ดีขึ้นเรื่อยๆ เป็นต้น

นาฏสุดา เชนนะสิริ (2548: 66) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผล มาจากประสบการณ์ การฝึกหัด การปฏิบัติการ จะด้วยวิธีการที่จงใจหรือไม่จงใจก็ตาม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจเป็นไปในทางใดทางหนึ่ง หรือหลายทางรวมกัน เช่น เปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ด้านความชำนาญ ด้านความรู้สึกรู้สึก

จิราภา เต็งไตรรัตน์ (2555:123) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงที่ไม่จัดว่าเกิดจากการเรียนรู้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากวุฒิภาวะ การได้รับบาดเจ็บทางด้านร่างกายเหล่านี้ไม่นับว่าเกิดจากการเรียนรู้

สนธยา พลศรี (2550: 2) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมของบุคคลอย่างถาวรตามที่ต้องการ อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ คุณภาพของสมองและกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ไม่ใช่เกิดจากสาเหตุอื่นๆ เช่น วุฒิภาวะ ความเจ็บป่วย พฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองของระบบประสาทอัตโนมัติ และฤทธิ์ยาบางประเภท เช่น ยานอนหลับ ยาเสพติด แอลกอฮอล์ เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ การฝึกหัด การฝึกฝน การปฏิบัติ และลักษณะพฤติกรรมการเรียนรู้จะเกิดภายหลังการได้ฝึกฝน ได้มีประสบการณ์แล้ว

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

Bloom อ้างถึงใน ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2557:30-31) กล่าวว่า เมื่อเกิดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ การเปลี่ยนแปลง 3 ประการ ประกอบด้วย

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ (Cognitive domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง การใช้ความคิด สถิติปัญญา มีการจำแนกไว้ 6 ระดับ คือ

1.1 ความรู้ (knowledge) เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความจำ

1.2 ความเข้าใจ (Comprehensive) เป็นการเอาความรู้ไปดัดแปลงออกมาในรูปของการแปลความตีความ และการขยายความ

1.3 การนำไปใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำเอาความรู้หลักการไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวออกเป็นส่วนย่อยและมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่างๆ ที่รวมกัน

1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนย่อยต่างๆ เข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างใหม่ที่มีความชัดเจนและมีคุณภาพสูงขึ้น

1.6 การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการวินิจฉัย ตีราคา โดยอาศัยเกณฑ์และมาตรฐานมาเป็นเครื่องช่วยประกอบการตัดสินใจ

2. การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective domain) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ความสนใจ เจตคติ ท่าที ค่านิยม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นภายในจิตใจของคน ยกแก่การอธิบาย การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจมี 5 ขั้นตอน คือ

2.1 การรับรู้หรือความสนใจ (Receiving or attending) เมื่อมีสิ่งเร้า มีสาเหตุหรือเหตุการณ์มากระตุ้นให้บุคคลนั้น มีความพอใจพร้อมที่จะรับหรือเลือกที่จะรับ

2.2 การตอบสนอง (Responding) เมื่อบุคคลได้รับการจูงใจต่อสิ่งเร้านั้นแล้ว จะมีปฏิกิริยาตอบสนองด้วยความยินยอม และความเต็มใจ

2.3 การเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นการยอมรับว่าสิ่งเร้านั้นมีคุณค่าสำหรับตน เกิดการนำเอามาเป็นส่วนของตน

2.4 การจัดระบบ (Organization) เป็นการจัดค่านิยมต่างๆ เข้าเป็นกลุ่มและจัดอันดับจากดีที่สุดไปถึงน้อยที่สุด

2.5 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by a value) นำเอาค่านิยมที่ได้จัดอันดับมาวางแนวทางการปฏิบัติ และแสดงออกตามที่กำหนด

3. การเปลี่ยนแปลงด้านการกระทำหรือการปฏิบัติ (Psychomotor domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถในการแสดงออกของร่างกาย ให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความคิด และความรู้สึก ค่านิยมเป็นส่วนประกอบ

1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้

1.3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม

ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของเบนจามิน บลูม มีดังนี้ (นิรชรา ทองธรรมชาติ และคณะ (2544: หน้า 19) อ้างถึงใน นาฏสุดา เชนนะสิริ (2548:152-153)

1. ความรู้ (knowledge) สามารถจำสิ่งที่เรียนมาหรือถูกสั่งสอนมา จำสิ่งที่ป็นจริง ทฤษฎีที่เรียนรู้ จุดประสงค์ รู้เรื่องหน้าที่หรือเทคนิคต่างๆ
2. ความเข้าใจ (comprehend) สามารถอธิบายบอกความแตกต่าง เข้าใจสิ่งที่เรียน และนำมาแปลได้ ประมาณค่าได้ ย่อส่วนได้หรือเขียนประโยคใหม่ได้
3. การประยุกต์ใช้ (application) สามารถนำไปใช้ได้ คือ สร้างแนวคิดใหม่ได้ และประยุกต์เข้ากับงานที่ทำในสถานการณ์ใหม่ๆ ต่างจากสถานการณ์ที่เรียนมาในห้องเรียน เช่น ประยุกต์การใช้เทคนิค รูปแบบ กฎระเบียบ ความคิด แก้ปัญหา สร้างแผนภูมิ ฯลฯ
4. การสังเคราะห์ (synthesis) สามารถนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นรูปแบบใหม่ ให้แตกต่างจากรูปแบบเดิม สร้างประเภทใหม่ วางแผนใหม่ หรือนำการอบรมไปแก้ปัญหา
5. การประเมินผล (evaluation) คือ สามารถที่จะวัดได้ ตัดสินใจได้ว่าอะไรถูกหรือผิด สามารถตัดสินคุณค่าของสิ่งที่เรียนมา ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล และเกณฑ์ที่แน่ชัด เน้นคุณค่าของข้อมูลสนับสนุนและสามารถสรุปได้

1.3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของลินดีแมน (Edward Lindeman)

ขนิษฐา จิตรอรุณ (2540: 8-9) อ้างถึงใน นาฏสุดา เชนนะสิริ (2548 :152-153) ได้สรุปแนวคิดไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่อยากจะเรียนต่อเมื่อมีความต้องการและความสนใจที่จะเรียน และการเรียนรู้นั้น จะช่วยให้เขาเกิดความพึงพอใจ ดังนั้นความต้องการและความสนใจที่จะเรียนของผู้ใหญ่จึงน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นที่เหมาะสมที่จะต้องพิจารณาสำหรับการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
2. ความสนใจหรือแนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น จะมุ่งไปที่การถือเอาชีวิตประจำวันเป็นศูนย์กลาง ในการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จึงอยู่ที่สถานการณ์ในชีวิตประจำวันมากกว่าเนื้อหาวิชาที่จัดขึ้น

3. ประสบการณ์แห่งชีวิตของผู้ใหญ่นั้น นับเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด สำหรับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนั้น วิธีการเรียนรู้ที่จำเป็นเบื้องต้นก็คือ วิธีการวิเคราะห์และค้นหาความจริงจากประสบการณ์

4. ผู้ใหญ่มีความต้องการเป็นอย่างมากที่จะชี้นำตนเอง มากกว่าที่จะให้ใคร (ผู้สอน) ชี้นำหรือควบคุม ดังนั้นบทบาทของผู้สอนคือ เข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ใหญ่แล้ว ก็ประเมินว่าผู้เรียนเหล่านั้นได้รับความรู้ตามที่ถ่ายทอดให้ไปมากน้อยเพียงใด

5. ผู้ใหญ่ยังมีอายุมากขึ้นเพียงใดก็ยังคงมีความแตกต่างระหว่างบุคคลมากยิ่งขึ้น ตามไปด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างกันในเรื่อง การสอน หรือแบบของการเรียนการสอน ระยะเวลา สถานที่ และอัตราความเร็วหรือช้าในการ เรียนรู้แตกต่างกัน

1.4 กระบวนการเรียนรู้

คณัย เทียนพุด (2540: 56) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้/ความคิด ทักษะและทัศนคติ หรือพฤติกรรมในตัวบุคคลอันเป็นผลมาจาก ประสบการณ์

สนธยา พลศรี (2550: 12) ได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นที่ 1 การจูงใจด้วยสิ่งเร้า (Stimulus) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นเร้า
เร้าให้การสัมผัส (Sensation) ทำให้เกิดความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดหมาย เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนกำหนดได้ว่าผลของการเรียนรู้
ในขั้นสุดท้ายของตนคืออะไร มีขอบเขตเพียงใด ซึ่งจะมีผลอย่างสำคัญต่อเนื้อหาสาระที่จะเรียนรู้
และระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การรับรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนแปลความหมายและรับรู้ในสิ่งที่เรียน ผ่าน
ประสาทสัมผัสด้วยการพยายามทำความเข้าใจ การใช้กระบวนการความคิด การจัดระบบความคิด การ
วิเคราะห์ การสังเคราะห์ การรับรู้จะเกิดขึ้นได้ดี เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์ในเรื่องที่จะเรียนรู้มาแล้ว
มีความสามารถทางสมอง และมีสถานการณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 การทดลองนำไปใช้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้ทดลองหรือกระทำซ้ำๆ เพื่อ
ตรวจสอบความถูกต้องของสิ่งที่รับรู้ในขั้นตอนที่ 3 ว่าสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมหรือไม่

ขั้นที่ 5 การเกิดความคิดรวบยอด (Conception) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำขั้นตอน
จากการทดลองขั้นที่ 4 มาประเมินเปรียบเทียบ สิ่งใดที่แก้ปัญหาได้ดีที่สุด ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
ได้มากที่สุดก็จะยอมรับมาใช้ สิ่งใดที่ยังไม่เหมาะสมก็นำไปปรับปรุงแก้ไข สิ่งใดที่เห็นว่าไม่
สมควรนำมาใช้ก็จะล้มเลิกไปไม่นำมาใช้

ขั้นที่ 6 การเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้เรียนสรุปว่า สิ่งที่เรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการบรรลุจุดมุ่งหมายและประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

1.5 แหล่งการเรียนรู้

ความหมายของแหล่งเรียนรู้

ยุพิน อินทะยะ (2550: 2) ได้กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้หมายถึง แหล่งหรือศูนย์รวมของข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์ สารสนเทศ และเทคโนโลยี ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นิคม ชมภูหอง (2550: 7) ได้กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือศูนย์รวมความรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ และสามารถเข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องต่างๆ ให้เกิดความรู้ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญได้ เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าควรแก่การศึกษา สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ลำธาร ทะเล สถานที่สวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ อุทยาน สวนสัตว์ ห้องสมุด สำนักวิทยบริการ บุคคล ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีการดำรงชีวิต ตลอดจนข้อมูล ข่าวสาร สารความรู้สารสนเทศ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2557: 171) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งต่างๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สถานที่ทั้งที่เป็นไปตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น กิจกรรมทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม ข้อมูล ข่าวสาร ที่บุคคลสามารถใช้ศึกษา ค้นคว้า หรือฝึกปฏิบัติ ทั้งด้วยตนเอง หรือผ่านการถ่ายทอดจากบุคคลอื่น เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ศูนย์รวม ข้อมูล ข่าวสาร ที่บุคคลสามารถใช้ศึกษา ค้นคว้า หรือฝึกปฏิบัติ ให้เกิดความรู้ ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญ โดยสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือผ่านการถ่ายทอดจากบุคคลอื่น โดยแหล่งเรียนรู้นั้นอาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้น

1.6 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545: 144) อ้างถึงใน ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2557: 176) ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ ออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ประสบความสำเร็จในงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

2. แหล่งวิทยาการ ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่างๆ

3. สถานประกอบการ ซึ่งให้บริการความรู้ฝึกอบรมเกี่ยวกับงาน และวิชาการต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

4. ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์

6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต วิกิพีเดีย คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

นิคม ชมภูหลวง (2550: 8) ได้จัดแหล่งการเรียนรู้ ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ที่ได้จากสภาพจริง เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษชาติ ภูเขา ทะเล แม่น้ำ ลำคลอง ปรากฏการณ์ ทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก แดดออก น้ำท่วม ความแห้งแล้ง ฯลฯ

2. แหล่งการเรียนรู้ที่จัดหรือสร้างขึ้น ซึ่งมีในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ได้สะดวกและรวดเร็ว

2.1 แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สนามกีฬา ฯลฯ

2.2 แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ได้แก่ ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ สถาบันค้นคว้าวิจัย แหล่งวิชาการ แหล่งบริการ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ หอสมุดประชาชน ศูนย์กีฬา

3. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ลูก ป้า น้า อา ตาสี ตาสา ขยายมี ขยายมา ตลอดทั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในสาขาอาชีพ

ยุพิน อินทะยะ (2550: 12) ได้แบ่งประเภทหรือลักษณะของแหล่งการเรียนรู้ได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปินแห่งชาติ เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ธารน้ำร้อน ดินทราย ชายทะเล ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

3. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม สารสนเทศและเทคโนโลยี ตลอดจนจนถึงอำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ ซึ่งมีทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

3.1 แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ห้องสมุด ห้องศูนย์วิชาการ ห้องปฏิบัติการ ต่างๆ สวนวิทยาศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียน สวนสมุนไพร ห้องพิพิธภัณฑ์ โรงเรียน เป็นต้น

3.2 แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ แหล่งวิทยากรต่างๆ ที่หน่วยงานและเอกชนจัดขึ้น เช่น ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง บ้านควายไทย โครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

จากการจำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล คือ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ครู ผู้ปกครอง ลุง ป้า น้า อา ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน
2. แหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กวาดหิน ดินทราย เป็นต้น
3. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ สถานประกอบการ แหล่งวิทยากรต่างๆ เช่น ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน และสารสนเทศและเทคโนโลยี เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้แก่ แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต วิกิทัศน์ คอมพิวเตอร์

1.7 วิธีการเรียนรู้

1.7.1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้มากขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้เรียนมีใจรักที่จะศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ ก็จะเกิดการศึกษาค้นคว้าต่อเองโดยไม่ต้องบอก และมีแรงกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นไม่สิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (life long learner) หรือบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (learning person) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา

(<http://www.novabizz.com/NovaAce/Leaming>)

วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. การทำสมุดบันทึกส่วนตัว เพื่อใช้บันทึกข้อมูล ความคิดเรื่องราวต่างๆ ที่เราได้เรียนรู้หรือเกิดขึ้นในสมองของเรา สมุดนี้ จะช่วยเก็บสะสมความคิดที่ละน้อยเข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป

2. การกำหนดโครงการเรียนรู้รายบุคคล ที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะเรียนรู้
อย่างไร โดยพิจารณาว่าความรู้ที่เราจะแสวงหานั้นช่วยให้เราถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทำให้
เกิดความพึงพอใจ ความสนุกสนานที่จะเรียนหรือไม่ ประหยัดเงินและเวลามากน้อยเพียงใด

3. การทำสัญญาการเรียน เป็นข้อตกลงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยอยู่บนพื้นฐาน
ความต้องการของผู้เรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการของสถาบันการศึกษา โดยกำหนด
กิจกรรมการเรียนที่เหมาะสม

4. การสร้างห้องสมุดของตนเอง หมายถึงการรวบรวมรายชื่อ ข้อมูล แหล่งความรู้
ต่างๆ ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

5. การหาแหล่งความรู้ในชุมชน เช่น ผู้รู้ ผู้ชำนาญในอาชีพต่างๆ ห้องสมุด สมาคม
สถานที่ราชการ ฯลฯ ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้จะเป็นแหล่งสำคัญในการค้นคว้า

6. การหาเพื่อนร่วมเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน

7. การเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่เป็น
ประโยชน์(<https://www.gotoknow.org/posts/39420>)

1.7.2 การเรียนรู้แบบกลุ่ม

บุญธรรม จิตอนันต์ (2540: 46-56) การส่งเสริมการเรียนรู้แบบกลุ่ม เป็นการ
ถ่ายทอดความรู้ หรือการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มบุคคลที่มาประชุม สัมมนา
หรือชมการสาธิต มักจะมีความสนใจและประสบการณ์คล้ายๆ กัน จึงสามารถแลกเปลี่ยนข่าวสาร
และความรู้ต่างๆ โดยยืนอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดียวกัน ซึ่งการเรียนรู้แบบกลุ่มทำได้
หลายวิธี ได้แก่ การประชุม การสาธิต การจัดฝึกอบรม การทัศนศึกษา เป็นต้น

1.7.3 การเรียนรู้แบบมวลชน

การเรียนรู้แบบมวลชน คือ การเรียนรู้ที่จะพัฒนา คนในยุคที่สังคมมีการ
เปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆอย่าง รวดเร็ว ซึ่งสามารถเรียนรู้พร้อมกันกับผู้คนอีกเป็นจำนวนมาก
(<http://www.slideshare.net/bitzbozz/mass-learning>)

บุญธรรม จิตอนันต์ (2540: 57) การเรียนรู้แบบมวลชนนั้น สามารถทำได้
โดยอาศัยสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เอกสารเผยแพร่ วิทยุ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ การ
ประกวด และการรณรงค์ จะเห็นว่าการเรียนรู้แบบมวลชน สามารถนำความรู้ไปสู่ประชาชนได้
อย่างรวดเร็ว และครอบคลุมได้จำนวนมาก

1.8 การเรียนรู้ของเกษตรกร

นาฏสุดา เชนนะสิริ (2548: 157-158) การเรียนรู้ของเกษตรกร จะเกิดการเรียนรู้ที่
ต่อเนื่อง

1. เกษตรกรมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเรียน
2. เกษตรกรจะเรียนได้ดีก็ต่อเมื่อมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การเรียนของเกษตรกรจะได้ผลดีเขาต้องมีวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมายที่ชัดเจนว่าเรียนเพื่ออะไร เรียนแล้วจะเอาไปใช้ประโยชน์อะไรได้ในการประกอบอาชีพที่ทำอยู่
3. เกษตรกรจะเรียนได้ดีเมื่อเขาตั้งใจเรียนและเรียนอย่างทุ่มเท ต้องมีความพยายามทั้งกำลังกาย และกำลังใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์และการเปลี่ยนแปลงแก่ตนเองในด้านความคิด ความสามารถ นิสัย และทักษะ โดยการฝึกปฏิบัติติดต่อกันเป็นประจำ
4. เกษตรกรจะเรียนได้ดีเมื่อได้รับความพอใจจากการเรียน ซึ่งความพอใจนั้นอาจเกิดจาก การให้คำชมเชย การต้อนรับ การได้รับรางวัล ความพอใจในเนื้อหาวิชา เพื่อนร่วมการอบรม ผลงานความสำเร็จ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียน การเรียนที่มีภาคปฏิบัติจริง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา

สมคิด บางโม (2553: 13) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการทุกอย่างที่จะทำให้สิ่งที่มีอยู่เจริญขึ้น ดีขึ้น เป็นประโยชน์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวคน ระบบงาน องค์กร สถานที่ ทฤษฎี ความรู้สัจนิรันดร์ ฯลฯ

ธีรยุทธ หล่อเลิศรัตน์ (2535: 621) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดการเจริญก้าวหน้า หรือความสำเร็จในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทั้งโดยการเรียนรู้ในทางตรงและทางอ้อม และการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการให้คำปรึกษาแนะนำสอนงาน หรือโดยวิธีอื่น

เชาว์ โรจนแสง (2551: 1-5) ได้กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเจริญเติบโตของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการขยายขอบเขตความสามารถในการใช้ความรู้ความสามารถของบุคคลอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ทำให้ดีขึ้น โดยเกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อคน และองค์กร

ความหมายของการพัฒนาบุคคล

ฐิระ ประवालพฤษ์ (2538: 2) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคคล คือ การดำเนินการเพื่อช่วยให้บุคคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะและทัศนคติในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบให้ดียิ่งขึ้น โดย

แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ 1) ส่งเสริมการเพิ่มวุฒิ ด้วยการไปศึกษาต่อ 2) การเสริมสมรรถภาพ ด้วยการจัดฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การส่งไปฝึกปฏิบัติงาน และการศึกษาระยะสั้น เป็นต้น

เสาวลักษณ์ สิงห์โกวินท์ และกมล อุดลพันธุ์ (2527: 2) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคคล เป็นความหมายที่กว้างขวางและครอบคลุม เพราะอาจหมายถึงวิธีการและเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลมีความเจริญเติบโตทั้งทางสมองและจิตใจ เพื่อให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน แนวทางต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนาบุคคลในองค์กร จึงมีหลายแนวทางและเรียกชื่อต่างๆ กันออกไป เช่น การฝึกอบรม การพัฒนาการจัดการ การพัฒนาองค์กร

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคคล หมายถึง การช่วยให้บุคคลมีการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ให้ดียิ่งขึ้น โดยใช้วิธีการและเทคนิคต่างๆ เช่น การศึกษาต่อ การให้การศึกษา การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน เป็นต้น

3. แนวคิดและทฤษฎีการฝึกอบรม

3.1 ความหมายของการฝึกอบรม

นาฏสุดา เชนนะสิริ (2548: 3) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่เป็นระบบในการให้ความรู้ ทักษะ และสร้างเจตคติ แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในหน่วยงานหรือองค์กร โดยการฝึกอบรมจะมีโครงสร้างอยู่ 4 ส่วน คือ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของการฝึกอบรม ผู้ให้การฝึกอบรมหรือวิทยากร กระบวนการถ่ายทอด และผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งทั้ง 4 ส่วนนี้จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

สมคิด บางโม (2553: 14) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเฉพาะด้านของบุคคล โดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และทัศนคติ (attitude) อันจะนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และองค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ถือว่าการฝึกอบรมเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคคล

วิน เชื้อโพธิ์หัก (2537: 23) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการอย่างมีระบบซึ่งมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากรที่รับการฝึกอบรม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจเป็นความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉงในการทำงานด้วย การรู้จักเลือกใช้เครื่องมือต่างๆ เหมาะสมดีขึ้น การรู้จักใช้ความรู้ทางเทคนิคต่างๆ ความสามารถในการแก้ปัญหา และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน นอกจากนี้การฝึกอบรมยังมุ่งหวังที่จะให้บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วนำความรู้ แนวคิดใหม่ๆ

และความชำนาญที่ได้รับใหม่ไปใช้ปฏิบัติงานจริงๆ อย่างชำนาญ เพื่อทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือหน่วยงานนั้นๆ

นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2554: 3) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ (knowledge) ทักษะหรือความชำนาญ (skills) และทัศนคติ (attitude) ที่เหมาะสมให้เกิดแก่บุคลากรอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร (Organization Goal) และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป (Environment) เพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานให้สูงขึ้น และทำให้บุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคล ในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น สามารถนำความรู้ แนวคิดใหม่ๆ มาใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์

2.2 องค์ประกอบที่สำคัญของการฝึกอบรม นาฏสุดา เชนนะสิริ (2548 : 11) ระบุว่า การฝึกอบรมต้องมีคณะบุคคลหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องกับดำเนินงาน และมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายส่วน เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุตามเป้าหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ฝ่ายจัดการฝึกอบรม ประกอบด้วย

1.1 คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการฝึกอบรม โดยส่วนมากหน่วยงานของรัฐจะมีคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับกรมเป็นผู้ให้คำปรึกษากับคณะกรรมการดำเนินการฝึกอบรม หรือถ้าเป็นองค์กรเอกชนก็จะตั้งบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิเรียกว่า คณะกรรมการที่ปรึกษา

1.2 คณะกรรมการดำเนินการฝึกอบรม เป็นคณะบุคคลรับผิดชอบโดยตรงในการจัดฝึกอบรมและการจัดการบริการต่างๆ เพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์

1.3 วิทยากร เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องที่ฝึกอบรม อาจเชิญบุคคลภายนอกตามที่เหมาะสมและเหมาะสม หรือเป็นบุคคลในคณะกรรมการอำนวยการ หรือคณะกรรมการดำเนินการฝึกอบรม มาทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการฝึกอบรม

2. อาคารสถานที่จัดการฝึกอบรม การจัดการฝึกอบรมแต่ละหลักสูตรต้องพิจารณาเรื่องอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เป็นสำคัญ เพราะอาคารสถานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนการฝึกอบรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น ห้องประชุม ต้องมีขนาดกว้างเหมาะกับจำนวนสมาชิก โต๊ะ ม้านั่ง สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายจัดกลุ่มย่อย บรรยากาศในห้อง อุณหภูมิไม่ร้อนและเย็นจนเกินไป ไม่มีกลิ่น และเสียงรบกวน หรือแสงสว่างมากเกินไป พื้นและผนังห้องสะอาดมีอุปกรณ์ประจำห้องครบถ้วน ห้องอาหารสะอาด ห้องนอนสะอาด เป็นต้น

3. การติดต่อประสานงาน ฝ่ายจัดฝึกอบรมจะต้องมีเครื่องมือเครื่องใช้ในการติดต่อประสานงานกับสมาชิกและหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ โทรศัพท์ ยานพาหนะ ไปรษณีย์

4. วัสดุ อุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น เครื่องขยายเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นวีดีโอ เครื่องคอมพิวเตอร์ ปากกาเขียนกระดานไวท์บอร์ด

5. หลักสูตรและเนื้อหา ฝ่ายดำเนินการต้องทำหลักสูตรเนื้อหาเกี่ยวกับการอบรม ระบุวิทยากรและกำหนดจำนวนชั่วโมงเวลาอบรมไว้ในตารางให้ชัดเจน จัดเผยแพร่ในเอกสารโครงการให้สมาชิกผู้เข้ารับการอบรมได้ทราบ

6. งบประมาณค่าใช้จ่าย งบประมาณการฝึกอบรมได้กำหนดไว้ในแผนและจัดสรรไว้ในโครงการ ฝ่ายฝึกอบรมต้องระบุดวงงบประมาณทั้งหมด และแยกเป็นงบประมาณค่าใช้จ่าย ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าอาหารสมาชิก ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการอบรม ตลอดจนค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดที่ต้องเตรียมไว้สำหรับการจัดฝึกอบรม

7. ผู้เข้ารับการอบรมหรือบุคคลที่แจ้งความจำนงเข้ารับการอบรมต้องมีข้อมูลครบถ้วน เช่น ชื่อ นามสกุล วุฒิการศึกษา อายุ สถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ งานที่ทำอยู่ ความสามารถพิเศษ ทั้งนี้ผู้เข้ารับการอบรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดฝึกอบรม ผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรมจึงอยู่ที่ผู้เข้ารับการอบรม

2.3 วิธีการฝึกอบรม นรินทร์ จุลทรัพย์ (2554: 23-33) ได้ระบุวิธีการฝึกอบรม ได้แก่

1) การบรรยาย (Lecture) เป็นวิธีที่นิยมทั่วไป เพราะง่ายต่อการจัดการ อาจเป็นการบรรยายประกอบสื่อหรือโสตทัศนต่างๆ เหมาะกับการฝึกอบรมในเรื่องที่เป็นการเสนอแนวคิดใหม่ๆ สามารถจัดสำหรับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมจำนวนมากได้ สามารถกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมสนใจ โดยเน้นสรุปเนื้อหาวิชาที่สำคัญได้สะดวก แต่มีข้อจำกัด คือ เป็นการสื่อสารทางเดียว อาจทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเบื่อหน่าย

2) การสาธิต (Demonstration) วิธีนี้เหมาะสำหรับการฝึกอบรมที่ต้องแสดงให้เห็นกระบวนการขั้นตอนรายละเอียดเป็นลำดับ จะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจได้ชัดเจนว่าการบรรยายอย่างเดียว เป็นการแสดงให้เห็นการปฏิบัติจริงและลองปฏิบัติ ทำให้เกิดทักษะ แต่มีข้อจำกัด คือ เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนน้อย

3) การอภิปราย (Group Discussion) วิธีการนี้เหมาะสำหรับหัวข้อการฝึกอบรมที่กำลังอยู่ในความสนใจของบุคคลทั่วไป แบ่งเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

(1) การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) เป็นการอภิปรายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3-10 คน ร่วมให้ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข มีผู้ทำหน้าที่ดำเนินการอภิปราย มีหน้าที่ในการประสานเชื่อมโยง และสรุปการอภิปรายของแต่ละคน

(2) การอภิปรายแบบแลกเปลี่ยนความรู้ หรือการอภิปรายแบบชุมนุมปาฐก (Symposium) ประกอบด้วยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ 2-6 คน มีผู้ทำหน้าที่ดำเนินการอภิปราย มีหน้าที่ในการประสานเชื่อมโยง และสรุปการอภิปรายของแต่ละคน และมีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมอบรมซักถามข้อสงสัยหรือปัญหาต่างๆ

(3) การอภิปรายแบบคอลโลควี (Colloquy Discussion) ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนจากกลุ่มผู้เข้ารับการศึกษาอบรมกลุ่มละครั้ง ฝ่ายผู้แทนเสนอปัญหาและข้อคิด ฝ่ายผู้ทรงคุณวุฒิตอบปัญหาและแสดงความคิดเห็น ผู้ทำหน้าที่ดำเนินการอภิปราย ทำหน้าที่เชื่อมโยงคำถามคำตอบ

(4) การอภิปรายโต๊ะกลม (Round Table Discussion) เป็นการอภิปรายระหว่างผู้เข้ารับการศึกษาอบรม จำนวน 6-20 คน ในเรื่องที่สนใจร่วมกันหรือเป็นประโยชน์ร่วมกัน แบบไม่เป็นทางการ

4) การระดมสมอง (Brain Storming) เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการฝึกอบรมในกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมที่มีความรู้ในระดับเดียวกัน มีความสนใจในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน ปฏิบัติงานคล้ายกัน มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องเดียวกัน แต่วิธีนี้ไม่เหมาะที่จะใช้ในการอบรมช่วงแรก เพราะผู้เข้ารับการศึกษาอบรมยังไม่คุ้นเคยกัน

5) ทักษะศึกษา (Field Trip) เป็นการนำผู้เข้ารับการศึกษาอบรมไปยังสถานที่อื่นนอกจากสถานที่จัดอบรม โดยไปเป็นกลุ่มทั้งหมดที่เข้าอบรม หรือแยกเป็นแต่ละกลุ่มย่อย ตามความสนใจของสมาชิกที่จะเลือกชมสถานที่ต่างๆ ช่วยให้ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมได้เห็นการปฏิบัติจริง สร้างความกระตือรือร้น สร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดให้เกิดแก่สมาชิก

4. แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ

4.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

อุกฤษฏ์ ทรงชัยสงวน (2543) อ้างถึงใน ขจรวิทย์ วัฒนวรรณ (2548: 5) ได้รวบรวมกลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในรูปแบบของแรงจูงใจไว้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's theory motivation) ทฤษฎีนี้เขาได้เสนอความต้องการในด้านต่าง ๆ กัน ของมนุษย์เรียงลำดับจากความต้องการขั้นพื้นฐาน เพื่อการอยู่รอดไปจนถึงความต้องการทางสังคมและความต้องการยอมรับนับถือจากกลุ่มว่าตนมีคุณค่า และการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น มาสโลว์ ถือว่าการเรียงลำดับความต้องการนี้มีความสำคัญ โดยมนุษย์จะมีความต้องการในระดับสูง ๆ ได้ก็ต่อเมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว

2. ทฤษฎีการจูงใจการบำรุงรักษาของ Herzberg ได้กล่าวถึงปัจจัยการจูงใจซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานด้านความพึงพอใจ ได้แก่ โอกาส ความสำเร็จ การยอมรับ ความรับผิดชอบความเจริญก้าวหน้า และปัจจัยการบำรุงรักษา ซึ่งเป็นตัวขัดขวางความพึงพอใจ ได้แก่ นโยบายขององค์กร สภาพการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3. ทฤษฎีแรงจูงใจของ Mc Celland ซึ่งแบ่งความต้องการของมนุษย์ เป็น 3 ประเภท คือ ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการมีอำนาจ และความต้องการความสัมพันธ์ โดยความต้องการความสำเร็จหรือที่เรียกว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นั้น ถ้าบุคคลใดมีสูงจะมีความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งให้ลุล่วงไปด้วยดี และแข่งขันกันมาตรฐานอันดีเยี่ยม

4. ทฤษฎีการคาดหวังของ Vroom ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล จะประเมินความเป็นไปได้ของผลที่จะบังเกิดขึ้นแล้ว จึงดำเนินการปฏิบัติที่ตนคาดหวังไว้ การจูงใจขึ้นอยู่กับ การคาดหวังของมนุษย์ต่อผลที่เกิดขึ้น ทฤษฎีการคาดหวังของ Vroom นี้ทำนายว่าบุคคลจะร่วมกิจกรรมที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับรางวัลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เขาปรารถนา

4.2 การวัดความพึงพอใจ

ภคินดา ชัยปัญญา (2541: 11) ได้กล่าวไว้ว่า การวัดความพึงพอใจนั้น สามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถาม ต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าว อาจถามความพอใจในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ตอบทุกคนมาเป็นแบบแผนเดียวกัน มักใช้ในกรณีที่ต้องการข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมาก ๆ วิธีนี้นับเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการวัดทัศนคติ รูปแบบของแบบสอบถามจะใช้มาตรวัดทัศนคติ ซึ่งที่นิยมใช้ในปัจจุบันวิธีหนึ่ง คือ มาตรส่วนแบบลิเคิร์ท ประกอบด้วยข้อความที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีคำตอบที่แสดงถึงระดับความรู้สึก 5 คำตอบ เช่น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยจะต้องออกไปสอบถามโดยการพูดคุย โดยมีการเตรียมแผนงานล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

3. การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน วิธีนี้เป็นวิธีการศึกษาที่เก่าแก่ และยังเป็นที่ยอมรับใช้อย่างแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

5.1 ความหมายของเครือข่าย

สัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2553: 6) ได้กล่าวว่า เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มคน หรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื้อชาติ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน

อมรทิพย์ ภิรมย์บูรณ์ และคณะ (2556: 17) ได้กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง รูปแบบของความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่ม หรือองค์กร หรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และเสริมสร้างพลังในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ร่วมกัน โดยแต่ละกลุ่มที่เชื่อมโยงกันจะมีความเป็นอิสระต่อกัน

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อ่างถึงใน สุวิชา ทวีสุข และคณะ (2557: 1) ได้กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การประสานเชื่อมโยงระหว่างความร่วมมือของกลุ่มองค์กรที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันและเชื่อมโยงขยายผลการดำเนินงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มอื่น องค์กรอื่นๆ ที่มีกิจกรรมคล้ายกัน เพื่อเสริมพลังในการแก้ปัญหา หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายของทุกฝ่าย

จากความหมายของเครือข่ายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ ที่มีกิจกรรมคล้ายกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมาเชื่อมโยงกันด้วยความสมัครใจ

5.2 การเกิดขึ้นของเครือข่าย สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ อ่างถึงใน สัจจา บรรจงศิริ และคณะ (2553: 6) เกิดขึ้นได้ใน 2 แบบ

1) เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายที่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอดีตนั้นเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน หรือมีความเชื่ออย่างเดียวกัน เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรือเคยแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

2) เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง อาจเกิดขึ้นจากความพร้อม และความต้องการของผู้นำ และเครือข่ายเอง ในบางกรณีเกิดจากการต่อรองขององค์กรภายนอกที่เข้าไปจัดตั้งกลุ่ม เพื่อให้เกิดเครือข่าย

5.3 ประเภทของเครือข่าย อมรทิพย์ ภิรมย์บูรณ์ และคณะ (2556: 18-19) แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) เครือข่ายแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ มี 2 ประเภท

(1) เครือข่ายแบบแนวนอน (Horizontal network) เป็นเครือข่ายที่เกิดจากบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรที่อยู่ในระดับเดียวกัน มีอาชีพเดียวกันหรือมีความสนใจร่วมกันมาประสานสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักวิจัย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น

(2) เครือข่ายแบบแนวตั้ง (Vertical network) เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลกับชาวบ้าน องค์กรพัฒนากับชาวบ้าน หรือนายจ้างกับลูกจ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือกัน

2) เครือข่ายแบ่งตามขอบเขตของชุมชนหรือพื้นที่ มี 2 ประเภทได้แก่

(1) เครือข่ายภายในชุมชน เป็นการจัดการความสัมพันธ์ภายในชุมชนของกลุ่มกิจกรรมที่ทำเรื่องประเภทเดียวกัน มาร่วมมือกัน เช่น พัฒนาความรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาทักษะให้แก่สมาชิก

(2) เครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มที่ทำกิจกรรมคนละอย่าง มาร่วมมือกันเพื่อหนุนเสริมซึ่งกันและกัน

3) เครือข่ายแบ่งตามลักษณะเชิงพื้นที่และเชิงประเด็นกิจกรรม มี 3 แบบ ได้แก่

(1) เครือข่ายระดับหมู่บ้าน เป็นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกในการประสานงาน และจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่

(2) เครือข่ายระดับตำบล เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มที่ทำกิจกรรมเหมือนกันระหว่างหมู่บ้านเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างอำนาจต่อรองทางด้านการตลาด

(3) เครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัด เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรม ทั้งระดับอำเภอ และจังหวัดได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5.4 ลักษณะของเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จ

สนธยา พลศรี (2550: 264-265) กล่าวว่า เครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานและขยายกิจการของเครือข่ายได้และมีประสิทธิภาพ

2. มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย ที่อาจจะเกิดจากสมาชิกหรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย

3. มีสัมพันธภาพที่ดี เครื่องข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและกับภายนอก ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายราบรื่น เป็นที่ยอมรับและประสบความสำเร็จ
4. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครื่องข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวที สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ทำให้สมาชิกได้รับความรู้ และประสบการณ์ตลอดเวลา
5. การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครื่องข่ายสามารถคิดและดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่พึ่งพาจากภายนอก
6. ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครื่องข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะมีการจัดหาของเครือข่ายเองหรือการแบ่งปันกับองค์กรและเครือข่ายอื่นๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้และมีประสิทธิภาพ
7. การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ได้
8. การสื่อสาร เครื่องข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์
9. การบริหารจัดการที่ดี เครื่องข่ายมีการบริหารจัดการที่ดี เหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
10. ระบบการติดตามและประเมินงาน เครื่องข่ายมีระบบการติดตามและประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลาและเหมาะสม

6. รูปแบบการทำการเกษตร

ระบบการทำการเกษตรของประเทศไทย มีหลายรูปแบบ เช่น การปลูกพืชเชิงเดี่ยว การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ และวนเกษตร โดยแต่ละรูปแบบมีหลักการทำให้แตกต่างกัน ดังนี้

1) เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming)

อานันท์ ตัน โข (2547: 5) กล่าวว่า เกษตรธรรมชาติเป็นระบบเกษตรที่คำนึงถึงระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมมีหลายแนวคิดที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่แนวคิดของเกษตรธรรมชาติจะมีหลักการที่คล้ายคลึงกัน คือ การไม่ไถพรวนดิน ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี ไม่กำจัดวัชพืช ใช้การคลุมดิน ใช้พลังจากสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับดินเป็นอันดับแรกด้วยการ

ปรับปรุงดินให้มีพลังในการเพาะปลูก เหมือนกับดินในป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่เป็นอันตรายต่อเกษตรกรและผู้บริโภค สามารถให้ผลผลิตที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพ ถือได้ว่าเป็นระบบเกษตรที่มีความยั่งยืนมั่นคง

แนวทางของเกษตรธรรมชาติ เป็นแนวทางที่จะทำให้ดินเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นดินที่มีชีวิตสามารถเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตสูง และมีคุณภาพดีไม่ว่าจะเป็นพืชไร่ นาข้าว พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ และเป็นแนวทางการผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษทางการเกษตรทั้งต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ไม่มีผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม

เสวต ปั่น โด (2549: 74) กล่าวว่า การทำเกษตรธรรมชาติ จะมีลักษณะเหมือนกันคือ พยายามที่จะเลิกใช้สารเคมีที่ผลิตขึ้นตามระบบอุตสาหกรรม จะใช้วัสดุทุกอย่างจากธรรมชาติมาเป็นทรัพยากรหมุนเวียนที่ใช้ในการผลิต แต่วิธีการดำเนินการอาจจะมีความแตกต่างกันตามแนวคิดภูมิปัญญาและประสบการณ์จากการปฏิบัติด้วยตนเอง แบ่งเป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ คือ

1) เป็นการนำเกษตรธรรมชาติอย่างแท้จริง โดยนำวัสดุจากธรรมชาติจากท้องถิ่นมาใช้ ไม่เข้าไปแทรกแซงหรือรบกวนธรรมชาติ หรือแทรกแซงน้อยมาก ปล่อยให้ทุกสิ่งดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ 2) หลักการคล้ายกับวิธีแรกคือการใช้วัสดุจากท้องถิ่น แต่จะเพิ่มการนำจุลินทรีย์และการทำสารสกัดจากพืชมาฉีดพ่นเพิ่มเติมให้แก่พืช ส่วนการป้องกันกำจัดศัตรูพืชจะใช้วิธีผสมผสาน เช่น การใช้พันธุ์ต้านทาน ใช้กับดักหรือกวางเหนียว การจับฆ่าทำลาย การอนุรักษ์และขยายพันธุ์ตัวห้ำตัวเบียน ซึ่งเป็นศัตรูธรรมชาติที่คอยควบคุมการระบาดของแมลงศัตรูพืช

จากแนวคิดและลักษณะการทำเกษตรธรรมชาติดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าเกษตรธรรมชาติ คือ การนำวัสดุจากธรรมชาติจากท้องถิ่นมาใช้ ไม่เข้าไปแทรกแซงหรือรบกวนธรรมชาติ หรือแทรกแซงน้อยมาก ปล่อยให้ทุกสิ่งดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เช่น การไม่ไถพรวนดิน ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี ไม่กำจัดวัชพืช ใช้การคลุมดิน ใช้พลังจากสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับดินเป็นอันดับแรก พยายามที่จะเลิกใช้สารเคมีที่ผลิตขึ้นตามระบบอุตสาหกรรมซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่เป็นอันตรายต่อเกษตรกรและผู้บริโภค

2) เกษตรอินทรีย์ (Organic Farming)

อานัฐ ตัน โข (2547: 6) กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรทางเลือกที่หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่างๆ ที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรมที่อาจเกิดแลพิษในสภาพแวดล้อม เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก

ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกพืชหมุนเวียน รวมทั้งใช้หลักการควบคุมศัตรูพืชโดยชีวภาพ และเน้นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันการสูญเสียธาตุอาหารที่เกิดจากระบบการผลิต ลดการพึ่งพาแหล่งธาตุอาหารจากนอกฟาร์มที่มากเกินไป การคลุมดิน สร้างความหลากหลายที่สัมพันธ์กันอย่างสมดุลในระบบนิเวศ โดยการปลูกพืชร่วมกันหลายชนิดในเวลาเดียวกัน หรือเหลื่อมเวลาจน การปลูกพืชหมุนเวียน รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements) หรือ IFOM ได้ให้ความหมายของเกษตรอินทรีย์ไว้ว่า “เป็นระบบเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางด้านสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย” (<http://www.oknation.net/blog/kontan/2007/09/29/entry-1>)

จากแนวคิดและลักษณะการทำเกษตรอินทรีย์ดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าเกษตรอินทรีย์ เป็นระบบการเกษตรหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี แต่เน้นการปรับปรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุเช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อเป็นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน

3) เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming)

อานัฐ ดันโซ (2547: 13) กล่าวว่า เกษตรผสมผสานจัดเป็นเกษตรทางเลือกที่เป็นรูปแบบการทำเกษตรที่มีกิจกรรมตั้งแต่ สองชนิดขึ้นไป ในช่วงเวลาและพื้นที่เดียวกัน เช่น การปลูกพืชและมีการเลี้ยงสัตว์หลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน มีการเกี่ยวคู่กันอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรม เช่น ระหว่างพืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ โดยเน้นในเรื่องของการสร้างความหลากหลายของพืช สัตว์ และทรัพยากรชีวภาพ การใช้ประโยชน์เกี่ยวคู่กันระหว่างกิจกรรม การใช้วัสดุหรือพืชคลุมดิน การปลูกพืชหลายระดับ มีแหล่งน้ำในพื้นที่ ซึ่งจะไม่นั้นหนักในข้อปฏิบัติ เช่น มีการไถพรวน หรือใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกันก็ได้ลักษณะการเกี่ยวคู่กันของระบบเกษตรผสมผสาน จึงทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกในที่สุด ซึ่งเป็นวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

เสวต ปั่นโต (2549: 137) กล่าวว่า เกษตรผสมผสาน หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีการปลูกพืช หรือมีการเลี้ยงสัตว์หลายๆ ชนิด ในพื้นที่เดียวกัน โดยที่กิจกรรมการผลิตแต่ละชนิดต้องสามารถเกื้อกูลประโยชน์ต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่นา เช่น ดิน น้ำ แสงแดด อย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยอาศัยหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ต้องมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป และกิจกรรมการเกษตรทั้งสองชนิดต้องทำในช่วงเวลา และสถานที่เดียวกัน 2) การเกื้อกูลประโยชน์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างต่อเนื่องระหว่างกิจกรรม ได้แก่ การเกื้อกูลระหว่างพืชกับพืช เช่น ปลูกต้นทองหลางให้ร่มเงาแก่ต้นทุเรียน การเกื้อกูลระหว่างพืชกับปลา เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเกื้อกูลระหว่างสัตว์กับปลา เช่น การเลี้ยงสัตว์บนบ่อปลา การเกื้อกูลระหว่างพืชกับสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคนมกับปลูกข้าวโพดฝักอ่อน การเกื้อกูลระหว่างสัตว์กับสัตว์ เช่น การเลี้ยงโคนมกับสุกร

จากแนวคิดและลักษณะการทำเกษตรผสมผสานดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า เกษตรผสมผสาน เป็นระบบการทำเกษตรที่เน้นการทำเกษตรตั้งแต่ 2 กิจกรรมขึ้นไป โดยกิจกรรมเหล่านั้นต้องเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง เกิดในช่วงเวลาและสถานที่เดียวกัน และเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การเกื้อกูลระหว่างพืชกับปลา เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเกื้อกูลระหว่างสัตว์กับปลา เช่น การเลี้ยงสัตว์บนบ่อปลา เป็นต้น

การทำเกษตรผสมผสาน มีความแตกต่างจากการทำเกษตรหลายๆ อย่างที่เรียกว่า “ไร่นาสวนผสม” (Mixed Farming) ตรงที่เกษตรผสมผสานมีการจัดการกิจกรรมการผลิตผสมผสานเกื้อกูลกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสูงสุด มิใช่มีกิจกรรมการผลิตหลายๆ อย่างเพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอนเป็นหลักอย่างการทำไร่นาสวนผสม แต่บางครั้งการทำไร่นาสวนผสมอาจมีกลไกการเกื้อกูลกันจากกิจกรรมการผลิตได้บ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงเล็กน้อย มิใช่เกิดจากความรู้ความเข้าใจและการจัดการของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม การทำไร่นาสวนผสมอาจเป็นบันไดขั้นต้นของการทำเกษตรผสมผสานได้อีกทางหนึ่ง (<http://www.oknation.net/blog/kontan/2007/09/29/entry-1>)

4) เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture)

อานัฐ ตันโช (2547: 15) กล่าวว่า เกษตรทฤษฎีใหม่มีแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแนวทางที่ทรงคิดและคำนวณตามหลักวิชาการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่มุ่งไปสู่วิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีหลักการดังนี้

- 1) เป็นรูปแบบการทำเกษตรเหมาะสำหรับพื้นที่ขนาดเล็กประมาณ 10-20 ไร่
- 2) ให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองได้แบบค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง

ตามกำลัง

3) ทำกิจกรรมการเกษตรหลายอย่าง เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และสร้างสมดุลให้แก่ระบบนิเวศ

4) แบ่งพื้นที่การเกษตรออกเป็นส่วนๆ ได้แก่ ให้มีแหล่งน้ำในไร่นาเพื่อใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง 30% ของพื้นที่ พื้นที่ทำนาปลูกข้าว 30% ของพื้นที่ ปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล พืชสมุนไพร 30% ของพื้นที่ พื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และ โรงเรือนอื่นๆ 10% ของพื้นที่

เสวต ปั้นโต (2549: 141) กล่าวว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นวิธีการที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคิดค้นหาวิธีการช่วยเหลือเกษตรกรให้หลุดพ้นความยากจน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญในการผลิต เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานในครัวเรือน เป็นการทำการเกษตรแบบพอเพียง กิจกรรมที่ดำเนินภายใต้ขอบเขตของทฤษฎีใหม่จะมีทั้งการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ โดยมีหลักการที่เป็นสาระสำคัญ ได้แก่ เป็นการเกษตรแบบผสมผสาน และพื้นที่ที่เหมาะสมควรเป็นพื้นที่ที่อาศัยน้ำฝน

จากลักษณะการทำเกษตรผสมผสานดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการทำการเกษตรที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบพอเพียง ทำเพื่อบริโภคในครัวเรือนก่อน เป็นการทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยมีการจัดสรรพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ได้แก่ ให้มีแหล่งน้ำในไร่นาเพื่อใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง 30% ของพื้นที่ พื้นที่ทำนาปลูกข้าว 30% ของพื้นที่ ปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล พืชสมุนไพร 30% ของพื้นที่ พื้นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่นๆ 10% ของพื้นที่

5) วนเกษตร (Agro Forestry)

อานัฐ ดันโซ (2547: 20) กล่าวว่า วนเกษตร คือ เกษตรทางเลือกรูปแบบหนึ่ง

โดยเป็นการทำการเกษตรที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสานระหว่างกิจกรรมการเกษตร ป่าไม้ รวมถึงการเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เดียวกันหรือสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป โดยเป็นกิจกรรมที่ความสอดคล้อง และเกื้อกูลกับระบบนิเวศน์ ป่าไม้ในท้องถิ่น เพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างสม่ำเสมอตลอดไป คำนึงถึงหลักความสมดุลตามธรรมชาติของระบบนิเวศน์เป็นสำคัญ เพื่อตอบสนองความต้องการ ในขณะที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตของสังคมชาวชนบทที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้นๆ ให้มากที่สุด หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การทำการเกษตรร่วมกันกับการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีรากฐานหรือปัจจัยการผลิตที่มาจากท้องถิ่น ทั้งนี้การทำวนเกษตรจะมีลักษณะแตกต่างหรือผันแปรไปตามสภาพพื้นที่ รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และความรู้ ความสามารถในการจัดการของแต่ละท้องถิ่น

ระบบวนเกษตรสามารถแยกออกเป็น 4 รูปแบบองค์ประกอบของกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. ระบบป่าไม้ร่วมกับการปลูกพืชเกษตร เป็นการปลูกพืชเกษตรแทรกในพื้นที่สวนป่า เช่น ปลูกต้นไม้แนวขอบรอบนอกของแปลงปลูกพืชเกษตร ปลูกต้นไม้สลับแถวเว้นแถว ปลูกสลับเป็นแถวๆ หรือปลูกผสมกันอย่างไม่เป็นระเบียบระหว่างไม้ป่ากับพืชเกษตร

2. ระบบป่าไม้ร่วมกับการทำปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างพื้นที่ ป่าไม้ และการเลี้ยงสัตว์ โดยปลูกหญ้าหรือพืชอาหารสัตว์ในวนป่า แล้วปล่อยให้สัตว์เข้าไปเลี้ยงในสวนป่าโดยตรง

3. ระบบเกษตรป่าไม้และปศุสัตว์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างกิจกรรมหลักทั้งสาม คือการป่าไม้ การเกษตร และการปศุสัตว์ ควบคู่ไปพร้อมๆ กัน เป็นการรวมสองระบบข้างต้นเข้าด้วยกัน

4. ระบบป่าไม้ร่วมกับการทำประมง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกันระหว่างพื้นที่ ป่าไม้ และการประมง เช่น การทำฟาร์มกุ้ง และทำฟาร์มหอยตามป่าชายเลน หรือการเลี้ยงปลาน้ำจืดตามร่องน้ำระหว่างแถวหรือคันคูของต้นไม้

เสวต ปั้น โด (2549: 131) กล่าวว่า วนเกษตร คือ ระบบการใช้ที่ดินเพื่อดำรงกิจกรรมการเกษตรต่างๆ ระหว่างต้นไม้ในพื้นที่ป่ากับไม้ยืนต้นที่ปลูกขึ้น โดยที่การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์จะต้องมีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน และเกื้อกูลกับระบบนิเวศป่าไม้ในท้องถิ่น สำหรับคำที่ใช้เรียกทั่วไป และมีความหมายถึงระบบวนเกษตร ได้แก่ เกษตรป่าไม้ ป่าไม้เกษตร ไร่นาป่าผสม เป็นต้น โดยประโยชน์ของการทำวนเกษตร ได้แก่ การดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างพื้นที่ป่ากับการเกษตร การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

จากลักษณะตามคำกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า วนเกษตร คือ การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสานระหว่างกิจกรรมการเกษตร ป่าไม้ รวมถึงการเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เดียวกันหรือสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป โดยเป็นกิจกรรมที่ความสอดคล้อง และเกื้อกูลกับระบบนิเวศน์ ป่าไม้ในท้องถิ่น ทำให้เกิดการดำรงอยู่ของป่า เกิดความสมดุล และมีความหลากหลายทางชีวภาพ

6) การเกษตรเชิงเดี่ยว

การเกษตรเชิงเดี่ยว หมายถึง การทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง เช่น การปลูกข้าว หรือ ยางพารา หรือ อ้อย หรือ ข้าวโพด หรือ ส้ม หรือ ลิ้นจี่ หรือ ลำไย หรือ ต้นหอม หรือ มะม่วง หรือ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น การเลี้ยงไก่ หรือ การเลี้ยงปลา หรือ การเลี้ยงเป็ด หรือ การเลี้ยงวัว หรือ การเลี้ยงหมู หรือ ฯลฯแต่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น (<https://www.13nr.org/posts/158740>)

7. นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์/ นโยบายกรมส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับ เกษตรกรรุ่นใหม่

7.1 นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมส่งเสริมการเกษตร(2556: 2) กล่าวว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบาย ปฏิรูปการเกษตรประเทศไทย (ปี 2556-2561) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศโดยกำหนด โครงการที่เป็น Flagship Project จำนวน 8 โครงการเพื่อดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 จำนวน 7 โครงการ ซึ่งหนึ่งในโครงการนั้น คือ โครงการพัฒนา เกษตรกรสู่ Smart Farmer

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดนโยบายในการดำเนินโครงการพัฒนา เกษตรกรสู่การเป็น Smart Farmer นั่นคือ การพัฒนา “เกษตรกรไทยให้มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มี ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยทำการสำรวจคัด กรองเกษตรกรและแบ่งเกษตรกรออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย Smart Farmer ต้นแบบ Existing Smart Farmer และ Developing Smart Farmer โดย Smart Farmer ต้นแบบ แบ่งออกเป็นสาขาหลัก 10 สาขา ได้แก่ ข้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ประมง ปลุสสัตว์ เกษตรผสมผสาน และ Young Smart Farmer

1. การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Farmer

1.1 การกำหนดคุณสมบัติทั่วไป

กรมส่งเสริมการเกษตร(2556: 7-9) กล่าวว่า คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Officer ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของ Smart Farmer เป็นกรอบ หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการคัดกรองคุณสมบัติของเกษตรกรที่เป็นตัวแทนครัวเรือนเพื่อจัดชั้น เกษตรกรโดยมี 2 คุณสมบัติหลัก ดังนี้

1) มีรายได้ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คณะกรรมการฯ ได้ กำหนดให้เกษตรกรที่มีคุณสมบัติเป็น Smart Farmer ต้องมีรายได้จากการทำการเกษตรของ ครัวเรือนเกษตรกรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

2) มีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อคณะกรรมการฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การ พิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้องมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ โดยต้องผ่านการพิจารณา ตามตัวบ่งชี้อย่างน้อยหนึ่งตัวบ่งชี้ในแต่ละคุณสมบัติดังนี้

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	☐ เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่างๆ ☐ เคยให้คำปรึกษากับเกษตรกรรายอื่นๆ
	1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	☐ เคยมีผู้มาศึกษาดูงานในแปลง ☐ เป็นศูนย์เรียนรู้ในโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือหน่วยงานอื่นๆ
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart Phone เป็นต้น	☐ รู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของ กษ. เพื่อสอบถามข้อมูลต่างๆ เป็นประจำ ☐ ใช้งาน Internet ผ่านอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลการเกษตรได้
	2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	☐ มีบันทึกหรือบัญชีครัวเรือนเพื่อวางแผนด้านการเงิน ☐ มีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน
	2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้	☐ มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการปลูก การเลี้ยง หรือการเก็บเกี่ยวให้เหมาะสมจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ☐ เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนแล้วทำให้ผลผลิตหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯลฯ	☐ มีวิธีการในการลดค่าใช้จ่ายปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ทำปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น ☐ ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานจากภายนอกตามความจำเป็น
	3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อขายผลผลิตได้	☐ สามารถขายผลผลิตได้ทั้งหมดไม่มีเหลือตกค้าง ☐ มีคำสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้วางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
	3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)	☐ มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมักหรือพลังงานชีวภาพ ☐ มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าจำหน่าย
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ	☐ มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานต่างๆ จากการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง ☐ เคยเข้าอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่นๆ
	4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ	☐ มีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ ☐ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่นๆ แล้ว
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)	☐ ไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร ☐ ใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี ☐ ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการศัตรูพืช ลดการใช้เคมีกำจัดศัตรูพืช
	5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	☐ มีการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของต่างๆ ให้กับบุคคลวัด หรือสถานศึกษาในชุมชน ☐ เคยร่วมกับชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่และในโอกาสต่างๆ
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร	☐ ทำกิจกรรมทางการเกษตรในแปลงด้วยตนเองและครอบครัวมากกว่าการจ้างแรงงานจากภายนอก ☐ มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้นจากข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติม

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
	6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	☐ มีการสืบทอดมรดกพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือนจากรุ่นสู่รุ่น ☐ เคยสอนสมาชิกในครัวเรือนให้มีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตร
	6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	☐ เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าสามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่างๆ ในระหว่างการผลิตได้ ☐ เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าผลจากการประกอบอาชีพการเกษตรทำให้มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ทั้งนี้ เมื่อประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรแล้วผ่านทั้งคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐานเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Existing Smart Farmer แต่ถ้าไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้หรือคุณสมบัติพื้นฐานหรือทั้งสองคุณสมบัติเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Developing Smart Farmer ซึ่งเกณฑ์การประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรนี้ จะใช้เป็นเกณฑ์เดียวกันในการประเมินคุณสมบัติของ Young Smart Farmer ด้วย เนื่องจากเป็นประเภทหนึ่งของ Smart Farmer

1.2 คุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ

1) เป็นเกษตรกรที่ผ่านการประเมินคุณสมบัติด้านรายได้และคุณสมบัติพื้นฐาน ซึ่งเป็น Existing Smart Farmer แล้ว

3) ผ่านการพิจารณาคุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขาโดยคณะกรรมการระดับกรมได้พิจารณากำหนดคุณสมบัติและตัวบ่งชี้ของ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับกิจกรรมในการประกอบอาชีพทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าของสินค้าเกษตรที่เป็นเป้าหมายภารกิจของกรม โดยกำหนดเงื่อนไขของการเป็น Smart Farmer ต้นแบบในแต่ละสาขาดังนี้

สาขา	กรม	เงื่อนไข Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขา
สาขาหลัก		
1. ข้าว	กรมการข้าว	1. ผ่านการประเมินคุณสมบัติเป็น Existing Smart Farmer แล้ว 2. มีประสบการณ์ในการทำมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี 3. ทำนาด้วยตนเองและครอบครัว 4. มีผลผลิตข้าวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด
2. ปาล์มน้ำมัน 3. ยางพารา 4. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 5. มันสำปะหลัง 6. อ้อยโรงงาน 7. เกษตรผสมผสาน 8. Young Smart Farmer	กรมส่งเสริมการเกษตร	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบเฉพาะสาขา ที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด
9. ประมง	กรมประมง	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง ที่กรมประมงกำหนด
10. ปศุสัตว์	กรมปศุสัตว์	ผ่านตัวบ่งชี้ของคุณสมบัติพื้นฐานครบทุกตัวบ่งชี้
สาขาอื่นๆ		
11. หม่อนไหม	กรมหม่อนไหม	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ สาขาหม่อนไหมที่กรมหม่อนไหมกำหนด
12. บัญชี	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบสาขาบัญชี ที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด
13. อื่นๆ (ตามการร้องขอ ของคณะทำงานจังหวัด)	กรมที่รับผิดชอบสินค้า เกษตรชนิดนั้นๆ	

7.2 นโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2557: 26) กล่าวว่า กรมส่งเสริมการเกษตรมีนโยบายในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็น Smart Farmer ต่อไป โดยดำเนินการภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตรครบวงจร Young Smart Farmer โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกร มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาตนเองและอาชีพ โดยใช้กลไกกลุ่มและเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพในอาชีพ จนสามารถเป็นต้นแบบเกษตรกร และพัฒนาเป็น Smart Farmer ได้

7.2.2 คุณสมบัติของเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการตามที่ตั้งนี้

- (1) มีอายุ 17 - 45 ปี
- (2) มีที่ดินทำการเกษตร
- (3) มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ต้องการทำการเกษตรและพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง
- (4) สนใจเข้าร่วมโครงการและต้องเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาโครงการ

7.2.3 แนวคิดการพัฒนา Young Smart Farmer

กรมส่งเสริมการเกษตร (2557: 27) ได้กำหนดแนวทางการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โดยใช้หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการจัดกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรทราบความต้องการของตนเอง พัฒนาการเรียนรู้จากสิ่งที่ตนเองทำอยู่ เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สร้างความเข้มแข็ง เตรียมความพร้อมสู่ Smart Farmer ต้นแบบ

7.2.4 การดำเนินการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

อบรมระยะที่ 1 (ปรับกระบวนการทัศน และการออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง)

- การปรับกระบวนการทัศนและสร้างแรงจูงใจ
- การจัดทำแผนชีวิต การผลิต/การตลาด
- การค้นหาเกษตรกรต้นแบบ
- การสร้างเครือข่าย
- การจัดหาช่องทางการเรียนรู้และการสื่อสาร

อบรมระยะที่ 2 (เสริมทักษะการแก้ปัญหา/การพัฒนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้)

- รายงานความก้าวหน้าการเรียนรู้
- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของ Young Smart Farmer

อบรมระยะที่ 3 (เสริมทักษะการแก้ปัญหา/การพัฒนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้)

- รายงานความก้าวหน้าการเรียนรู้
- จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของ Young Smart Farmer

อบรมระยะที่ 4 (สรุปบทเรียน ประเมินผล)

- การเสนอผลงานของ Young Smart Farmer
- การวางแผนอนาคต
- การสร้างเครือข่าย
- การสรุปบทเรียนและประเมินผล

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่มีผู้ศึกษาค่อนข้างน้อย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการทำวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

1.1 เพศ

สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา (2555: 55) ได้ศึกษาสภาพข้อมูลทั่วไปในการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ พบว่า เกษตรกรรมใหม่ร้อยละ 48.19 เป็นเพศชาย

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 217) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรมใหม่ พบว่า เกษตรกรรมใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.50 เป็นเพศชาย

1.2 อายุ

สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา (2555: 55) ได้ศึกษาสภาพข้อมูลทั่วไปในการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ พบว่า เกษตรกรรมใหม่ร้อยละ 22.09 มีช่วงอายุระหว่าง 31-40

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 217) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรมใหม่ พบว่า เกษตรกรรมใหม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.00 มีอายุระหว่าง 37 – 53 ปี อายุเฉลี่ย 43.03

1.3 สถานภาพ

สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา (2555: 55) ได้ศึกษาสภาพข้อมูลทั่วไปในการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ ด้านสถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.41 มีสถานภาพสมรส เช่นเดียวกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 217) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรมใหม่พบว่า เกษตรกรรมใหม่ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส

1.4 การศึกษา

สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา (2555: 55) ได้ศึกษาสภาพข้อมูลทั่วไปในการดำเนินงานโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 35.34

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 217) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 72.70 มีระดับการศึกษาสูงสุดภาคบังคับ 12 ปี

1.5 อาชีพหลัก

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 217) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.09 มีอาชีพหลักเป็นอาชีพเกษตรกรรม

2. สภาพพื้นฐานทางสังคม

2.1 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 125) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 75.00 เป็นสมาชิกกลุ่มอย่างน้อยหนึ่งกลุ่ม โดยเป็นสมาชิกกลุ่มที่ทำงานร่วมกันในพื้นที่มากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 13.30 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

3. สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

3.1 การถือครองที่ดิน

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 205) ได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีพื้นที่ถือครองรวมเนื้อที่ 1-5 ไร่ ร้อยละ 81.25 เป็นพื้นที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ของตนเอง และส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่เช่าจากบุคคลอื่น

3.2 รายได้

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 108) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรายได้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีรายได้ภาคเกษตรนอกพื้นที่ ส.ป.ก. ในปี 2553 ที่ผ่านมา (บาท/ปี) มีรายได้มากที่สุด 85,000 บาทต่อปี และมีรายได้นอกภาคเกษตรมากที่สุด 50,000 บาทต่อปี

3.3 รายจ่าย

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554 : 109) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรายจ่ายในภาคการเกษตร ของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีรายจ่ายในภาคการเกษตร มากที่สุด 56,000 บาทต่อปี และมีรายจ่ายในภาคการเกษตรน้อยที่สุด ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อปี

3.4 หนี้สิน

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 109) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพหนี้สินของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 39.06 ไม่มีหนี้สิน รองลงมา ร้อยละ 24.22 มีหนี้สินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท และมีเพียงร้อยละ 16.41 มีหนี้สินมากที่สุด จำนวน 50,000 บาท

2) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 117) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร โดยเลือกสื่อบุคคลมากที่สุด ได้แก่ วิทยากรจากการอบรม สัมมนา คู่มือ และสื่อบุคคลอื่นๆ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ปราชญ์เกษตร เพื่อนบ้าน เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ญาติ นอกจากนี้ได้ใช้สื่ออื่นๆ คือ สื่อโทรทัศน์ คู่มือ หนังสือ และอินเทอร์เน็ต วิทยุ สิ่งพิมพ์ แผ่นพับต่างๆ หนังสือพิมพ์ วิทยุชุมชน นิทรรศการ วารสาร วิดีทัศน์ และหอกระจายข่าว เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย การเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรจากสื่อต่างๆ ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรู้ และสามารถนำความรู้มาพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. เพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ในระดับมาก

3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 208-210) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า จากการวิจัยเกษตรกรรุ่นใหม่เกษตรกรรุ่นใหม่มีปัญหา คือ การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากพื้นที่ที่ได้รับส่วนใหญ่มีความห่างไกลจากชุมชน บางพื้นที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ และการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตมีจำกัด เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีเวลาว่างน้อย และมีช่วงเวลว่างไม่สัมพันธ์กับรายการโทรทัศน์ทางการเกษตร และปัญหาในเรื่องของแรงงานเกษตรในครัวเรือน เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีแรงงานน้อย และบางส่วนสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรรุ่นใหม่ไม่สนใจทำการเกษตร เมื่อมีการเปรียบเทียบกับรายได้นอกภาคการเกษตรที่สูงกว่าทำให้สมาชิกในครัวเรือนสนใจออกไปหางานทำนอกภาคเกษตรเพื่อนำเงินมาจุน

สรุปจากตัวแปรต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมไว้แล้วนั้น ซึ่งให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพหลัก
2. ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม
3. ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การถือครองที่ดิน รายได้ รายจ่าย หนี้สิน
4. ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาในครั้งนี้จะใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจตามระเบียบวิธีการวิจัย รายละเอียดมีดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ เกษตรกรที่ได้รับการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โครงการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 208 ราย ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ (จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน) ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจงตามจำนวนเป้าหมายที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดไว้ในโครงการเสริมสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ปี 2557 จังหวัดละ 25 ราย รวม 200 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

2.2 การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในลักษณะการใช้แบบสอบถาม สำหรับสอบถามเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่ได้รับการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.1.1 ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) ความหมายแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ (2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา (3) ทฤษฎีว่าด้วยการฝึกอบรม (4) ความหมายและแนวความคิดทฤษฎีความพึงพอใจ (5) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่าย (6) รูปแบบการทำเกษตร (7) นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ / นโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร (8) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2.1.2 การสร้างแบบสอบถาม นำผลจากการศึกษาค้นคว้าตามข้อ 1 มากำหนดในการสร้างแบบสอบถามได้องค์ประกอบ ดังนี้

- (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ และระดับการศึกษา
- (2) ปัจจัยทางสังคม การเป็นสมาชิกของสังคม สมาชิกของสถาบันเกษตรกร
- (3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย รายได้ รายจ่าย การถือครองที่ดิน
- (4) ปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย การเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ การเชื่อมโยงเครือข่าย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปัญหา และข้อเสนอแนะ

2.1.3 การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสอบถาม เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม และให้คำแนะนำแก้ไข

2.1.4 ทดสอบแบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (pre test) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 20 ราย นำผลการสอบถาม ไปทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cronbach) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้ความเชื่อมั่น ดังนี้

- 1) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.803

- 2) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.823
- 3) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อน การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.808
- 4) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ หลัง การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.801
- 5) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.800
- 6) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย ก่อน การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.804
- 7) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย หลัง การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.823
- 8) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ก่อน การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.920
- 9) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ หลัง การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.803

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยัง 8 จังหวัด ที่ได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ยูวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร (อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer) ซึ่งอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงาน Young Smart Farmer ของแต่ละจังหวัด แจกแบบสอบถามให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดละ 25 ราย รวม 200 ราย และรวบรวมส่งคืนทางไปรษณีย์ โดยทำการเก็บข้อมูลหลังจากเสร็จสิ้นการอบรม ในช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2558 รวมเป็นเวลา 2 เดือน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการดังนี้

4.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 อธิบายลักษณะของข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด

4.2.2 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer เกี่ยวกับระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ การเชื่อมโยงของเกษตรกรรุ่นใหม่ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันด้วยค่า t-test

4.3 การกำหนดระดับความคิดเห็น ระดับความรู้ ระดับการปฏิบัติ ระดับการเปลี่ยนแปลง และระดับความพึงพอใจในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ

5 คะแนน หมายถึง พึงพอใจในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง พึงพอใจในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง พึงพอใจในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง พึงพอใจในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง พึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{5 - 1}{5}$$

$$= \frac{4}{5}$$

$$= 0.8$$

ดังนั้นเกณฑ์เพื่อใช้ในการประเมินค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจ คือ

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง พึงพอใจในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง พึงพอใจในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง พึงพอใจในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง พึงพอใจในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง พึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

4.4 ข้อเสนอแนะต่างๆ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยจัดลำดับหมวดหมู่ความสำคัญแบบ

ความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของ เกษตรกรรุ่นใหม่
  - ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่
  - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer
  - ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer
  - ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่
  - ตอนที่ 6 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย
- โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่ มีสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคมเกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน การประกอบอาชีพหลัก การประกอบอาชีพรอง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ จำนวนแรงงานในภาคเกษตร จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน รายได้ภาคเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร รายจ่ายจากภาคเกษตร แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้เพื่อการทำเกษตรกรรม สถานะการกู้ยืม สถานะทางสังคม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร การเข้ารับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

n = 200		
สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	136	68.0
หญิง	64	32.0
2. อายุ (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20	3	1.5
21-25	16	8.0
26-30	38	19.0
31-35	53	26.5
36-40	41	20.5
41-45	49	24.5
ค่าต่ำสุด = 17 ปี ค่าสูงสุด = 45 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 34.65 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 6.810 ปี		
3. ศาสนา		
พุทธ	191	95.5
คริสต์	9	4.5
4. สถานภาพ		
โสด	79	39.5
สมรส	113	56.5
แยกกันอยู่	1	0.5
หย่า	2	1.0
หม้าย	3	1.5

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 200		
สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา 1-6	5	2.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	23	11.5
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.)	68	34.0
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ปวส.)	35	17.5
ปริญญาตรี	59	29.5
สูงกว่าปริญญาตรี	10	5.0
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2	22	11.0
3	58	29.0
4	75	37.5
5	31	15.5
6	11	5.5
7	3	1.5
ค่าต่ำสุด = 2 คน ค่าสูงสุด = 7 คน		
ค่าเฉลี่ย = 3.80 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.098 คน		
7. การประกอบอาชีพ		
อาชีพหลัก		
ทำการเกษตร	185	92.5
ค้าขาย	2	1.0
รับจ้างทั่วไป	7	3.5
รับราชการ	2	1.0
อื่นๆ (พนักงานบริษัท, เจ้าหน้าที่ของรัฐ, ธุรกิจส่วนตัว)	4	2.0

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 200		
สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพรอง		
ไม่มี	56	28.0
ทำการเกษตร	14	7.0
ค้าขาย	51	25.5
รับจ้างทั่วไป	71	35.5
อื่นๆ (จัดดอกไม้, แกะสลัก, จัดทำบัญชี, ครูสอนพิเศษ)	8	4.0
8. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ (ปี)		
ประสบการณ์ทั้งหมด		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5	44	22.0
6 - 10	61	30.5
11 - 15	45	22.5
16 - 20	28	14.0
21 ขึ้นไป	22	11.0
ค่าต่ำสุด = 1 ปี ค่าสูงสุด = 35 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 12.12 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.263 ปี		
ประสบการณ์ทำงานอาชีพด้านการเกษตร		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4	57	28.5
5 - 8	58	29.0
9 - 12	48	24.0
13 - 16	14	7.0
17 - 20	15	7.5
21 ขึ้นไป	8	4.0
ค่าต่ำสุด = 1 ปี ค่าสูงสุด = 30 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 8.50 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 6.125 ปี		

จากตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร การประกอบอาชีพหลัก การประกอบอาชีพรอง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ปรากฏผลการวิเคราะห์ เป็นดังนี้

เพศ เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย คือ ร้อยละ 68.0 และร้อยละ 32.0 เป็นเพศหญิง

อายุ เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 26.5 มีอายุอยู่ระหว่าง 31-35 ปี รองลงมา ร้อยละ 24.5 มีอายุระหว่าง 41-45 ปี และมีส่วนน้อย ร้อยละ 1.5 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 17 ปี อายุสูงสุด 45 ปี และมีอายุเฉลี่ย 34.65 ปี

ศาสนา เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.5 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 4.5 นับถือศาสนาคริสต์

สถานภาพ เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 56.5 มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 39.5 มีสถานภาพโสด และมีส่วนน้อยร้อยละ 0.5 มีสถานแยกกันอยู่

ระดับการศึกษา เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 34.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) รองลงมาร้อยละ 29.5 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีเกษตรกรส่วนน้อย ร้อยละ 2.5 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา 1-6

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าร้อยละ 37.5 มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 4 คน รองลงมา ร้อยละ 29.0 มีจำนวน 3 คน โดยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 2 คน และมากที่สุด 7 คน และมีค่าเฉลี่ย จำนวน 3.80 คนต่อครัวเรือน

การประกอบอาชีพหลัก เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 92.5 ประกอบอาชีพทำการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 3.5 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 2.0 ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น พนักงานบริษัท เจ้าหน้าที่ของรัฐ ธุรกิจส่วนตัว และร้อยละ 1.0 ประกอบอาชีพค้าขายและรับราชการตามลำดับ

การประกอบอาชีพรอง เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 35.5 ประกอบอาชีพรอง คือ รับจ้างทั่วไป รองลงมา ร้อยละ 25.5 ประกอบอาชีพค้าขาย และร้อยละ 28.0 ไม่มีอาชีพรอง

ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทั้งหมด พบว่าร้อยละ 30.5 มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทั้งหมด 6-10 ปี รองลงมา ร้อยละ 22.5 มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทั้งหมด 11-15 ปี โดยมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์การประกอบอาชีพต่ำที่สุด 1 ปี และมีประสบการณ์การประกอบอาชีพสูงที่สุด 35 ปี โดยมีประสบการณ์ประกอบอาชีพเฉลี่ย 12.12 ปี

ประสบการณ์การทำงานด้านอาชีพการเกษตร พบว่าร้อยละ 29.0 มีประสบการณ์ในการทำงานด้านอาชีพการเกษตร 5-8 ปี รองลงมา ร้อยละ 28.5 มีประสบการณ์ในการทำงานด้าน

อาชีพการเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ปี โดยมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการเกษตรต่ำที่สุด 1 ปี และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการเกษตรสูงที่สุด 30 ปี โดยมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 8.50 ปี

ตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

n = 200		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. จำนวนแรงงานในภาคการเกษตร (คน)		
1.1 แรงงานภายในครอบครัวเกษตรกรรุ่นใหม่		
1	14	7.0
2	99	49.5
3	53	26.5
4 ขึ้นไป	34	17.0
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 5 คน		
ค่าเฉลี่ย = 2.58 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.943 คน		
1.2 แรงงานจ้าง		
ไม่มีแรงงานจ้าง	145	72.5
มีแรงงานจ้าง	55	27.5
1	12	6.0
2	15	7.5
3	13	6.5
4	6	3.0
5 ขึ้นไป	9	4.5
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 21 คน		
ค่าเฉลี่ย = 3.22 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 3.071 คน		

จากตารางที่ 4.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของ สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จำนวนแรงงานภายในครอบครัว พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 49.5 มีแรงงานใน ครอบครัว จำนวน 2 คน รองลงมาร้อยละ 26.5 มีแรงงานในครอบครัว จำนวน 3 คน มีแรงงาน ภายในครอบครัวต่ำสุด จำนวน 1 คน และมีแรงงานภายในครอบครัวสูงสุด จำนวน 5 คน โดยมี ค่าเฉลี่ยจำนวนแรงงานภายในครอบครัว จำนวน 2.58 คนต่อครัวเรือน

จำนวนแรงงานจ้างในภาคการเกษตร พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 27.5 มี แรงงานจ้างในภาคการเกษตร ร้อยละ 7.5 มีแรงงานจ้าง จำนวน 2 คน รองลงมาร้อยละ 6.5 มี แรงงานจ้าง จำนวน 3 คน ร้อยละ 4.5 มีแรงงานจ้าง จำนวน 5 คนขึ้นไป แต่เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 72.5 ไม่มีการจ้างแรงงาน โดยมีแรงงานจ้างสูงสุด จำนวน 21 คน และมีแรงงานจ้างเฉลี่ย 3.22 คน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 200		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน		
จำนวนการถือครองที่ดินทั้งหมด (ไร่)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	110	55.0
11 - 20	48	24.0
21 - 30	24	12.0
31 - 40	9	4.5
มากกว่า 40	9	4.5
ค่าต่ำสุด = 0.25 ไร่ ค่าสูงสุด = 300 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 15.66 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 23.924 ไร่		
พื้นที่ตนเอง (ไร่)		
ไม่มีพื้นที่ตนเอง	7	3.5
มีพื้นที่ตนเอง	193	96.5
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10	111	55.5
11 - 20	52	26.0

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 200		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
21 - 30	21	10.5
32 - 40	3	1.5
มากกว่า 40	6	3.0
ค่าต่ำสุด = 0.25 ไร่ ค่าสูงสุด = 300 ไร่ ค่าเฉลี่ย = 13.96 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 22.967 ไร่		
ประเภทการถือครองพื้นที่ตนเอง		
นส. 3ก	24	12.0
โฉนด	147	73.5
สปก. 4 - 01	28	14.0
อื่นๆ (สิทธิทำกิน, ป่าสงวน, ไม่มีเอกสารสิทธิ์)	24	12.0
พื้นที่เช่า (ไร่)		
ไม่มีพื้นที่เช่า	171	85.5
มีพื้นที่เช่า	29	14.5
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 6	9	4.5
7 - 11	10	5.0
12 - 16	1	0.5
17 - 21	5	2.5
มากกว่า 21	4	2.0
ค่าต่ำสุด = 2 ไร่ ค่าสูงสุด = 89 ไร่ ค่าเฉลี่ย = 14.33 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 16.312 ไร่		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 200		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อื่นๆ (ไร่) (ญาติ, พ่อแม่)		
ไม่มีพื้นที่อื่น	197	98.5
มีพื้นที่อื่น	3	1.5
3	1	0.5
4	1	0.5
มากกว่า 4	..1	0.5
ค่าต่ำสุด = 3 ไร่ ค่าสูงสุด = 17 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 8.00 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.810 ไร่		

จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดินทั้งหมด พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 มีการถือครองที่ดินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 24 มีการถือครองที่ดิน 10 - 20 ไร่ และมีการถือครองที่ดินต่ำสุด 0.25 ไร่ ถือครองที่ดินสูงสุด 300 ไร่ โดยการถือครองที่ดินเฉลี่ยของเกษตรกรรุ่นใหม่ 15.66 ไร่ โดยแยกได้ดังนี้

1) พื้นที่ตนเอง เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 96.5 มีพื้นที่เป็นของตนเอง โดยร้อยละ 55.5 มีจำนวนพื้นที่การถือครอง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 26 มีพื้นที่การถือครอง 10 - 20 ไร่ และมีพื้นที่ถือครองที่ดินต่ำสุด 0.25 ไร่ พื้นที่ถือครองที่ดินสูงสุด 300 ไร่ โดยมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยของเกษตรกรรุ่นใหม่ 13.96 ไร่

ลักษณะการถือครองพื้นที่ตนเอง พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 73.5 เป็นโฉนด รองลงมาร้อยละ 14 เป็น สปก. 4 - 01 ร้อยละ 12 เป็น นส 3 ก และอื่นๆ ได้แก่ สิทธิทำกิน ป่าสงวน และไม่มีเอกสารสิทธิ์

2) พื้นที่เช่า พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 14.5 มีการเช่าพื้นที่ในการทำเกษตร โดยมีพื้นที่เช่าต่ำสุดจำนวน 2 ไร่ และมีพื้นที่เช่าสูงสุดจำนวน 89 ไร่ และมีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 14.33 ไร่

3) พื้นที่อื่นๆ พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 1.5 ใช้พื้นที่อื่นๆ ในการทำการเกษตร ได้แก่ พื้นที่ของพ่อแม่ และพื้นที่ของญาติ โดยมีพื้นที่อื่นๆ ต่ำสุดจำนวน 3 ไร่ และมีพื้นที่อื่นๆ สูงสุดจำนวน 17 ไร่ และมีพื้นที่อื่นๆ เฉลี่ย 8.00 ไร่

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 200		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด (บาท/ครัวเรือน/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 180,000	78	39.0
180,001 – 304,000	71	35.5
304,001 – 428,000	30	15.0
428,001 – 552,000	13	6.5
มากกว่า 552,000	8	4.0
ค่าต่ำสุด = 45,000 บาท ค่าสูงสุด = 2,000,000 บาท		
.....ค่าเฉลี่ย = 248,007.50 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 199,044.820 บาท		
รายได้ภาคเกษตร (บาท/ครัวเรือน/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 180,000	114	57.0
180,001 – 304,000	68	34.0
304,001 – 428,000	9	4.5
428,001 – 552,000	4	2.0
มากกว่า 552,000	5	2.5
ค่าต่ำสุด = 6,000 บาท ค่าสูงสุด = 2,000,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 183,543 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 177,049.251 บาท		
รายได้นอกภาคเกษตร (บาท/ครัวเรือน/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000	124	62.0
50,001 – 100,000	41	20.5
100,001 – 150,000	13	6.5
150,001 – 200,000	10	5.0
มากกว่า 200,000	12	6.0
ค่าต่ำสุด = 5,000 บาท ค่าสูงสุด = 690,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 63,984.00 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 86,120.104 บาท		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 200		
สภาพทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. รายจ่ายภาคเกษตร (บาท/ครัวเรือน/ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000	118	59.0
50,001 – 100,000	61	30.5
100,001 – 150,000	11	5.5
150,001 – 200,000	3	1.5
มากกว่า 200,000	7	3.5
ค่าต่ำสุด = 6,500 บาท ค่าสูงสุด = 1,200,000 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 70,433.75 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 98,998.913 บาท		
5. แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้เพื่อการเกษตรกรรม		
ของตนเองทั้งหมด	86	43.0
ของตนเองและกู้ยืม	113	56.5
เงินกู้ยืมทั้งหมด	1	0.5
6. สถานะการกู้ยืม		
ไม่มี	86	43.0
มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	114	57.0
กองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์	52	26.0
ธกส.	74	37.0
สหกรณ์	11	5.5
เงินกู้ธนาคาร	3	1.5
อื่นๆ (พ่อแม่,ญาติ,เพื่อน)	11	5.5

รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 39.0 มีรายได้ของครัวเรือนต่อปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 180,000 บาท รองลงมาร้อยละ 35.5 มีรายได้ของครัวเรือนต่อปี 180,001 – 304,000 บาท และมีเพียงร้อยละ 4.0 มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่า 552,000 บาท โดยมีรายได้ของครัวเรือนต่ำสุด 45,000 บาท สูงสุด 2,000,000 บาท และมีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 248,007.50 บาทต่อปี โดยแยกได้ดังนี้

1) รายได้ภาคเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 57.0 มีรายได้ภาคเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 180,000 บาทต่อปี ร้อยละ 34.0 มีรายได้ภาคเกษตร 180,001 – 304,000 บาทต่อปี และมีเพียงร้อยละ 5.0 ที่มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่า 552,000 บาท โดยมีรายได้ภาคเกษตรต่ำสุด 6,000 บาท สูงสุด 2,000,000 บาท และมีรายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย 183,543 บาทต่อปี

2) รายได้นอกภาคเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 62.0 มีรายได้นอกภาคเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาทต่อปี และรองลงมา ร้อยละ 20.5 มีรายได้นอกภาคเกษตร 50,001 – 100,000 บาทต่อ โดยมีรายได้นอกภาคเกษตรต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 690,000 บาท และมีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 63,984.00 บาทต่อปี

รายจ่ายภาคเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 59.0 มีรายจ่ายภาคเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 30.5 มีรายจ่ายภาคเกษตร 50,001 – 100,000 บาท และมีเพียงร้อยละ 3.5 มีรายได้ของครัวเรือนมากกว่า 200,000 บาท โดยมีรายจ่ายภาคเกษตรต่ำสุด 6,500 บาท สูงสุด 1,200,000 บาท และมีรายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ย 70,433.75 บาทต่อปี

แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้เพื่อการเกษตรกรรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีแหล่งเงินทุนที่นำมาใช้เพื่อการเกษตรกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 56.5 ใช้เงินทุนของตนเองและกู้ยืมเงิน รองลงมา ร้อยละ 43.0 ใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมด และมีเพียงร้อยละ 0.5 ที่ใช้เงินกู้ยืมทั้งหมด

สถานะการกู้ยืม พบว่า มีเพียงร้อยละ 43.0 ที่ไม่มีการกู้ยืมเงิน แต่ร้อยละ 57.0 ของเกษตรกรรุ่นใหม่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 37.0 กู้ยืมเงินจาก ธกส. รองลงมา ร้อยละ 26.0 กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์ และมีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 1.5 ที่กู้เงินนอกระบบ

ตารางที่ 4.3 สภาพทางสังคม

n = 200		
สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สถานะทางสังคม		
ไม่มี	139	69.5
มี ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	61	30.5
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	9	4.5
กรรมการหมู่บ้าน	29	14.5
ส. อบต.	2	1.0
อกม.	31	15.5
อื่นๆ (อสม., ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)	12	6.0
2. การเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร		
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	76	38.0
เป็นสมาชิกกลุ่มตอบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	124	62.0
กลุ่มเกษตรกร	63	31.5
กลุ่มสหกรณ์	20	10.0
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	16	8.0
กลุ่มอาชีพการเกษตร	47	23.5
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	13	6.5
กลุ่มยุวเกษตรกร	9	4.5
ลูกค้า ธกส.	28	14.0
อื่นๆ (สภาเกษตรกร)	12	6.0
3. การเข้ารับการฝึกอบรม / ศึกษาดูงานในปี 2557		
ไม่เคย	53	26.5
เคย	147	73.5
ด้านการเกษตร	143	72.5
ด้านอื่นๆ (บัญชี, การตลาด)	14	7.0

จากตารางที่ 4.3 สภาพทางสังคม ได้แก่ สถานะทางสังคม (การเป็นกรรมการหรือผู้นำกลุ่ม/องค์กร) การเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร และการเข้ารับการฝึกอบรม / ศึกษาดูงานในปี 2557 ของเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ปรากฏผลการวิเคราะห์ เป็นดังนี้

สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 69.5 ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในสังคม มีเพียงร้อยละ 30.5 ที่มีตำแหน่งในสังคม โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 15.5 เป็นอาสาสมัครเกษตร รองลงมา ร้อยละ 14.5 เป็นกรรมการหมู่บ้าน และน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0 เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

การเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 62.0 เป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร มีเพียงร้อยละ 38.0 เท่านั้นที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร โดยร้อยละ 31.5 เป็นกลุ่มเกษตร รองลงมา ร้อยละ 23.5 เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพการเกษตร โดยเป็นกลุ่มยุวเกษตรกร น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 4.5 เท่านั้น

การเข้ารับการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน ในปี 2557 เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 73.5 เคยได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน โดยส่วนใหญ่เข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร ร้อยละ 72.5 และร้อยละ 7.0 ได้รับการฝึกอบรมด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านบัญชี และการตลาด มีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 26.5 ที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม หรือศึกษาดูงานเลย

ตารางที่ 4.4 การทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 200		
การทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. กิจกรรมด้านการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 -ข้อ)		
ไม่ผล	74	37.0
ทำไร่	59	29.5
ทำสวน	58	29.0
ทำนา	129	64.5
พืชผัก	88	44.0
ปศุสัตว์	50	25.0
ประมง	19	9.5
อื่นๆ (เพาะเห็ด, เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ, ปลูกไม้เศรษฐกิจ)	31	15.5

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 200		
การทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. รูปแบบการทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 -ข้อ)		
พืชเชิงเดี่ยว	96	48.0
เกษตรผสมผสาน	92	46.0
เกษตรอินทรีย์	34	17.0
เกษตรธรรมชาติ	26	13.0
เกษตรทฤษฎีใหม่	14	7.0
วนเกษตร	4	2.0
อื่นๆ (เกษตรปลอดภัย)	20	10.0

จากตารางที่ 4.4 การทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ปรากฏผลดังนี้
กิจกรรมด้านการเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.5 ทำนา รองลงมา
 ร้อยละ 44.0 ปลูกพืชผัก ร้อยละ 37.0 ปลูกไม้ผล มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 9.5 ทำประมง
รูปแบบการทำการเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 48.0 ปลูกพืชเชิงเดี่ยว รองลงมา
 ร้อยละ 46.0 ทำเกษตรผสมผสาน และร้อยละ 17.0 ทำเกษตรอินทรีย์ มีเพียงส่วนน้อย ร้อยละ 2.0 ทำ
 การ เกษตรแบบวนเกษตร

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยจำแนกเป็นการ
 เรียนรู้แบบรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่ม และการเรียนรู้แบบมวลชน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ของ
 เกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 200 ราย โดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน
 เบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ผลตามตารางที่ 4.5 ดังนี้

ตารางที่ 4.5 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

แหล่งเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1		
แบบรายบุคคล							
1. เรียนรู้ด้วยตนเอง	53 (26.5)	103 (51.5)	44 (22.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.04 (0.697)	มาก
2. สอบถามจากผู้รู้	33 (16.5)	130 (65.0)	30 (15.0)	7 (3.5)	0 (0.0)	3.94 (0.674)	มาก
3. ปรากฏ์เกษตร	11 (5.5)	70 (35.0)	87 (43.5)	29 (14.5)	3 (1.5)	3.28 (0.835)	ปานกลาง
4. พ่อแม่	8 (4.0)	95 (47.5)	81 (40.5)	12 (6.0)	4 (2.0)	3.46 (0.756)	มาก
5.ญาติ พี่น้อง	2 (1.0)	70 (35.0)	78 (39.0)	40 (20.0)	10 (5.0)	3.07 (0.888)	ปานกลาง
6. เกษตรตำบล	10 (0.5)	113 (56.5)	63 (31.5)	5 (2.5)	0 (0.0)	3.73 (0.663)	มาก
7. ซื่อคความรูู้	12 (6.0)	60 (30.0)	44 (22.0)	62 (31.0)	22 (11.0)	2.89 (1.133)	ปานกลาง
8. อินเทอร์เน็ต	52 (26.0)	48 (24.0)	48 (24.0)	31 (15.5)	21 (10.5)	3.40 (1.307)	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย						3.48 (0.869)	มาก
แบบกลุ่ม							
1.การฟังการ บรรยายให้ความรูู้ จากวิทยากร	44 (22.0)	140 (70.0)	16 (8.0)	00 (0.0)	0 (0.0)	4.14 (0.531)	มาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

แหล่งเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1		
	n = 200						
2.การสาธิตจาก วิทยากร	26 (13.0)	133 (66.5)	41 (20.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.92 (0.575)	มาก
3.สัมมนา	56 (28.0)	100 (50.0)	37 (18.5)	0 (0.0)	7 (3.5)	3.99 (0.885)	มาก
4.การศึกษาดูงาน	65 (32.5)	111 (55.5)	23 (11.5)	1 (0.5)	0 (0.0)	4.20 (0.650)	มาก
5.การเข้ารับการ ฝึกอบรม	57 (28.5)	99 (49.5)	44 (22.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.06 (0.709)	มาก
6.โรงเรียนเกษตรกร	13 (6.5)	39 (19.5)	95 (47.5)	46 (23.0)	7 (3.5)	3.02 (0.910)	ปานกลาง
7.ศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำ ตำบล	24 (12.0)	77 (38.5)	68 (34.0)	27 (13.5)	4 (2.0)	3.47 (0.972)	มาก
ค่าเฉลี่ย						3.82 (0.747)	มาก
แบบมวลชน							
1.หนังสือพิมพ์	10 (5.0)	18 (9.0)	98 (49.0)	53 (26.5)	21 (10.5)	2.72 (0.948)	ปานกลาง
2.วารสาร	15 (7.5)	47 (23.5)	83 (41.5)	47 (23.5)	8 (4.0)	3.07 (0.964)	ปานกลาง
3.หนังสือคู่มือ	27 (13.5)	58 (29.0)	77 (38.5)	31 (15.5)	7 (3.5)	3.34 (1.009)	ปานกลาง
4.เอกสารแจกของ หน่วยงานต่างๆ	9 (4.5)	103 (51.5)	68 (34.0)	18 (9.0)	2 (1.0)	3.50 (0.763)	มาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

แหล่งเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1		
5. โทรทัศน์ทั่วไป	4 (2.0)	43 (21.5)	78 (39.0)	68 (34.0)	7 (3.5)	2.84 (0.869)	ปานกลาง
6. โทรทัศน์ดาวเทียม	1 (0.5)	15 (7.5)	61 (30.5)	74 (37.0)	49 (24.5)	2.22 (0.921)	น้อย
7. วิทยุกระจายเสียง	0 (0.0)	33 (16.5)	73 (36.5)	52 (26.0)	42 (21.0)	2.48 (1.002)	น้อย
8. วิทยุชุมชน	2 (1.0)	22 (11.0)	87 (43.5)	50 (25.0)	39 (19.5)	2.49 (0.962)	น้อย
9. หอกระจายข่าว	2 (1.0)	47 (23.5)	80 (40.0)	51 (25.5)	20 (10.0)	2.80 (0.946)	ปานกลาง
10. นิตรรศการ	11 (5.5)	110 (55.0)	47 (23.5)	32 (16.0)	0 (0.0)	3.50 (0.827)	มาก
ค่าเฉลี่ย						2.90 (0.921)	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม						3.40 (0.845)	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้ เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยจำแนกตามลักษณะการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้แบบรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่ม และการเรียนรู้แบบมวลชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.40) โดยแยกได้ดังนี้

1) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่แบบรายบุคคล พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้ด้านการเกษตรแบบรายบุคคลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.15) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นของแหล่งเรียนรู้ พบว่า มีการเรียนรู้ในระดับมาก มี 4 ประเด็น ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอบถามจากผู้รู้ เกษตรตำบล และพ่อแม่ (ค่าเฉลี่ย 4.04 3.94 3.73 และ 3.46)

ตามลำดับ ในระดับปานกลาง มี 4 ประเด็น ได้แก่ เรียนรู้จากอินเทอร์เน็ต ปรากฏเกษตรกร ญาติ พี่น้อง และซีดีความรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.40 3.28 3.07 และ 2.89) ตามลำดับ

2) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่แบบกลุ่ม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้ด้านการเกษตรจากแหล่งเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบกลุ่มอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นของแหล่งเรียนรู้ พบว่า มีการเรียนรู้ในระดับมาก จำนวน 6 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฟังการบรรยายให้ความรู้จากวิทยากร สัมมนา การสาธิตจากวิทยากร การเข้ารับการอบรม และศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ค่าเฉลี่ย 4.20 4.14 4.06 3.99 3.92 และ 3.47) ตามลำดับ ในระดับปานกลาง มี 1 ประเด็น ได้แก่ โรงเรียนเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3.02)

3) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่แบบมวลชน พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้ด้านการเกษตรจากแหล่งเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบมวลชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.90) และเมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นของแหล่งเรียนรู้ พบว่า มีการเรียนรู้ในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ เรียนรู้จากเอกสารแจกจากหน่วยงานต่างๆ (ค่าเฉลี่ย 3.50) และการเรียนรู้จากนิทรรศการ (ค่าเฉลี่ย 3.50) ในระดับปานกลาง มี 5 ประเด็น ได้แก่ หนังสือคู่มือ วารสาร โทรทัศน์ทั่วไป และหออกระจายข่าว และหนังสือพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 3.34 3.07 2.84 2.80 และ 2.72) ตามลำดับ ในระดับน้อยมี 3 ประเด็น ได้แก่ โทรทัศน์ดาวเทียม วิทยุกระจายเสียง และวิทยุชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.22 2.48 และ 2.49) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ที่ได้รับ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

การศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ที่ได้รับ และการนำความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ผลตามตารางที่ 4.6

3.1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการฝึกอบรม

หลักสูตร Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย
	5	4	3	2	1		
ด้านวิทยากร							
1. การถ่ายทอดความรู้ ของวิทยากรมีความ ชัดเจน	48 (24.0)	149 (74.5)	3 (1.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.22 (0.453)	มากที่สุด
2. ความสามารถในการ อธิบายเนื้อหา	14 (7.0)	155 (77.5)	31 (15.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.92 (0.468)	มาก
3. การเชื่อมโยงเนื้อหา ในการฝึกอบรม	22 (11.0)	107 (53.5)	71 (35.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.76 (0.638)	มาก
4. มีความครบถ้วนของ เนื้อหาในการฝึกอบรม	34 (17.0)	141 (70.5)	25 (12.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.04 (0.543)	มาก
5. การตอบข้อซักถาม ในการฝึกอบรม	38 (19.0)	120 (60.0)	42 (21.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.98 (0.634)	มาก
ค่าเฉลี่ย						3.98 (0.547)	มาก
ด้านสถานที่/ระยะเวลา/ อาหาร							
1. สถานที่สะอาด และ มีความเหมาะสม ตาม หลักสูตรของการอบรม แต่ละระยะ	54 (27.0)	99 (49.5)	47 (23.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.04 (0.712)	มาก
2. ความพร้อมของอุปกรณ์ โสตทัศนูปกรณ์	70 (35.5)	122 (61.0)	8 (4.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.31 (0.543)	มากที่สุด

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย
	5	4	3	2	1		
3. ระยะเวลาในการอบรม มีความเหมาะสม	31 (15.5)	97 (48.5)	71 (35.5)	1 (0.5)	0 (0.0)	3.79 (0.699)	มาก
4. อาหารมีความเหมาะสม	57 (28.5)	63 (31.5)	53 (26.5)	27 (13.5)	0 (0.0)	3.75 (1.016)	มาก
ค่าเฉลี่ย						3.97 (0.742)	มาก
ด้านหลักสูตรการอบรม							
1. การปรับกระบวนการ สร้างแรงจูงใจ	50 (25.0)	114 (57.0)	36 (18.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.07 (0.654)	มาก
2. การจัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้	64 (32.0)	129 (64.5)	7 (3.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.28 (0.525)	มากที่สุด
3. การศึกษาดูงานในแปลง เกษตรกรต้นแบบ/แหล่ง เรียนรู้ด้านการเกษตร	91 (45.5)	100 (50.0)	8 (4.0)	1 (0.5)	0 (0.0)	4.40 (0.649)	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย						4.25 (0.609)	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม						4.06 (0.632)	มาก

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.6 มีดังนี้

จากตารางที่ 4.6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ระบุว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) เมื่อพิจารณาแยกออกเป็นแต่ละด้าน พบว่า

1. ด้านวิทยากร ภาพรวมพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น คือ การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.22) ในระดับมาก จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ มีความครบถ้วนของเนื้อหาในการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.04) การตอบข้อซักถามในการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 3.98) ความสามารถในการอธิบายเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 3.92) และการเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 3.76)

2. ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร ภาพรวมพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น คือ ความพร้อมของอุปกรณ์ โสตทัศนูปกรณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.31) และในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สถานที่สะอาดและมีความเหมาะสมตามหลักสูตรของการอบรมแต่ละระยะ (ค่าเฉลี่ย 4.04) ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.79) และอาหารมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.75)

3. ด้านหลักสูตรการอบรม ภาพรวมพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25) โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาดูงานในแปลงเกษตรกรต้นแบบ/แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.40) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 4.28) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ประเด็น คือ การปรับกระบวนการทัศน์ สร้างแรงจูงใจ (ค่าเฉลี่ย 4.07)

3.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับในการอบรมหลักสูตร Young Smart

Farmer

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความรู้ด้านต่างๆ ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ปรากฏผลตามตารางที่ 4.7 ดังนี้

ตารางที่ 4.7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็น	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้													
	ก่อน การอบรม (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย	หลัง การอบรม (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1			5	4	3	2	1		
1. การปลูกพืช	0 (0.0)	22 (11.0)	104 (52.0)	71 (35.5)	3 (1.5)	2.72 (0.688)	ปานกลาง	28 (14.0)	141 (70.5)	31 (15.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.97 (0.609)	มาก
2. การจัดการดิน	1 (0.5)	15 (7.5)	72 (36.0)	104 (52.0)	8 (4.0)	2.48 (0.730)	น้อย	11 (22.0)	105 (52.5)	51 (25.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.95 (0.742)	มาก
3. การเลี้ยงสัตว์	0 (0.0)	2 (1.0)	58 (29.0)	122 (61.0)	18 (9.0)	2.22 (0.625)	น้อย	25 (12.5)	91 (45.5)	80 (40.0)	4 (2.0)	0 (0.0)	3.68 (0.750)	มาก
4. การเลี้ยงปลา	0 (0.0)	1 (0.5)	58 (29.0)	114 (57.0)	27 (13.5)	2.16 (0.661)	น้อย	32 (16.0)	68 (34.0)	75 (37.5)	25 (12.5)	0 (0.0)	3.52 (0.935)	มาก
5. การเพาะเห็ด	5 (2.5)	9 (4.5)	51 (25.5)	97 (48.5)	38 (19.0)	2.22 (0.905)	น้อย	41 (20.5)	72 (36.0)	75 (37.5)	12 (6.0)	0 (0.0)	3.70 (0.891)	มาก

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

n = 200

ประเด็น	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้													
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$	ความ	หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$	ความ
	5	4	3	2	1	(S.D.)	หมาย	5	4	3	2	1	(S.D.)	หมาย
6. การจัดการฟาร์ม	0	6	78	91	25	2.32	น้อย	47	114	39	0	0	4.02	มาก
	(0.0)	(3.0)	(39.0)	(45.5)	(12.5)	(0.742)		(23.5)	(57.0)	(19.5)	(0.0)	(0.0)	(0.712)	
7. การผลิตขยาย และ การใช้สารชีวภัณฑ์	0	21	55	79	45	2.26	น้อย	60	89	47	4	0	4.02	มาก
	(0.0)	(10.5)	(27.5)	(39.5)	(22.5)	(0.935)		(30.0)	(44.5)	(23.5)	(2.0)	(0.0)	(0.824)	
8. การตลาด	0	0	75	94	31	2.22	น้อย	18	135	44	3	0	3.83	มาก
	(0.0)	(0.0)	(37.5)	(47.0)	(15.5)	(0.708)		(9.0)	(67.5)	(22.0)	(1.5)	(0.0)	(0.635)	
9. การวิเคราะห์ SWOT	0	3	56	104	37	2.12	น้อย	28	131	37	4	0	3.90	มาก
	(0.0)	(1.5)	(28.0)	(52.0)	(18.5)	(0.727)		(14.0)	(65.5)	(18.5)	(2.0)	(0.0)	(0.677)	
เฉลี่ยรวม						2.30	น้อย						3.84	มาก
						(0.746)							(0.752)	

จากตารางที่ 4.7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ของเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนา Young Smart Farmer

ก่อนการอบรม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรใหม่มีระดับความรู้อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.30) โดยสามารถแยกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ ความรู้ด้านการปลูกพืช อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.72) ส่วนความรู้ด้านอื่นๆ อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การวิเคราะห์ SWOT (ค่าเฉลี่ย 2.12) การ

เลี้ยงปลา (ค่าเฉลี่ย 2.16) การเลี้ยงสัตว์ (ค่าเฉลี่ย 2.22) การเพาะเห็ด (ค่าเฉลี่ย 2.22) การตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.22) การผลิตขยายและการใช้สารชีวภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 2.26) การจัดการฟาร์ม (ค่าเฉลี่ย 2.32) และการจัดการดิน (ค่าเฉลี่ย 2.48)

ระดับความรู้ที่ได้รับจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ หลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.84) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ การจัดการฟาร์ม (ค่าเฉลี่ย 4.02) การผลิตขยายและการใช้สารชีวภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 4.02) ความรู้ด้านการปลูกพืช (ค่าเฉลี่ย 3.97) การจัดการดิน (ค่าเฉลี่ย 3.95) การวิเคราะห์ SWOT (ค่าเฉลี่ย 3.90) การตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.83) การเพาะเห็ด (ค่าเฉลี่ย 3.70) การเลี้ยงสัตว์ (ค่าเฉลี่ย 3.68) และการเลี้ยงปลา (ค่าเฉลี่ย 3.5

3.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรรุ่นใหม่เกี่ยวกับการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ไปใช้ประโยชน์ ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 4.8 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 200

ประเด็น	ระดับการนำความรู้ไปใช้ (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย
	5	4	3	2	1		
1. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตพืช/สัตว์/ประมงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	61 (30.5)	122 (61.0)	17 (8.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.20 (0.652)	มากที่สุด
2. สามารถผลิตพืช/สัตว์/ประมง ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน	42 (21.0)	107 (53.5)	51 (25.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.94 (0.734)	มาก
3. สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในแปลง/ฟาร์ม ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด	33 (16.5)	99 (49.5)	68 (34.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.81 (0.739)	มาก
4. สามารถเผยแพร่/ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้แก่ผู้อื่นได้	16 (8.0)	65 (32.5)	99 (49.5)	20 (10.0)	0 (0.0)	3.38 (0.805)	ปานกลาง
5. สามารถวิเคราะห์ตนเอง/กิจกรรมการเกษตร และกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนา	70 (35.0)	98 (49.0)	29 (14.5)	3 (1.5)	0 (0.0)	4.16 (0.769)	มาก
เฉลี่ยรวม						3.90 (0.739)	มาก

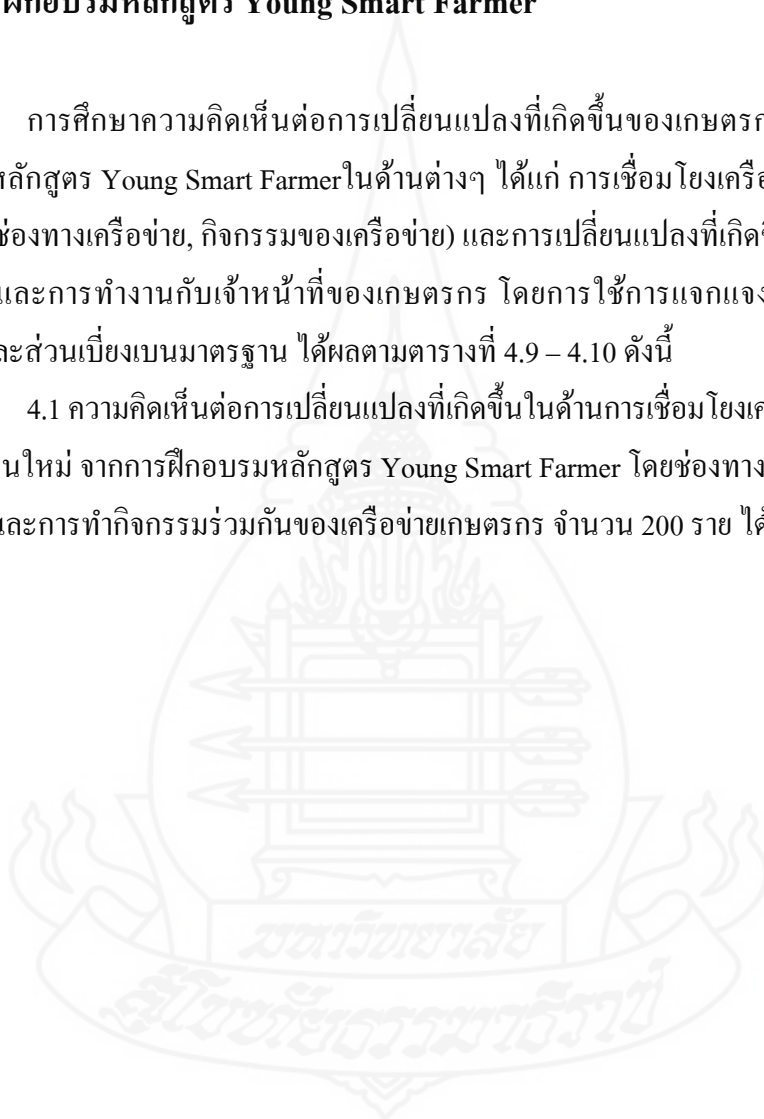
จากตาราง 4.8 ระดับความคิดเห็นต่อการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ในภาพรวม เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90) โดยแยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้ ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตพืช/สัตว์/ประมง ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.20) อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ สามารถวิเคราะห์ตนเอง/กิจกรรมการเกษตรและกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนา (ค่าเฉลี่ย 4.16) สามารถผลิตพืช/สัตว์/ประมง ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 3.94) สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในแปลง/ฟาร์ม ให้

คุ่มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.81) และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ประเด็น คือ สามารถเผยแพร่/ถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้แก่ผู้อื่นได้ (ค่าเฉลี่ย 3.38)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการ ฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

การศึกษาความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ในด้านต่างๆ ได้แก่ การเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ (ช่องทางเครือข่าย, กิจกรรมของเครือข่าย) และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกร โดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ผลตามตารางที่ 4.9 – 4.10 ดังนี้

4.1 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โดยช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย และการทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกร จำนวน 200 ราย ได้ผลตามตารางที่ 4.9 ดังนี้

ตารางที่ 4.9 ระดับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร

Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น																	
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)								หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)									
	ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ					$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย
	1	2	3	4	5	1	2			3	4	5						
ช่ อ ง ท า ง ก า ร																		
เชื่อมโยง																		
เครือข่าย																		
1.ทาง	1	25	65	100	9	0	2.46	น้อย	0	0	10	38	127	25	3.84	มาก		
โทรศัพท์มือถือ/ โทรศัพท์บ้าน	(0.5)	(12.5)	(32.5)	(50.0)	(4.5)	(0.0)	(0.788)		(0.0)	(0.0)	(5.0)	(19.0)	(63.5)	(12.5)	(0.700)			
2.ทางจดหมาย	44	45	69	37	5	0	1.57	น้อย	30	19	27	45	47	32	2.78	ปาน-		
อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)	(22.0)	(22.5)	(34.5)	(18.5)	(2.5)	(0.0)	(1.101)	ที่สุด	(15.0)	(9.5)	(13.5)	(22.5)	(23.5)	(16.0)	(1.645)	กลาง		

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 200

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น														ความหมาย		
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)							$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)							
	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ					ไม่ปฏิบัติ			ปฏิบัติ						$\bar{x}$ (S.D.)	
		1	2	3	4	5				1	2	3	4	5			
3. ทางเฟสบุ๊ค (facebook)	43 (21.5)	32 (16.0)	43 (21.5)	34 (17.0)	47 (23.6)	9 (0.5)	2.08 (1.543)	น้อย	13 (6.5)	23 (11.5)	21 (10.5)	26 (13.0)	38 (19.0)	79 (39.5)	3.45 (1.653)	มาก	
4. ทาง Line	33 (16.5)	31 (15.5)	37 (18.5)	51 (25.5)	47 (23.5)	1 (0.5)	2.26 (1.414)	น้อย	1 (0.5)	11 (5.5)	29 (14.5)	10 (5.0)	61 (30.5)	88 (44.0)	3.92 (1.283)	มาก	
5. การประชุม	19 (9.5)	31 (15.5)	39 (19.5)	82 (41.0)	29 (14.5)	0 (0.0)	2.36 (1.186)	น้อย	1 (0.5)	22 (11.0)	18 (9.0)	20 (10.0)	77 (38.5)	62 (31.0)	3.68 (1.321)	มาก	
6. การเชื่อมเพื่อน	9 (4.5)	32 (16.0)	96 (48.0)	54 (27.0)	9 (4.5)	0 (0.0)	2.11 (0.884)	น้อย	0 (0.0)	1 (0.5)	25 (12.5)	59 (29.5)	93 (46.5)	22 (11.0)	3.55 (0.867)	มาก	
ค่าเฉลี่ย							2.14 (1.152)	น้อย							3.54 (1.245)	มาก	

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

n = 200

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น														ความหมาย		
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)						$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย	หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)							$\bar{x}$ (S.D.)	ความหมาย
	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ							ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ							
		1	2	3	4	5				1	2	3	4	5			
กิจกรรมของเครือข่าย																	
1. การจัดตลาดนัดขายสินค้าร่วมกัน	60 (30.0)	29 (14.5)	35 (17.5)	67 (33.5)	2 (1.0)	7 (3.5)	1.72 (1.401)	น้อย- ที่สุด	7 (3.5)	17 (8.5)	11 (5.5)	31 (15.5)	105 (52.5)	29 (14.5)	3.48 (1.260)	มาก	
2. การนัดพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้	32 (16.0)	53 (26.5)	67 (33.5)	40 (20.0)	8 (4.0)	0 (0.0)	1.70 (1.085)	น้อย- ที่สุด	0 (0.0)	1 (0.5)	26 (13.0)	62 (31.0)	92 (46.0)	19 (9.5)	3.51 (0.856)	มาก	
3. การแลกเปลี่ยน/ซื้อขายปัจจัยการผลิต	33 (16.5)	55 (27.5)	44 (22.0)	59 (29.5)	2 (1.0)	7 (3.5)	1.82 (1.248)	น้อย	1 (0.5)	1 (0.5)	16 (8.0)	58 (29.0)	89 (44.5)	35 (17.5)	3.69 (0.904)	มาก	
ค่าเฉลี่ย							1.75 (1.245)	น้อย- ที่สุด							3.56 (1.007)	มาก	
เฉลี่ยรวม							1.95 (1.199)	น้อย							3.55 (1.126)	มาก	

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.9 มีดังนี้

1. ก่อนการอบรม การเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้าร่วมอบรม หลักสูตรส่งเสริมและพัฒนา Young Smart Farmer พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเชื่อมโยงเครือข่าย อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.95) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย ก่อนการอบรม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่ใช้ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่ายผ่านช่องทางต่างๆ อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.14) โดยอยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 ช่องทาง ได้แก่ ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) (ค่าเฉลี่ย 1.57) และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 5 ช่องทาง ได้แก่ ทางเฟสบุ๊ก facebook (ค่าเฉลี่ย 2.08) การเยี่ยมเพื่อน (ค่าเฉลี่ย 2.11) ทาง Line (ค่าเฉลี่ย 2.26) ทางโทรศัพท์มือถือ/โทรศัพท์บ้าน (ค่าเฉลี่ย 2.46) การประชุม (ค่าเฉลี่ย 2.36)

1.2 กิจกรรมของเครือข่าย ก่อนการอบรม พบว่า ในภาพรวมการทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 1.75) โดยอยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ การจัดตลาดนัดขายสินค้าร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย 1.72) การนัดพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 1.70) และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 กิจกรรม ได้แก่ การแลกเปลี่ยน/ซื้อ ขาย ปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 1.82)

2. หลังการอบรม พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้าร่วมอบรม หลักสูตร Young Smart Farmer มีการเชื่อมโยงเครือข่าย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

2.1 ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย เกษตรกรรุ่นใหม่ หลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรใช้ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่ายอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) โดยอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ช่องทาง ได้แก่ ทาง Line (ค่าเฉลี่ย 3.92) ทางโทรศัพท์มือถือ/โทรศัพท์บ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.84) ทางเฟสบุ๊ก facebook (ค่าเฉลี่ย 3.45) การประชุม (ค่าเฉลี่ย 3.68) การเยี่ยมเพื่อน (ค่าเฉลี่ย 3.55) และอยู่ในระดับปาน-กลาง จำนวน 1 ช่องทาง ได้แก่ ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) (ค่าเฉลี่ย 2.78)

2.2 กิจกรรมของเครือข่ายเกษตรกร หลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมการทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) โดยอยู่ในระดับมาก ทุกกิจกรรม ได้แก่ การแลกเปลี่ยน/ซื้อ ขาย ปัจจัยการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.69)) การนัดพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ย 3.51) การจัดตลาดนัดขายสินค้าร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย 3.48)

4.2 ความคิดเห็นของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการ
ทำงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

ตารางที่ 4.10 ระดับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรรุ่นใหม่
จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็น	ระดับการเปลี่ยนแปลง													
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย	หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1			5	4	3	2	1		
1. ต่อตนเอง														
1.1 เกิดความภาคภูมิใจ ในการประกอบอาชีพ เกษตรกรรม	14 (7.0)	51 (25.5)	99 (49.5)	36 (25.5)	0 (0.0)	3.22 (0.820)	ปาน กลาง	84 (42.0)	110 (55.0)	6 (3.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.39 (0.547)	มาก- ที่สุด
1.2 เกิดความ กระตือรือร้น ในการดำเนินกิจกรรม ด้านการเกษตร	0 (0.0)	19 (9.5)	118 (59.0)	61 (30.0)	2 (1.0)	2.77 (0.624)	ปาน กลาง	61 (30.5)	132 (66.0)	7 (3.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.27 (0.518)	มาก- ที่สุด

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 200

ประเด็น	ระดับการเปลี่ยนแปลง													
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$	ความ หมาย	หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$	ความ หมาย
	5	4	3	2	1			(S.D.)	5	4	3	2		
1.3 เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอด กิจกรรมเดิมของตนเอง	0	11	92	95	2	2.56	ปาน กลาง	48	102	50	0	0	3.99	มาก
	(0.0)	(5.5)	(46.0)	(47.5)	(1.0)	(0.615)		(24.0)	(51.0)	(25.0)	(0.0)	(0.0)	(0.702)	
1.4 เกิดทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญในการ ทำกิจกรรมการเกษตร	0	16	113	65	6	2.70	ปาน กลาง	46	140	14	0	0	4.16	มาก
	(0.0)	(8.0)	(56.5)	(32.5)	(3.0)	(0.659)		(23.0)	(70.0)	(7.0)	(0.0)	(0.0)	(0.525)	
1.5 การดำเนินกิจกรรม การเกษตร/ผลผลิตทาง การเกษตร มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ	2	15	123	53	7	2.76	ปาน กลาง	38	153	9	0	0	4.14	มาก
	(1.0)	(7.5)	(61.5)	(26.5)	(3.5)	(0.682)		(19.0)	(76.5)	(4.5)	(0.0)	(0.0)	(0.464)	
ค่าเฉลี่ย						2.80	ปาน กลาง						4.19	มาก
						(0.680)							(0.551)	

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 200

ประเด็น	ระดับการเปลี่ยนแปลง													
	ก่อน การอบรม (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย	หลัง การอบรม (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1			5	4	3	2	1		
2.ต่อกลุ่มเครือข่าย														
2.1 เกิดเพื่อนร่วม อุดมการณ์ในอาชีพ	2 (1.0)	3 (1.5)	99 (49.5)	82 (41.0)	14 (7.0)	2.48 (0.694)	น้อย	75 (37.5)	108 (54.0)	17 (8.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.29 (0.615)	มาก- ที่สุด
2.2 เกิดช่องทางการตลาด	0 (0.0)	4 (2.0)	72 (36.0)	112 (56.0)	12 (6.0)	2.34 (0.622)	น้อย	47 (23.5)	115 (57.5)	38 (19.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.04 (0.652)	มาก
2.3 เกิดการแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็น ร่วมกันระหว่างสมาชิก ในกลุ่มเครือข่าย	1 (0.5)	6 (3.0)	87 (43.5)	98 (49.0)	8 (4.0)	2.47 (0.649)	น้อย	46 (23.0)	112 (56.0)	40 (20.0)	2 (1.0)	0 (0.0)	4.01 (0.687)	มาก
2.4 เกิดการแลกเปลี่ยน ปัจจัยการผลิตระหว่างกัน	0 (0.0)	5 (2.5)	75 (37.5)	108 (54.0)	12 (6.0)	2.36 (0.635)	น้อย	42 (21.0)	121 (60.5)	33 (16.5)	4 (2.0)	0 (0.0)	4.00 (0.676)	มาก
ค่าเฉลี่ย						2.41 (0.650)	น้อย						4.09 (0.657)	มาก

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

n = 200

ประเด็น	ระดับการเปลี่ยนแปลง													
	ก่อน การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย	หลัง การอบรม (จำนวน/ร้อยละ)					$\bar{x}$ (S.D.)	ความ หมาย
	5	4	3	2	1			5	4	3	2	1		
3. ต่อ การ ทำงาน กับ														
เจ้าหน้าที่														
3.1 มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่	1 (0.5)	72 (36.0)	79 (39.5)	43 (21.5)	5 (2.5)	3.10 (0.829)	ปาน กลาง	93 (46.5)	93 (46.5)	12 (6.0)	2 (1.0)	0 (0.0)	4.38 (0.647)	มาก- ที่สุด
3.2 มีความเข้าใจ และ สนิทสนมกันดูจพี่น้อง	1 (0.5)	43 (21.5)	126 (63.0)	30 (15.0)	0 (0.0)	3.08 (0.617)	ปาน กลาง	84 (42.0)	100 (50.0)	15 (7.5)	1 (0.5)	0 (0.0)	4.34 (0.636)	มาก- ที่สุด
3.3 เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียน และให้คำปรึกษา	0 (0.0)	38 (19.0)	115 (57.5)	47 (23.5)	0 (0.0)	2.96 (0.652)	ปาน กลาง	65 (32.5)	113 (56.5)	21 (10.5)	1 (0.5)	0 (0.0)	4.21 (0.639)	มาก- ที่สุด
3.4 สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ อย่างรวดเร็ว	0 (0.0)	27 (13.5)	120 (60.0)	46 (23.0)	7 (3.5)	2.84 (0.693)	ปาน กลาง	58 (29.0)	109 (54.5)	28 (14.0)	5 (2.5)	0 (0.0)	4.10 (0.723)	มาก
ค่าเฉลี่ย						2.99 (0.697)	ปาน กลาง						4.26 (0.661)	มาก- ที่สุด
เฉลี่ยรวม						2.70 (0.673)	ปาน กลาง						4.17 (0.659)	มาก

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.10 มีดังนี้

1. ก่อนการอบรม พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการอบรม หลักสูตร Young Smart Farmer เมื่อพิจารณาในด้านต่างๆ ทั้งต่อตนเอง ต่อเจ้าหน้าที่ และต่อกลุ่มเครือข่าย มีระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.70) ปรากฏผล ดังนี้

1.1 ต่อตนเอง พบว่า ในภาพรวมมีระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.80) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น ได้แก่ เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม (ค่าเฉลี่ย 3.22) เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 2.77) การดำเนินกิจกรรมการเกษตร/ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 2.76) เกิดทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 2.70) เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอดกิจกรรมเดิมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 2.56)

1.2 ต่อกลุ่มเครือข่าย พบว่า ในภาพรวมมีระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.41) เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น ได้แก่ เกิดช่องทางการตลาด (ค่าเฉลี่ย 2.34) เกิดการแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตระหว่างกัน (ค่าเฉลี่ย 2.36) เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 2.47) เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ (ค่าเฉลี่ย 2.48)

1.3 ต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่ พบว่า ในภาพรวมมีระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.99) เมื่อพิจารณา รายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น ได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 3.10) มีความเข้าใจ และสนิทสนมกันคึกคัก (ค่าเฉลี่ย 3.08) เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษา (ค่าเฉลี่ย 2.96) และสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ อย่างรวดเร็ว (ค่าเฉลี่ย 2.84)

2. หลังการอบรม พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer) ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในด้านต่างๆ ทั้งต่อตนเอง ต่อเจ้าหน้าที่ และต่อกลุ่มเครือข่าย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.17) โดยเมื่อแยกพิจารณาแต่ละด้าน ปรากฏผล ดังนี้

2.1 ต่อตนเอง เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่มีต่อตนเอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.19) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.39) เกิด

ความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.27) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ เกิดทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.16) การดำเนินกิจกรรมการเกษตร/ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.14) เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอดกิจกรรมเดิมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.99)

2.2 ต่อกลุ่มเครือข่าย เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีต่อกลุ่มเครือข่าย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.09) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ (ค่าเฉลี่ย 4.29) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ เกิดช่องทางการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.04) เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 4.01) และเกิดการแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตระหว่างกัน (ค่าเฉลี่ย 4.00)

2.3 ต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.26) เมื่อพิจารณา รายประเด็นพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ (ค่าเฉลี่ย 4.38) มีความเข้าใจ และสนิทสนมกันคึกคักที่นื่อง (ค่าเฉลี่ย 4.34) เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียน และให้คำปรึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.21) และอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ อย่างรวดเร็ว (ค่าเฉลี่ย 4.10)

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

5.1 ปัญหา

จากการสอบถามเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่ามีปัญหาดังนี้

ตารางที่ 4.11 ปัญหาจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่

n = 200		
ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
1. การแลกเปลี่ยนความรู้ ยังไม่มีการแลกเปลี่ยนกันเท่าที่ควร มีเพียงไม่กี่คนที่แสดงความคิดเห็น เกษตรกรรุ่นใหม่บางคน ยังไม่กล้าแสดงออก	69	34.5
2. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังน้อยครั้งเกินไป	54	27.0
3. เวทียังไม่หลากหลาย	22	11.0
ด้านหลักสูตร และเนื้อหาการฝึกอบรม		
1. การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเรียนแต่ด้านทฤษฎี ยังขาดการฝึกปฏิบัติจริง	44	22.0
2. ยังขาดความรู้บางเรื่องที่ต้องเรียนรู้ เช่น เทคโนโลยีการเกษตร	30	15.0
3. ระยะเวลาฝึกอบรมสั้นเกินไป	52	26.0
ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน		
1. ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น line เฟสบุ๊ก บางครั้งไม่สามารถติดต่อกันได้ เนื่องจากในบางพื้นที่ไม่มีคลื่นโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต	68	34.0
2. อยู่แตกต่างกันหลากหลายพื้นที่ ทำให้การมาพบปะ กันทำได้ยาก	60	30.0
3 ไม่มีอีเมลล์. ไม่มี line ไม่มีเฟสบุ๊ก	78	39.0
4. การเชื่อมโยงเครือข่ายยังไม่ต่อเนื่อง	87	43.5
ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับเจ้าหน้าที่		
1. ข้อมูลข่าวสารยังไม่ถึงเกษตรกรเท่าที่ควร ต้องประสานหลายทาง	11	5.5
ด้านอื่นๆ		
1. เกษตรกรขาดความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ และการใช้อินเทอร์เน็ต	83	41.5

จากตารางที่ 4.11 ปัญหาของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 34.5 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ว่า ยังไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเท่าที่ควร มีเพียงไม่กี่คนที่แสดงความคิดเห็น แต่บางคนยังไม่กล้าแสดงออก รองลงมา ร้อยละ 27.0 แสดงความคิดเห็นว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังน้อยครั้งเกินไป และร้อยละ 11.0 แสดงความคิดเห็นว่าการจัดเวทียังไม่มี ความหลากหลายในกิจกรรมการเกษตร

2. ด้านหลักสูตรและเนื้อหาการอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 26.0 เห็นว่า ระยะเวลาการฝึกอบรมสั้นเกินไป รองลงมา ร้อยละ 22.0 แสดงความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่ จะเรียนแต่ด้านทฤษฎี ขาดการฝึกปฏิบัติจริง และร้อยละ 15.0 เห็นว่ายังขาดความรู้บางเรื่อง ที่ควรต้องเรียนรู้ เช่น เทคโนโลยีการเกษตร

3. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 43.5 เห็นว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายยังไม่ต่อเนื่อง รองลงมา ร้อยละ 39.0 เกษตรกรบางรายไม่มีอีเมลล์, ไม่มี line ไม่มีเฟสบุ๊ก จึงไม่สามารถใช้ช่องทางเชื่อมโยงเครือข่ายทางนี้ได้ ร้อยละ 34.0 มีปัญหาเกี่ยวกับช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น line เฟสบุ๊ก บางครั้งไม่สามารถติดต่อกันได้ เนื่องจากในบางพื้นที่ไม่มีคลื่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และร้อยละ 30.0 มีปัญหาเรื่องสภาพพื้นที่ที่อยู่ของเกษตรกรรุ่นใหม่อยู่แตกต่างกัน หลากหลายพื้นที่ทำให้การมาพบปะกันทำได้ยาก

4. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับเจ้าหน้าที่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 5.5 มีปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ ยังไม่สามารถเข้าถึงเกษตรกรได้เท่าที่ควร ต้องประสานงานหลายทาง

5. ด้านอื่นๆ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 41.5 มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ และการใช้อินเทอร์เน็ต

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการสอบถามเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีข้อเสนอแนะดังนี้

ตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

	n = 200	
ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้		
1. ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้บ่อยๆ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	73	36.5
2. ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับตำบล และระดับอำเภอ	42	21.0
3. ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่านี้	53	26.5
4. ในการจัดเวที ควรจัดให้ตรงกับฤดูเพาะปลูก เพื่อจะได้ความรู้ทั้งในทางทฤษฎี และปฏิบัติ	84	42.0
5. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรมีความหลากหลายอาชีพทางการเกษตร	28	14.0
ด้านหลักสูตร และเนื้อหาการฝึกอบรม		
1. ควรมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีด้านการเกษตร เช่น การทำอุปกรณ์ใช้เอง เครื่องทุนแรงบางอย่าง	37	18.5
2. ควรเน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก	88	44.0
3. ควรมีการสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด	93	46.5
ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน		
1. ให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาดให้มากขึ้น เช่น การจัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรร่วมกัน อย่างน้อยอาทิตย์ละครั้ง หรือจัดงานมหกรรมแสดงผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ในระดับจังหวัด และต่างจังหวัด	86	43.0
2. ให้มีการนัดพบปะกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายบ่อยๆ	75	37.5
3. อยากให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับเกษตรกรรุ่นใหม่ ในจังหวัดอื่น เพื่อเชื่อมโยงกันในเรื่องต่างๆ เช่น การตลาด ปัจจัยการผลิต ความรู้	82	41.0
ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับเจ้าหน้าที่		
1. ให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมบ่อยๆ เพื่อจะได้ขอคำแนะนำ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในพื้นที่	48	24.0

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

n = 200		
ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. ให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และช่วยหาตลาดรองรับผลผลิต เกษตรกรของเกษตรกรรุ่นใหม่	61	30.5
3. เจ้าหน้าที่ควรให้การสนับสนุน เช่น สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับ ตำบล / หมู่บ้าน/ หรือศูนย์การเรียนรู้	53	26.5
ด้านอื่นๆ		
1. ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านการเกษตร ให้ แก่เกษตรกรรุ่นใหม่	97	48.5
2. ควรมีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง และช่วยสนับสนุนการทำ กิจกรรมของเกษตรกรรุ่นใหม่	87	43.5
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ ใน Social media .ให้มากขึ้น และเผยแพร่ผลงานเด่นของเกษตรกร รุ่นใหม่ที่เป็นต้นแบบ ให้เป็นที่ประจักษ์	78	39.0
4. ควรจัดการฝึกอบรมในรูปแบบการเข้าค่ายเรียนรู้ด้านการเกษตร	28	14.0

จากตารางที่ 4.12 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปรากฏผล
วิเคราะห์ ดังนี้

1. ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 42.0 เสนอแนะ
ให้จัดเวที ควรจัดให้ตรงกับฤดูเพาะปลูก เพื่อจะได้ความรู้ทั้งในทางทฤษฎี และปฏิบัติ รองลงมา
ร้อยละ 36.5 ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้บ่อยๆ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ร้อยละ 26.5 เสนอ
ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่านี้ ร้อยละ 21.0 ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ในระดับตำบล และระดับอำเภอ และร้อยละ 14.0 เสนอให้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรมีความ
หลากหลายอาชีพทางการเกษตร

2. ด้านหลักสูตร และเนื้อหาการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 46.5 เห็น
ควรมีการสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด รองลงมา

ร้อยละ 44.0 เห็นควรเน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก และร้อยละ 18.5 เสนอให้มีการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีด้านการเกษตร เช่น การทำอุปกรณ์ใช้เอง เครื่องทุ่นแรงบางอย่าง

3. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 43.0 เสนอให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาดให้มากขึ้น เช่น การจัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรร่วมกัน อย่างน้อยอาทิตย์ละครั้งหรือจัดงานมหกรรมแสดงผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ในระดับจังหวัด และต่างจังหวัด รองลงมาร้อยละ 41.0 อยากให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับเกษตรกรรุ่นใหม่ ในจังหวัดอื่นเพื่อเชื่อมโยงกันในเรื่องต่างๆ เช่น การตลาด ปัจจัยการผลิต ความรู้ และร้อยละ 37.5 เสนอให้มีการนัดพบปะกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายบ่อยๆ

4. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับเจ้าหน้าที่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 30.5 เสนอแนะให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และช่วยหาตลาดรองรับผลผลิตเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ รองลงมาร้อยละ 26.5 เสนอให้เจ้าหน้าที่ควรให้การสนับสนุน เช่น สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับตำบล / หมู่บ้าน / หรือศูนย์การเรียนรู้ และร้อยละ 24.0 ให้เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมบ่อยๆ เพื่อจะได้ขอคำแนะนำ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในพื้นที่

5. ด้านอื่นๆ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 48.5 เสนอแนะให้มีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ รองลงมาร้อยละ 43.5 ควรมีการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง และช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมของเกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 39.0 เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์โครงการอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ ใน Social media .ให้มากๆ และเผยแพร่ผลงานเด่นของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็นต้นแบบ ให้เป็นที่ประจักษ์ และร้อยละ 14.0 เสนอให้จัดการฝึกอบรมในรูปแบบการเข้าค่ายเรียนรู้ด้านการเกษตร

ตอนที่ 6 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย ของเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ในเรื่องระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับ และความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ปรากฏผลดังแสดงไว้ในตาราง 4.13-4.15 ดังนี้

ตารางที่ 4.13 การทดสอบสมมติฐานใช้ค่า t-test เกี่ยวกับค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรได้รับเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม
หลักสูตร Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็น	ก่อนการอบรม		หลังการอบรม		t-test	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t-value	Sig.
ระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่	2.30	0.746	3.84	0.752	-25.265	0.000**

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.13 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ระดับความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่หลังการฝึกอบรมแตกต่างจากก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ระดับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.14 การทดสอบสมมติฐานใช้ค่า t-test เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย เปรียบเทียบระหว่างก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็นการเชื่อมโยงเครือข่าย	ก่อนการอบรม		หลังการอบรม		t-test	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t-value	Sig.
1. ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย	2.14	0.315	3.54	0.409	-22.764	0.000**
2. กิจกรรมของเครือข่าย	1.75	0.064	3.56	0.113	-57.027	0.000**
รวม	2.00	0.318	3.54	0.329	-19.083	0.000**

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 , ** มีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.14 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ในภาพรวมการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการทำกิจกรรมของเครือข่าย พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการทำกิจกรรมของเครือข่ายก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01

การทดสอบสมมุติฐานการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer สรุปได้ว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยรวมทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย และกิจกรรมของเครือข่ายไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย ก่อนและหลังการอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการทำกิจกรรมของเครือข่ายก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4.15 การทดสอบสมมุติฐานใช้ค่า t-test เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรรุ่นใหม่เปรียบเทียบระหว่างก่อนการฝึกอบรม และหลังการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

n = 200

ประเด็นการเปลี่ยนแปลง จากการพัฒนา	ก่อนการอบรม		หลังการอบรม		t-test	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	t-value	Sig.
1. ต่อตนเอง	2.80	0.680	4.19	0.551	-23.967	0.000**
2. ต่อกลุ่มเครือข่าย	1.75	1.245	3.56	1.007	-29.614	0.000**
3. ต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่	2.99	0.697	4.26	0.661	-200.667	0.000**
รวม	2.51	0.874	4.00	0.739	-9.102	0.012*

หมายเหตุ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 , ** มีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4.15 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ในภาพรวมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการฝึกอบรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกประเด็น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่

สรุปสมมติฐานความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่ สรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้แก่ การเชื่อมโยงเครือข่าย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อกลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยสำรวจ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญ จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ (2) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ (3) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไป ใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer (4) ความคิดเห็นของเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรที่ได้รับการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer โครงการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 208 ราย ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ (จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน) ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเจาะจงตามจำนวนเป้าหมายที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดไว้ในโครงการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ปี 2557 จังหวัดละ 25 ราย รวม 200 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ตอนตอนที่ 1 สภาพพื้นฐาน

ส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ตอนที่ 6 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (pre test) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 20 ราย แล้วนำผลการสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ด้านการเกษตร ระดับความพึงพอใจ ระดับการได้รับความรู้ การนำความรู้ไปใช้ การเชื่อมโยงเครือข่าย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ไปทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cronbach) ได้ความเชื่อมั่น ดังนี้

- 1) การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.803
- 2) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.823
- 3) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.808
- 4) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ หลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.801
- 5) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.800
- 6) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย ก่อนการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.804
- 7) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย หลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.823
- 8) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ก่อนการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.920

9) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ หลัง การอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.803

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด

การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เข้าร่วมอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer เกี่ยวกับระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ การเชื่อมโยงของเกษตรกรรุ่นใหม่ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อน และหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันด้วยค่า t-test

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 31-35 ปี อายุเฉลี่ย 34.65 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าหนึ่งในสาม จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า (ปวช.) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนค่าเฉลี่ย จำนวน 3.80 คนต่อครัวเรือน เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร และสองในสามมีอาชีพรอง คือ รับจ้างทั่วไป เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทั้งหมด 6-10 ปี และมีประสบการณ์ในการทำงานด้านอาชีพการเกษตร 5-8 ปี

2) สภาพพื้นฐานทางสังคม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในสังคม สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพการเกษตร และการเข้ารับการศึกษาสูง ในปี 2557 เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ เคยได้รับการฝึกอบรม ศึกษาสูง โดยร้อยละ 72.5 ฝึกอบรมด้านการเกษตร และร้อยละ 7.0 ได้รับการฝึกอบรมด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านบัญชี และการตลาด

3) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีจำนวนแรงงานภายในครอบครัวเฉลี่ย จำนวน 2.58 คน ต่อครัวเรือน มีแรงงานจ้างในภาคการเกษตร เฉลี่ย 3.22 คน การถือครองที่ดิน พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งมีการถือครองที่ดินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ โดยถือครองที่ดินเฉลี่ย 15.66 ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเอง โดยสองในสามเป็นโฉนด รองลงมาเป็น สปก. 4 - 01 หนึ่งในสามของเกษตรกรรุ่นใหม่มีการเช่าพื้นที่ในการทำการเกษตร และมีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 14.33 ไร่ และมีเพียงส่วนน้อยที่เช่าพื้นที่อื่นๆ ในการทำการเกษตร ได้แก่ พื้นที่ของพ่อแม่ และพื้นที่ของญาติ เกษตรกรรุ่นใหม่มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 248,007.50 บาทต่อปี โดยมี

รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย 183,543 บาทต่อปี รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 63,984.00 บาทต่อปี และมีรายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ย 70,433.75 บาทต่อปี เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่ง ใช้เงินทุนของตนเองในการทำการเกษตร สำหรับการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆ ของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า มีเพียงหนึ่งในสาม ที่ไม่มีการกู้ยืมเงิน แต่มากกว่าครึ่งของเกษตรกรรุ่นใหม่มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆ โดยกู้ยืมเงินจาก ธกส. รองลงมากู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์

1.3.2 การทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ทำนา รองลงมาปลูกพืชผัก ปลูกไม้ผล โดยรูปแบบการทำการเกษตรส่วนใหญ่จะปลูกพืชเชิงเดี่ยว รองลงมาทำเกษตรผสมผสาน ทำเกษตรอินทรีย์ และทำเกษตรแบบวนเกษตร

1.3.3 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้ด้านการเกษตรจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยแบ่งลักษณะการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (1) การเรียนรู้แบบรายบุคคล พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้ในระดับมากโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอบถามจากผู้รู้ เกษตรตำบล และพ่อแม่ (2) การเรียนรู้แบบกลุ่ม พบว่า เกษตรกรมีการเรียนรู้ในระดับมาก โดยการศึกษาดูงาน การฟังการบรรยายให้ความรู้จากวิทยากร สัมมนา การสาธิตจากวิทยากร การเข้ารับการอบรม และศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (3) การเรียนรู้แบบมวลชน พบว่า มีการเรียนรู้แบบมวลชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ เรียนรู้จากเอกสารแจกจากหน่วยงานต่างๆ และการเรียนรู้จากนิทรรศการ

1.3.4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ในภาพรวม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความพึงพอใจในด้านหลักสูตรการอบรมมากที่สุด ได้แก่ การศึกษาดูงานในแปลงเกษตรกรต้นแบบ/แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปรับกระบวนการทัศนสร้างแรงจูงใจ

2) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับจากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart ก่อนการอบรม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้ในระดับน้อย โดยมีระดับความรู้ในระดับน้อย จำนวน 8 ประเด็น ได้แก่ การจัดการดิน การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ด การจัดการฟาร์ม การผลิตขยายและการใช้สารชีวภัณฑ์ การตลาด และการวิเคราะห์ SWOT แต่ หลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับ

ความรู้ที่อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความรู้ที่อยู่ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ ความรู้ด้านการปลูกพืช การจัดการดิน การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ด การจัดการฟาร์ม การผลิตขยายและการใช้ สารชีวภัณฑ์ การตลาด และการวิเคราะห์ SWOT

3) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมาก โดยมีการนำความรู้ไปใช้ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตพืช/สัตว์/ประมง ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3.5 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการ

ฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

1) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า *ก่อนการอบรม* และ *หลังการอบรม* มีความแตกต่างกัน คือ ก่อนการอบรม มีการเชื่อมโยงเครือข่าย อยู่ในระดับน้อย แต่ *หลังการอบรม* พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเชื่อมโยงเครือข่าย อยู่ในระดับมาก โดยมีการใช้ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่ายอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ช่องทาง ได้แก่ ทาง Line ทางโทรศัพท์มือถือ/โทรศัพท์บ้าน ทางเฟสบุ๊ก facebook การประชุม และการเยี่ยมเพื่อน และในส่วนของกิจกรรมของเครือข่าย หลังการอบรม พบว่า ในภาพรวมมีการทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ อยู่ในระดับมาก โดยอยู่ในระดับมากทุกกิจกรรม ได้แก่ การแลกเปลี่ยน/ซื้อขาย บัณฑิตการผลิต การนัดพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดตลาดนัดขายสินค้าร่วมกัน

2) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ต่อกลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า ก่อนการอบรม การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ในภาพรวมมีระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับปานกลาง แต่หลังจากการอบรม เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ในภาพรวม พบว่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง *ก่อนการอบรม* พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกประเด็น ได้แก่ เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอดกิจกรรมเดิมของตนเอง เกิดทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมทางการเกษตร และการดำเนินกิจกรรมการเกษตร/ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ *หลังการอบรม* พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการ

เปลี่ยนแปลงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมด้าน

(2) การเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มเครือข่าย *ก่อนการอบรม* พบว่า อยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น ได้แก่ เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ เกิดช่องทางการตลาด เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่าย และเกิดการแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตระหว่างกัน *หลังการอบรม* พบว่า การเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มเครือข่าย เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ

(3) การเปลี่ยนแปลงต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่ *ก่อนการอบรม* พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกประเด็น ได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ มีความเข้าใจ และสนิทสนม กันคึกคัก ฟุ้งเฟ้อ เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษา และสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ อย่างรวดเร็ว *หลังการอบรม* พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ มีความเข้าใจ และสนิทสนมกันคึกคัก ฟุ้งเฟ้อ เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษา

1.3.7 ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1) *ปัญหาในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่* โดยภาพรวม พบว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ ยังไม่มีการแลกเปลี่ยนกันเท่าที่ควร เกษตรกรรุ่นใหม่บางคนยังไม่กล้าแสดงออก ระยะเวลาฝึกอบรมสั้นเกินไป การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเรียนแต่ด้านทฤษฎี ยังขาดการฝึกปฏิบัติจริง การเชื่อมโยงเครือข่ายยังไม่ต่อเนื่อง มีปัญหาเกี่ยวกับการที่เกษตรกรรุ่นใหม่บางรายไม่มีอีเมลล์ (e-mail), Line, เฟสบุ๊ก (facebook) บางครั้งไม่สามารถติดต่อกันได้ เนื่องจากในบางพื้นที่ไม่มีคลื่นโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และเกษตรกรรุ่นใหม่ขาดความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ และการใช้อินเทอร์เน็ต

2) *ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่* โดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่เสนอให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ตรงกับฤดูเพาะปลูกเพื่อจะได้ความรู้ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ ควรมีการสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด ควรเน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก และให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาดให้มากขึ้น เช่น การจัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรร่วมกัน และเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และช่วยหาตลาดรองรับผลผลิตเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ และให้มีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ด้วย

1.3.8 การทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ของเกษตรกรรุ่นใหม่เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับ และความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer สรุปได้ดังนี้

1) การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

2) การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนและหลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer สรุปได้ว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยรวมทั้ง 2 ประเด็น ได้แก่ ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย และกิจกรรมของเครือข่ายมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งที่ระดับ 0.01

3) การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ก่อนและหลังการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 31-35 ปี อายุเฉลี่ย 34.65 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส เกษตรกรหนึ่งในสามจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร โดยเกษตรกรรุ่นใหม่หนึ่งในสามมีประสบการณ์ในการทำงานด้านอาชีพการเกษตร 5-8 ปี และมีประสบการณ์ทำงานด้านอาชีพการเกษตรน้อยที่สุด 1 ปี มากที่สุด 30 ปี สอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 217) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 37 – 53 ปี อายุเฉลี่ย 43.03 มีระดับการศึกษาสูงสุดภาคบังคับ 12 ปี มีอาชีพหลัก

เป็นอาชีพเกษตรกรรม และสอดคล้องกับสำนักคิดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา (2555 : หน้า 55) ที่ได้ทำการศึกษา พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 48.19 มีระหว่าง 31-40 ปี จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นเกษตรกรที่อายุน้อย แตกต่างกับเกษตรกรทั่วไปที่ส่วนใหญ่มีอายุมาก แต่ถึงแม้ว่าเกษตรกรรุ่นใหม่จะยังมีอายุน้อยและมีประสบการณ์ทำงานด้านการทำการเกษตรไม่มากนัก แต่พบว่าเกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาภาคพื้นฐาน จึงทำให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ตลอดเวลาและสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นผู้มีความเป็นเลิศด้านการเกษตรเพื่อที่จะสืบทอดการทำอาชีพการเกษตรให้คงอยู่ต่อไปได้

2) สภาพพื้นฐานทางสังคม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในสังคม สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มสถาบันเกษตรกร พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพการเกษตร สอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554 : 217) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มอย่างน้อยหนึ่งกลุ่ม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มที่ทำงานร่วมกันในพื้นที่ หรือเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ซึ่งการที่เกษตรกรรุ่นใหม่มีการรวมกลุ่มกันนั้น เนื่องจากการรวมกลุ่มมีข้อดีหลายประการอาทิเช่น เพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลดความเสี่ยงจากการที่จะเกิดปัญหาต่างๆ เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำ หรือการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

3) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งมีการถือครองที่ดินน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ โดยถือครองที่ดินเฉลี่ย 15.66 ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นของตนเอง โดยสองในสามถือครองที่ดินในรูปแบบเป็นโฉนด รองลงมา เป็น ส.ป.ก. 4 - 01 มีเพียงส่วนน้อยที่เช่าพื้นที่ หรือใช้พื้นที่อื่นๆ เพื่อทำการเกษตร ได้แก่ พื้นที่ของพ่อแม่ และพื้นที่ของญาติ เนื่องจากพื้นฐานครอบครัวของเกษตรกรรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำเกษตร ซึ่งไม่สอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554 : หน้า 205) ที่ได้ศึกษาพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีพื้นที่ถือครองรวมเนื้อที่ 1-5 ไร่ ร้อยละ 81.25 เป็นพื้นที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ของตนเอง และไม่มีพื้นที่เช่าจากบุคคลอื่น

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับ รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มากกว่าครึ่งส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเองในการทำการเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 248,007.50 บาทต่อปี โดยมีรายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย 183,543 บาทต่อปี รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 63,984.00 บาทต่อปี และมีรายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ย 70,433.75 บาทต่อปี ซึ่งสอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554:108-109) ได้ทำการศึกษาพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีรายได้ภาคเกษตรนอกพื้นที่ ส.ป.ก. ในปี 2553 ที่ผ่านมา (บาท/ปี) มีรายได้มาก

ที่สุด 85,000 บาทต่อปี และมีรายได้นอกภาคเกษตรมากที่สุด 50,000 บาทต่อปี รายจ่ายในภาคการเกษตรมีรายจ่าย มากที่สุด 56,000 บาทต่อปี สรุปได้ว่าเกษตรกรรุ่นใหม่มีรายได้มากกว่ารายจ่ายจากผลการศึกษาได้ อาจเป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่รู้จักวิธีการจัดการระบบการผลิต รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตรของตนเอง

2.2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

จากการศึกษาการเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งจำแนกการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้แบบรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่ม และการเรียนรู้แบบมวลชน พบว่า

(1) การเรียนรู้แบบรายบุคคล เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอบถามจากผู้รู้ พ่อแม่ และเกษตรกรตำบล เนื่องจากการที่จะเริ่มทำกิจกรรมด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่จำเป็นต้องเริ่มจากตนเอง คือ ต้องมีความสมัครใจ ความสนใจอยากที่จะทำ จึงเกิดการเรียนรู้ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง สอบถามองค์ความรู้จากผู้รู้ และบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด ซึ่งเกษตรกรรุ่นใหม่อาจได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานเกษตรจากรุ่นสู่รุ่น หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษ ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาเกี่ยวกับระดับการเรียนรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีการเรียนรู้มากจากแหล่งเรียนรู้ คือ ตนเอง สอบถามผู้รู้ พ่อแม่ เกษตรตำบล และสอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 117) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรมากที่สุดจากสื่อบุคคล ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ปราชญ์เกษตร เพื่อนบ้าน เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ญาติ

(2) การเรียนรู้แบบกลุ่ม พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การฟังการบรรยายให้ความรู้จากวิทยากร การสาธิตจากวิทยากร สัมมนา การศึกษาดูงาน การเข้ารับบริการ และศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งการเรียนรู้จากวิทยากร การสัมมนา หรือดูงานนั้น จะทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับฟัง ได้เห็นจริง ได้ลงมือปฏิบัติ และสามารถโต้ตอบกับวิทยากรซึ่งเป็นการสื่อสาร 2 ทาง ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าใจเรื่องต่างๆ ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 117) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า วิทยากรจากการอบรม สัมมนา ดูงาน เป็นสื่อบุคคลที่ดี ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในพื้นที่มาก ส่วนการเรียนรู้จากโรงเรียนเกษตรกรนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบของโรงเรียนเกษตรกรจะมีความจำเพาะเจาะจงเฉพาะเรื่อง เช่น โรงเรียนชาวนา โรงเรียนเกษตรกร

เกี่ยวกับการปลูกไม้ผล เป็นต้น และใช้เวลานานในการศึกษาเรียนรู้ จึงทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่สนใจศึกษาความรู้จากแหล่งความรู้อื่นๆ ที่มีความหลากหลาย และใช้เวลาสั้นกว่าเข้าโรงเรียนเกษตรกร

(3) การเรียนรู้แบบมวลชน พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเรียนรู้แบบมวลชนจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อแยกเป็นรายประเด็น พบว่า ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ในระดับมาก จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ เรียนรู้จากเอกสารแจกจากหน่วยงานต่างๆ และการเรียนรู้จากนิทรรศการ รองลงมา คือ หนังสือคู่มือ วารสาร หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ทั่วไป และหอกระจายข่าว ส่วนแหล่งเรียนรู้จากโทรทัศน์ดาวเทียม วิทยุกระจายเสียง และวิทยุชุมชน มีการเรียนรู้ในระดับน้อย เนื่องจากอาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันเกษตรกรรุ่นใหม่สามารถเลือกแหล่งความรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และมีความจำเพาะเจาะจงในเรื่องที่ตนเองสนใจ มากกว่าที่จะมาเรียนรู้จากรายการที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ดาวเทียม วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุชุมชน ซึ่งมีความจำเพาะในเรื่องของเวลานำเสนอ และบางครั้งเรื่องที่น่าสนใจอาจจะไม่ใช่เรื่องที่เกษตรกรรุ่นใหม่สนใจ จึงทำให้มีการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับกิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 117) ที่ทำการศึกษา พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการรับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากสื่ออื่นๆ มากที่สุด คือ โทรทัศน์ คู่มือ หนังสือ และอินเทอร์เน็ต ตามลำดับ รองลงมา ได้แก่ วิทยุ สิ่งพิมพ์ แผ่นพับต่างๆ หนังสือพิมพ์ วิทยุชุมชน นิทรรศการ วารสาร วิดีทัศน์ และหอกระจายข่าว

2.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการอบรม

หลักสูตร Young Smart Farmer

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการเข้าร่วมอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า *ก่อนการอบรม* เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้อยู่ในระดับน้อย ใน 8 ประเด็น ได้แก่ การจัดการดิน การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ด การจัดการฟาร์ม การผลิตขยายและการใช้สารชีวภัณฑ์ การตลาด และการวิเคราะห์ SWOT แต่ *หลังการอบรม* พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความรู้ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ ความรู้ด้านการปลูกพืช การจัดการดิน การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การเพาะเห็ด การจัดการฟาร์ม การผลิตขยายและการใช้สารชีวภัณฑ์ การตลาด และการวิเคราะห์ SWOT สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมของ วิน เชื้อโพธิ์หัก (2537: 23) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่มีระบบซึ่งมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลที่รับการฝึกอบรม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอาจเป็นความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉงในการทำงานด้วย การรู้จักเลือกใช้เครื่องมือต่างๆ เหมาะสมดีขึ้น การรู้จักใช้ความรู้ทางเทคนิคต่างๆ ความสามารถในการแก้ปัญหา และมีเจตคติที่ดี

ต่อการทำงาน ฝึกอบรมแล้วนำความรู้ แนวคิดใหม่ๆ และความชำนาญที่ได้รับใหม่ไปใช้ปฏิบัติงานจริงๆ อย่างชำนาญ เพื่อทำงานให้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นจากแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า หลังจากที่เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านการฝึกอบรม ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการพัฒนาความรู้ในด้านต่างๆ จากวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญ นักปราชญ์ผู้รู้ หรือสื่อการสอนต่างๆ จึงทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความรู้ความเข้าใจในการทำกิจกรรมด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้นมากกว่าก่อนการฝึกอบรม

2.4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรม

หลักสูตร Young Smart Farmer

1) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่

จากการศึกษา พบว่า ในการเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ ก่อนการอบรม และหลังการอบรม มีความแตกต่างกัน คือ ก่อนการอบรม มีการเชื่อมโยงเครือข่ายอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่อยู่คนละพื้นที่ซึ่งห่างไกลกัน และขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสาร อินเทอร์เน็ต แต่ หลังการอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเชื่อมโยงเครือข่าย อยู่ในระดับมาก มีการใช้ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่ายอยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ช่องทาง ได้แก่ ทาง Line โทรศัพท์มือถือ/โทรศัพท์บ้าน เฟสบุ๊ก (facebook) การประชุม และการเยี่ยมเพื่อน ทั้งนี้อาจเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเจอเพื่อนร่วมอุดมการณ์เดียวกัน และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่รู้จักที่จะใช้ช่องทางต่างๆ ในการเชื่อมโยงเครือข่ายมากขึ้น โดยช่องทางดังกล่าวเป็นช่องทางที่สามารถติดต่อกันได้สะดวก รวดเร็ว จึงทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีการติดต่อสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายกันในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาในส่วนกิจกรรมของเครือข่ายที่เกษตรกรรุ่นใหม่ทำรวมกัน พบว่า ก่อนการอบรม และหลังการอบรม มีความแตกต่างกัน คือ ก่อนการฝึกอบรม ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ในระดับน้อย แต่หลังจากการฝึกอบรม พบว่าการทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การแลกเปลี่ยน/ซื้อขายปัจจัยการผลิต การนัดพบปะเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดตลาดนัดขายสินค้าร่วมกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจเนื่องมาจากเกษตรกรรุ่นใหม่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดเป้าหมายและกิจกรรมของเครือข่ายร่วมกัน จัดทำทำเนียบรุ่น เพื่อใช้ในการติดต่อ มีการสร้างเครือข่าย และคณะกรรมการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ทำให้หลังการฝึกอบรมเกษตรกรมีการติดต่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น

2) ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ของเกษตรกรรุ่นใหม่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer พบว่า ก่อนการอบรม เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่มเครือข่าย และต่อเจ้าหน้าที่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ หลังจากการอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้

(1) การเปลี่ยนแปลงต่อตนเอง ก่อนการอบรม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกประเด็น ได้แก่ เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอดกิจกรรมเดิมของตนเอง เกิดทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมทางการเกษตร และการดำเนินกิจกรรมการเกษตร/ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ หลังการอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ เกิดความภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร ทั้งนี้ เพราะหลักสูตรการอบรมกำหนดให้มีการปรับกระบวนการทัศน์ สร้างแรงจูงใจ แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เข้าร่วมอบรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะเมื่อเกษตรกรรู้สึกเกิดความภาคภูมิใจในอาชีพของตนเองแล้ว ก็จะส่งผลต่อการเรียนรู้ และพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อขับเคลื่อนการทำอาชีพเกษตรกรต่อไป

(2) การเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มเครือข่าย ก่อนการอบรม พบว่า อยู่ในระดับน้อย ทุกประเด็น ได้แก่ เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ เกิดช่องทางการตลาด เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่าย และเกิดการแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตระหว่างกัน หลังการอบรม พบว่า การเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มเครือข่าย เกษตรกรรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ ทั้งนี้ เพราะการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer เป็นการคัดเลือกเกษตรกรสนใจ และตรงตามคุณสมบัติจากหลากหลายพื้นที่มารวมตัวกัน ทำให้เกษตรกรได้รู้จักกันและเกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ ซึ่งแตกต่างจากก่อนการอบรม ที่เกษตรกรไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะกันหรือมีการพบปะกันน้อย และการที่ได้มาอบรมร่วมกันในครั้งนี้ นอกจากนั้น ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดทำทำเนียบรุ่น มีการสร้างเครือข่าย เพราะการที่จะทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความเข้มแข็ง และสามารถทำกิจกรรมด้านการเกษตรให้ประสบความสำเร็จนั้น การสร้างเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะการรวมตัวเป็นเครือข่ายกันนั้นก็เพื่อจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกเครือข่ายในด้านต่างๆ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเกษตรนั้นๆ ประสบ

ผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อ้างถึงใน สุวิชา ทวีสุข และคณะ (2557 : หน้า 1) เกี่ยวกับเรื่องเครือข่ายว่า เป็นการประสานเชื่อมโยงระหว่างความร่วมมือของกลุ่มองค์กรที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน เพื่อเสริมพลังในการแก้ปัญหา หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายของทุกฝ่าย

(3) การเปลี่ยนแปลงต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ก่อนการอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานกับเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง แต่ หลังการอบรม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการทำงานกับเจ้าหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ มีความเข้าใจ และสนิทสนมกันมากขึ้น เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมเยียนและให้คำปรึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไม่เพียงแต่เกษตรกรเท่านั้นที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน แต่ยังเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ด้วย จึงทำให้มีความเข้าใจกันมากขึ้น และเจ้าหน้าที่สามารถช่วยส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ และเรื่องอื่นๆ ได้ตรงตามความต้องการของเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้น

2.5 ปัญหา และข้อเสนอในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1) ปัญหาจากการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer ของเกษตรกรรุ่นใหม่ เกษตรกรรุ่นใหม่ เห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ ยังไม่มีการแลกเปลี่ยนกันเท่าที่ควร เกษตรกรรุ่นใหม่บางคนยังไม่กล้าแสดงออก ระยะเวลาฝึกอบรมสั้นเกินไป การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเรียนแต่ด้านทฤษฎี ยังขาดการฝึกปฏิบัติจริง การเชื่อมโยงเครือข่ายยังไม่ต่อเนื่อง มีปัญหาเกี่ยวกับการที่เกษตรกรรุ่นใหม่บางรายไม่มีอีเมลล์ (e-mail), Line, เฟสบุ๊ก (facebook) บางครั้งไม่สามารถติดต่อกันได้ เนื่องจากในบางพื้นที่ไม่มีคลื่นโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต และเกษตรกรรุ่นใหม่ขาดความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ และการใช้อินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับการศึกษาของ กิรติยา สวัสดิภาพ (2554: 208-210) พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีปัญหาการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากพื้นที่ที่ได้รับส่วนใหญ่มีความห่างไกลจากชุมชน บางพื้นที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ และการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ตมีจำกัด

2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ เสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ควรจัดให้ตรงกับฤดูเพาะปลูกเพื่อจะได้ความรู้ทั้งในทางทฤษฎี และปฏิบัติ ควรมีการสนับสนุนให้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด ควรเน้นการฝึกปฏิบัติให้มาก และให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการตลาดให้มากขึ้น เช่น การจัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรร่วมกัน และเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และช่วยหาตลาดรองรับผลผลิตเกษตรกรของเกษตรกรรุ่นใหม่ และให้มีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ปัจจัยด้านการเกษตร ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ด้วย

2.6 แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer จำนวน 200 ราย แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จึงสามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรการอบรม

1.1 ควรมีการปรับกระบวนการทัศนสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร เป็นการปรับทัศนคติ โดยการให้วิทยากรที่เป็นเกษตรกรต้นแบบ หรือประสบความสำเร็จมาแล้วประสบความสำเร็จ แนวทางการทำงาน หรือใช้สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ ประกอบ เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่เห็นภาพได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.2 หลักสูตรเนื้อหาการฝึกอบรม

1) เกษตรกรควรมีส่วนรวมในการกำหนดเนื้อหา เพื่อจะได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรมากที่สุด

2) ควรเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น และวิธีการใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต เช่น line facebook แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น ใช้ในการเชื่อมโยงเครือข่าย ใช้เป็นช่องทางการตลาด เป็นต้น

1.3 วิทยากร ควรจัดให้มีการบรรยาย และการสาธิตจากวิทยากร ปราชญ์ เกษตร ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรรุ่นใหม่จะสามารถเกิดการเรียนรู้ได้มากจากสื่อบุคคล และควรเน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีส่วนร่วม และฝึกปฏิบัติจริง

1.4 การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ในแปลงเกษตรต้นแบบ แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เห็นแนวทางการทำกิจกรรมการเกษตรจากบุคคลที่ประสบความสำเร็จครบทั้งกระบวนการ เพื่อนำความรู้ที่นำมาปรับใช้กับกิจกรรมของตนเองต่อไป

2. ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อนเข้าสู่การดำเนินการในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรมีการละลายพฤติกรรมเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น เนื่องจากแต่ละคนมาจากต่างสถานที่และยังไม่คุ้นเคยกัน เมื่อเกิดความคุ้นเคยกันแล้วจะช่วยเกษตรกรกล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็นมากขึ้น ซึ่งวิทยากรกระบวนการควรผลักดันให้เกษตรกรผู้ร่วมในเวทีมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

2.2 ระยะเวลาการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ควรเลือกจัดให้ตรงกับฤดูกาลที่มีการเพาะปลูก เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทั้งในทางทฤษฎี และฝึกปฏิบัติ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก

3. ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย

3.1 ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการใช้ช่องทาง Social media ได้แก่ line facebook หรือติดต่อกันทางโทรศัพท์มือถือ/โทรศัพท์บ้าน สามารถทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ติดต่อกันได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์

3.2 กิจกรรมของเครือข่าย

- 1) การแลกเปลี่ยนซื้อขายปัจจัยการผลิตซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 2) ให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการตลาด เช่น การจัดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าร่วมกันของเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการช่วยเหลือด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และนำเสนอผลผลิตสินค้าทางการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

4. ด้านอื่นๆ

- 1) ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ในการประกอบอาชีพการเกษตร
- 2) ควรมีการดำเนิน โครงการอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุน ส่งเสริมประชาสัมพันธ์โครงการอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่ และเผยแพร่ผลงานเด่นของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อให้เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่รุ่นต่อๆ ไป ขึ้นมาสืบทอดอาชีพเกษตรกร ได้อย่างภาคภูมิใจ และประสบความสำเร็จ สู่การเป็น Smart Farmer ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

- 1) เกษตรกรรุ่นใหม่ควรมีการขับเคลื่อนเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) อย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนกิจกรรมเครือข่ายที่ทำร่วมกัน หรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องการตลาดและปัจจัยการผลิต

2) ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ แก่เด็กและเยาวชน โดยเริ่มจากสมาชิกในครอบครัวและคนในชุมชน เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนเหล่านั้นมีความรัก ภาวภูมิใจ เห็นความสำคัญ และสืบทอดอาชีพการเกษตรต่อไป

3.1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรให้การส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เช่น ให้ความรู้ด้านการเกษตรและเทคโนโลยี การตลาด โดยจัดให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรใช้ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น Line และ facebook ในการติดต่อประสานงาน และให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรกับเกษตรกรรุ่นใหม่อย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ในการทำงานร่วมกัน

3.1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยการผลิต แก่เกษตรกรรุ่นใหม่

2) ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน เช่น การจัดงานมหกรรมแสดงและจำหน่ายสินค้าของเกษตรกรรุ่นใหม่

3.1.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่เป็น Young Smart Farmer ต้นแบบ เพื่อให้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงาน และถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลที่สนใจต่อไป

2) ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนงานให้มีการดำเนิน โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer) อย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นตัวแทนในการขับเคลื่อนการพัฒนากิจกรรมด้านการเกษตร และสืบทอดอาชีพการเกษตรต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรทำวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับเรื่ององค์ความรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็นต้นแบบ (Young Smart Farmer ต้นแบบ) เพื่อเป็นแนวทางและเป็นต้นแบบในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นอื่นๆ ต่อไป

3.2.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการดำเนินการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในพื้นที่อื่น เช่น เกษตรกรรุ่นใหม่ภาคกลาง เกษตรกรรุ่นใหม่ภาคอีสาน และเกษตรกรรุ่นใหม่ภาคใต้ เนื่องจากมีความแตกต่างกันในเรื่องพื้นที่ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกัน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในแต่พื้นที่ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร *คู่มือการขับเคลื่อนนโยบาย Smart Farmer และ Smart Offocer*
- กรมส่งเสริมการเกษตร *คู่มือการปฏิบัติงานโครงการประจำปี 2554* โครงการสร้างและพัฒนา
เกษตรกรรุ่นใหม่
- กรมส่งเสริมการเกษตร “คู่มือการปฏิบัติงานโครงการประจำปี 2557” โครงการส่งเสริมและพัฒนา
กลุ่มยุวเกษตรกร
- กิริติยา สวัสดิภาพ (2554) “ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาเพื่อการเกษตร
พึ่งตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่” (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ
- “การเรียนรู้ด้วยตนเอง” <https://www.gotoknow.org/posts/39420> ค้นคืนวันที่ 18 กรกฎาคม 2558
- “การเรียนรู้แบบมวลชน” <http://www.novabizz.com/NovaAce/Learning>
ค้นคืนวันที่ 18 กรกฎาคม 2558.
- “เกษตรกรเชิงเดี่ยว” (<https://www.l3nr.org/posts/158740>) ค้นคืนวันที่ 18 กรกฎาคม 2558
- ขจรวิทย์ วัฒนสุวรรณ (2548) “ความพึงพอใจในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดพังงา”
กรุงเทพฯ กรมส่งเสริมการเกษตร
- จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะ (2555) *จิตวิทยาทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 7* แก้ไขเพิ่มเติมสำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เชาว์ โรจนแสง (2551) *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี.
- จิระ ประवालพฤษ์ (2538) “การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม” ตำรา – เอกสารวิชาการ, 83
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.
- คณัย เทียนพุด (2540) *กลยุทธ์การพัฒนาคนสำหรับนักฝึกอบรมมืออาชีพ* กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์บู๊คแบงก์.
- ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์ (2546) *การพัฒนาบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 15) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช .
นนทบุรี
- นิคม ชมภูหลง (2550) *แนวทางการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 2)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. มหาสารคาม : อภิชาตการพิมพ์.
- นาถสุตา เขมณะสิริ (2548) *การฝึกอบรมเกษตรกร:แนวทางการปฏิบัติ*
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2540) *ส่งเสริมการเกษตร* สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ปราณี รามสูต (2542) *จิตวิทยาทั่วไป* สถาบันราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ

ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์ (2557) *การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 3) (ปรับปรุง)

สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร

ลาดกระบัง. กรุงเทพฯ :มีน เซอร์วิส ซัพพลาย.

ภณิดา ชัยปัญญา (2541) ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายใต้โครงการ

ปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของจังหวัดเชียงราย.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ยุพิน อินทะยะ (2550) *แหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนการสอน*. สาขาวิชา

หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

“รูปแบบการทำกรเกษตร” <http://www.oknation.net/blog/kontan/2007/09/29/entry-1>

ค้นคืนวันที่ 17 กรกฎาคม 2558

วิน เชื้อโพธิ์หัก (2537) *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม* โอเดียนสโตร์ กรุงเทพฯ

สนธยา พลศรี (2550) “เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน” กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์

นักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา (2555) “รายงานการติดตามและประเมินผลโครงการ

สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

สมคิด บางโม (2553) *เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม* กรุงเทพฯ:

สุวิชา ทวีสุข และคณะ (2557) “การจัดการกลุ่มและเครือข่าย” โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้าน

เกษตรปลอดภัยด้วยกระบวนการเรียนรู้ผ่าน ICT ศูนย์จัดการทรัพยากรเพื่อท้องถิ่น

(CRC) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เสาวลักษณ์ สิงห์โกวินท์ และกมล อุดลพันธุ์ (2527) *การพัฒนาบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 3)

เสวต ปันโต (2549) “เกษตรธรรมชาติ” คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

อมรทิพย์ ภิรมย์บุรณ์ และคณะ (2556) “การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย”

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรมส่งเสริมการเกษตร

อานัฐ ตันโซ (2547) “เกษตรธรรมชาติ” เอกสารประกอบการสอน วิชา คป 489 .

ภาควิชาทรัพยากรดินและสิ่งแวดล้อม คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามงานวิจัยเรื่อง
แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบ
ของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง :

1. แบบสอบถามงานวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช คำตอบในแบบสอบถามนี้จะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านกรุณาตอบคำถามทุกข้อ ตามความเป็นจริงและตามความคิดเห็นของท่าน

2. แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการทำการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ผู้ตอบแบบสอบถาม : ชื่อ – สกุล.....

บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด..... วัน/เดือน/ปี.....

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามและทำเครื่องหมาย $\surd$ ลงในช่อง หรือระบุ/อธิบายในช่องว่าง

1. เพศ 1.ชาย 2.หญิง
2. อายุ ..... ปี
3. ศาสนา 1.พุทธ 2.คริสต์ 3.อิสลาม 4.อื่นๆ
4. สถานภาพ

☐ 1. โสด	☐ 2. สมรส	☐ 3. แยกกันอยู่
☐ 4. หย่า	☐ 5. หม้าย	☐ 4. อื่นๆ ระบุ.....
5. ระดับการศึกษา

☐ 1. ประถมศึกษา 1-6	☐ 4. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า(ปวส.)
☐ 2. มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ 5. ปริญญาตรี
☐ 3. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า(ปวช)	☐ 6. สูงกว่าปริญญาตรี (โปรดระบุ).....
6. จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน ..... คน (รวมตัวท่านเองด้วย)
7. การประกอบอาชีพ
  - 7.1 อาชีพหลัก (ตอบได้เพียง 1 ข้อ)

☐ 1) ทำการเกษตร	☐ 2) ค้าขาย	☐ 3) รับจ้างทั่วไป
☐ 4) รับราชการ	☐ 5) อื่นๆ ระบุ	
  - 7.2 อาชีพรอง (ตอบได้เพียง 1 ข้อ)

☐ 1) ทำการเกษตร	☐ 2) ค้าขาย	☐ 3) รับจ้างทั่วไป
☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....	☐ 5) ไม่มี	
8. ประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ
  - 8.1 ประสิทธิภาพการทำงานทั้งหมด .....ปี
  - 8.2 ประสิทธิภาพทำงานอาชีพด้านการเกษตร.....ปี
9. จำนวนแรงงานในภาคการเกษตร

☐ 1. แรงงานภายในครอบครัว	คน
☐ 2. แรงงานจ้าง	คน

10. จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน รวมทั้งสิ้น .....ไร่
1. พื้นที่ตนเอง.....ไร่
- 1) นส. 3 ก   2) โฉนด   3) สปก. 4 – 01   4) อื่นๆ ระบุ....
2. พื้นที่เช่า.....ไร่
3. พื้นที่สาธารณะ.....ไร่
4. อื่นๆ ระบุ.....ไร่
11. รายได้ทั้งหมด.....บาท/ครัวเรือน/ปี
1. รายได้ภาคเกษตร.....บาท/ครัวเรือน/ปี
2. รายได้นอกภาคเกษตร.....บาท/ครัวเรือน/ปี
12. รายจ่ายจากภาคเกษตร.....บาท/ครัวเรือน/ปี
13. แหล่งเงินทุนที่นำมาใช้เพื่อการทำเกษตรกรรม (ตอบได้เพียงข้อเดียว)
1. ของตนเองทั้งหมด   2. ของตนเองและกู้ยืม   3. เงินกู้ยืมทั้งหมด
14. สถานะการกู้ยืม
1. ไม่มี
2. มี จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) กองทุนหมู่บ้าน/กลุ่มออมทรัพย์   2) ธกส.   3) สหกรณ์ฯ
- 4) เงินกู้ธนาคาร   5) อื่นๆ ระบุ.....
15. สถานะทางสังคม
1. ไม่มี
2. มี ตำแหน่ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน   2) กรรมการหมู่บ้าน   3) ส.อบต.
- 4) อคม.   5) อื่นๆ ระบุ.....
16. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. ไม่เป็น
2. เป็น ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) กลุ่มเกษตรกร   2) กลุ่มสหกรณ์   3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 4) กลุ่มอาชีพเกษตร   5) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร   6) กลุ่มยุวเกษตรกร
- 7) กลุ่มลูกค้า ธกส.   8) อื่นๆ ระบุ

17. การเข้ารับการฝึกอบรม / ศึกษาดูงาน ในปี 2557

 1. ไม่เคย 2. เคย 1) ด้านการเกษตร.....ครั้ง เรื่อง..... 2) ด้านอื่นๆ .....ครั้ง เรื่อง.....

18. การทำการเกษตรของเกษตรกร

18.1 กิจกรรมด้านการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 1. ไม้ผล 2. ทำไร่ 3. ทำสวน 4. ทำนา 5. พืชผัก 6. ปศุสัตว์ 7. ประมง 8. อื่นๆ ระบุ.....

18.2 รูปแบบการทำเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

 1. พืชเชิงเดี่ยว 2. เกษตรผสมผสาน 3. เกษตรอินทรีย์ 4. เกษตรธรรมชาติ 5. เกษตรทฤษฎีใหม่ 6. วนเกษตร 7. อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 การเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในแต่ละข้อ เพียงคำตอบเดียวลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

แหล่งการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
แบบรายบุคคล					
1. ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง/ลองผิดลองถูก					
2. สอบถามจากผู้รู้					
3. ปรากฏณ์เกษตร					
4. พ่อแม่					
5. ญาติพี่น้อง					
6. เกษตรตำบล					
7. ซีดีความรู้					
8. อินเทอร์เน็ต					

แหล่งการเรียนรู้	ระดับการเรียนรู้				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
แบบกลุ่ม					
1. การฟังการบรรยายให้ความรู้จาก วิทยากร					
2. การสาธิตจากวิทยากร					
3. สัมมนา					
4. การศึกษาดูงาน					
5. การเข้ารับการฝึกอบรม					
6. โรงเรียนเกษตรกร					
7. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี - การเกษตรประจำตำบล					
แบบมวลชน					
1. หนังสือพิมพ์					
2. วารสาร					
3. หนังสือคู่มือ					
4. เอกสารแจกของหน่วยงานต่างๆ					
5. โทรทัศน์ทั่วไป					
6. โทรทัศน์ดาวเทียม					
7. วิทยุกระจายเสียง					
8. วิทยุชุมชน					
9. หอกระจายข่าว					
10. นิทรรศการ					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจ ความรู้ที่ได้รับ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ของ
เกษตรกรรุ่นใหม่ในการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย   ลงในช่องที่ตรงกับความพึงพอใจ และความคิดเห็นของท่าน
เพียงระดับเดียว

3.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่

ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ด้านวิทยากร					
1. การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรมีความชัดเจน					
2. ความสามารถในการอธิบายเนื้อหา					
3. การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม					
4. มีความครบถ้วนของเนื้อหาในการฝึกอบรม					
5. การตอบข้อซักถามในการฝึกอบรม					
ด้านสถานที่/ระยะเวลา/อาหาร					
1. สถานที่สะอาด และมีความเหมาะสมตามหลักสูตรของการอบรมแต่ละระยะ (อบรมระยะที่ 1,2,3,4)					
2. ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์					
3. ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม					
4. อาหารมีความเหมาะสม					
ด้านหลักสูตรการอบรม / เนื้อหา					
1. การปรับกระบวนการทัศน สร้างแรงจูงใจ					
2. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
3. การศึกษาดูงานในแปลงเกษตรกรต้นแบบ / แหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร					

3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับ

- โดย 5 หมายถึง ได้รับความรู้ความเข้าใจมากที่สุด 2 หมายถึง ได้รับความรู้ความเข้าใจน้อย
 4 หมายถึง ได้รับความรู้ความเข้าใจมาก 1 หมายถึง ได้รับความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด
 3 หมายถึง ได้รับความรู้ความเข้าใจปานกลาง

ประเด็นความรู้ ความเข้าใจ	ระดับการได้รับความรู้ ความเข้าใจ									
	ก่อน การอบรม					หลัง การอบรม				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1. การปลูกพืช										
2. การจัดการดิน										
3. การเลี้ยงสัตว์										
4. การเลี้ยงปลา										
5. การเพาะเห็ด										
6. การจัดการฟาร์ม										
7. การผลิตขยาย และการใช้สารชีวภัณฑ์										
8. การตลาด										
9. การวิเคราะห์ SWOT										

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้

ประเด็น	ระดับการนำความรู้ไปใช้				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิตพืช / สัตว์ / ประมง ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น					
2. สามารถผลิตพืช / สัตว์ / ประมง ให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน					

ประเด็น	ระดับการนำความรู้ไปใช้				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
3. สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในแปลง/ ฟาร์ม ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด					
4. สามารถเผยแพร่ / ถ่ายทอดความรู้ด้าน การเกษตรให้แก่ผู้อื่นได้					
5. สามารถวิเคราะห์ตนเอง / กิจกรรมด้าน การเกษตร และกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนา ตนเองได้					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกษตรกรรุ่นใหม่ จากการฝึกอบรมหลักสูตร

Young Smart Farmer

4.1 ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย

คำชี้แจง : กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในแต่ละข้อ เพียงคำตอบเดียวลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

โดย 5 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด	2 หมายถึง ปฏิบัติน้อย
4 หมายถึง ปฏิบัติมาก	1 หมายถึง ปฏิบัติน้อยที่สุด
3 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง	0 หมายถึง ไม่ปฏิบัติ

การเชื่อมโยงเครือข่าย	ระดับการปฏิบัติ											
	ก่อน การอบรม						หลัง การอบรม					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
ช่องทางการเชื่อมโยงเครือข่าย												
1. ทางโทรศัพท์มือถือ / โทรศัพท์บ้าน												
2. ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e - mail)												
3. ทางเฟสบุ๊ก (Facebook)												
4. ทาง Line												
5. การประชุม												
6. การเยี่ยมเพื่อน												

การเชื่อมโยงเครือข่าย	ระดับการปฏิบัติ											
	ก่อน การอบรม						หลัง การอบรม					
	5	4	3	2	1	0	5	4	3	2	1	0
กิจกรรมของเครือข่าย												
1. การจัดตลาดนัดขายสินค้า ร่วมกัน												
2. การนัดพบปะเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้												
3. การแลกเปลี่ยน/ซื้อขาย ปัจจัยการผลิต ซึ่งกันและกันของสมาชิกกลุ่ม เครือข่าย												

4.2 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อตนเอง กลุ่มเครือข่าย และการทำงานกับเจ้าหน้าที่

คำชี้แจง: กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ในแต่ละข้อเพียงคำตอบเดียวลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

โดย 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา เกษตรกรรมรุ่นใหม่	ระดับความคิดเห็น									
	ก่อน การอบรม					หลัง การอบรม				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
ต่อตนเอง										
1. เกิดความภาคภูมิใจในการประกอบ อาชีพเกษตรกรรม										
2. เกิดความกระตือรือร้นในการดำเนิน กิจกรรมด้านการเกษตร										
3. เกิดแนวคิดใหม่ๆ ที่สามารถต่อยอด กิจกรรมเดิมที่ตนเองกำลังทำอยู่										
4. เกิดทักษะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญใน การดำเนินกิจกรรมการเกษตร										

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา เกษตรกรรมใหม่	ระดับความคิดเห็น									
	ก่อน การอบรม					หลัง การอบรม				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
5. การดำเนินกิจกรรมการเกษตร/ผลผลิต ทางการเกษตรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มาก										
ต่อกลุ่มเครือข่าย										
1. เกิดเพื่อนร่วมอุดมการณ์ในอาชีพ										
2. เกิดช่องทางตลาด										
3. เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และความ คิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เครือข่าย										
4. เกิดการแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตซึ่ง กันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเครือข่าย										
ต่อการทำงานกับเจ้าหน้าที่										
1. มีเจตคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่										
2. มีความเข้าใจกันและสนิทสนมกันคุดงพี น้อง										
3. เจ้าหน้าที่มาเยี่ยมชม และให้ คำปรึกษา										
4. สามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆอย่างรวดเร็ว										

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่

1. ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ปัญหา.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

2. ด้านหลักสูตร และเนื้อหาการฝึกอบรม

ปัญหา.....

.....

ข้อเสนอ.....

3.ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน

ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

4.ด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่กับเจ้าหน้าที่

ปัญหา.....

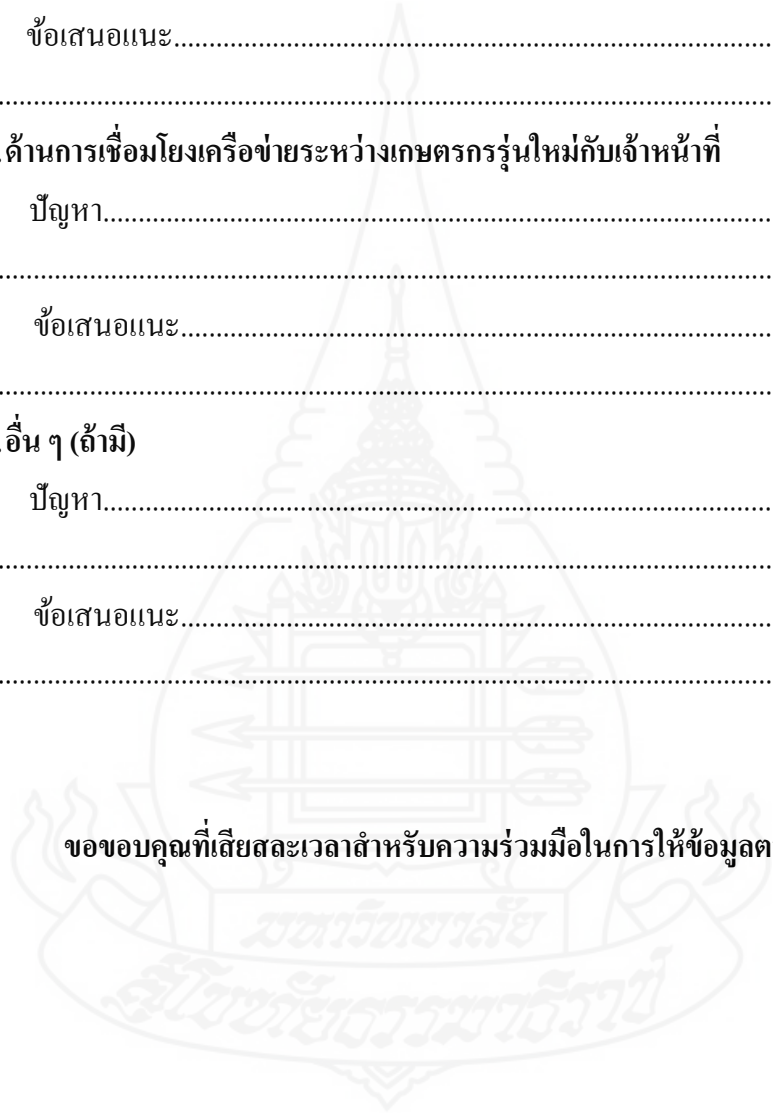
ข้อเสนอแนะ.....

5.อื่น ๆ (ถ้ามี)

ปัญหา.....

ข้อเสนอแนะ.....

ขอขอบคุณที่เสียสละเวลาสำหรับความร่วมมือในการให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามคะ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวพรวลัย เอี่ยมอาภรณ์
วัน เดือน ปีเกิด	17 มกราคม 2526
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาโรคพืชวิทยา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2548
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

